

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
DEVLETLER ÖZEL HUKUKU BİLİM DALI**

**ULUSLARARASI TİCARİ TESLİM ŞEKİLLERİ (INCOTERMS)
2000 KURALLARINA GÖRE FOB TESLİM ŞEKLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Gökçe KARAKAYA GÜL**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Vahit DOĞAN**

Ankara - 2011

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
DEVLETLER ÖZEL HUKUKU BİLİM DALI**

**ULUSLARARASI TİCARİ TESLİM ŞEKİLLERİ (INCOTERMS)
2000 KURALLARINA GÖRE FOB TESLİM ŞEKLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Gökçe KARAKAYA GÜL**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Vahit DOĞAN**

Ankara - 2011

ONAY

Gökçe KARAKAYA GÜL tarafından hazırlanan “Uluslararası Ticari Teslim Şekilleri (INCOTERMS) 2000 Kurallarına Göre FOB Teslim Şekli” başlıklı bu çalışma, 25/01/2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Devletler Özel Hukuku Bilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

(Başkan)

Prof.Dr. Vahit DOĞAN

Doç. Dr. F.Bilge TANRIBİLİR

Doç. Dr. Mehmet ÖZDAMAR

ÖNSÖZ

INCOTERMS, ICC tarafından ticari terimlerin açıklanması için oluşturulan, uluslararası ticarete kullanılan evrensel olarak standardize edilmiş sözleşme terimleridir. INCOTERMS, ticari hayata uyum sağlanabilmesi amacıyla sürekli güncellenmiştir olup, son güncelleştirme 2000 yılında 560 sayılı Broşür ile gerçekleşmiştir.

FOB teslim şekli de INCOTERMS terimlerinin bir çeşidi olup, deniz taşımacılığında kullanılmaktadır.

Yüksek lisans tez çalışmamızın konusunu teşkil eden “Uluslararası Ticari Teslim Şekilleri (INCOTERMS) 2000 Kurallarına Göre FOB Teslim Şekli”, günümüzde deniz taşımacılığında geniş uygulanma alanına sahip olması ve uluslararası ticaret alanında uygulanması sebebiyle önem arz etmektedir.

Açıklanan nedenlerle tez çalışmamızın konusu belirlenerek, INCOTERMS Kuralları hakkında genel olarak bilgi verilmiş, INCOTERMS terimleri içerisinde yer alan FOB teslim şekli ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda hasarın geçişi gibi önemli konular üzerinde durulmuş, alıcı ve satıcının hak ve yükümlülükleri konusuna yer verilmiştir.

Konunun incelenmesine geçmeden önce:

Hayatım boyunca beni her konuda destekleyen, sonsuz saygı ve sevgi gördüğüm, yüksek lisans eğitimimi tamamladığımı görmeyi çok isteyen ve beni bu konuda yüreklendiren canım annem Melda KARAKAYA'ya ve canım babam Mehmet KARAKAYA'ya;

Desteklerini hep arkamda hissettiğim abim Gökhan KARAKAYA'ya ve eşim Hakan GÜL'E;

Yüksek lisans eğitimi sırasında bilgilerini bizlere aktararak her konuda yardımcı olan Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyelerine;

En önemlisi yüksek lisans programına kabul edilmemde, sınırlı vaktine rağmen gerekli sabrı göstererek tezin yazılmasında ve ortaya çıkmasında değerli yardımlarını esirgemeyerek beni yönlendiren değerli tez danışmanım Sayın **Prof. Dr. Vahit DOĞAN'A;**

Sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR CETVELİ.....	viii
TABLolar.....	x
ŞEKİLLER.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK INCOTERMS VE FOB TESLİM ŞEKLİ

I. INCOTERMS.....	4
A. Tanım.....	4
B. Tarihçe.....	5
C. Çeşitleri.....	10
D. Amacı.....	12
E. Hukuki Niteliği.....	13
1. Ticari Teamül Görüşü.....	13
2. Örf-Âdet Görüşü.....	15
3. Yorum Aracı Görüşü.....	16
4. Lex Mercatoria Görüşü.....	16
F. Çözüm Getirdiği Konular.....	18
1. Teslim.....	18
2. Hasarın Geçişİ.....	19
3. Masrafların Paylaşımı.....	20
4. Belgelere İlişkin Yükümler.....	23
G. INCOTERMS 2000 Kuralları İle Getirilen Yenilikler ve Değişiklikler.....	24
H. Kapsamı.....	26
I. Kapsam Dışı Olan Konular.....	27
1. Ödeme Ve Ödeme Yöntemleri.....	27

2. Mülkiyetin Geçişi.....	28
3. Taşıma.....	28
4. Sigorta.....	28
5. Değişkenler (Varyantlar).....	29
6. Tahkim.....	30
7. Sözleşmenin İhlalinden Doğan Konular.....	31
8. Sözleşmenin İfasına Yönelik Diğer Konular.....	32
 II. FOB TESLİM ŞEKLİ.....	32
A. Tanım.....	32
1. INCOTERMS 2000 Kurallarındaki Düzenleme.....	32
2. TTK'daki Düzenleme.....	34
3. TTK Tasarısındaki Düzenleme.....	36
B. Tarihçe.....	37
C. Özellikleri	39
1. Denizaşırı Teslim Şekli Olması.....	39
2. Yüklemede Teslim Şekli Olması.....	40
3. Menkul Mal Teslim Şekli Olması.....	41
4. Mesafeli Teslim Şekli Olması.....	42
5. Ticari Teslim Şekli Olması.....	43
D. Türleri.....	45
1. Genel Olarak Uygulanan FOB Teslim Şekilleri.....	46
a. Gerçek FOB Teslim Şekli.....	46
b. Gerçek Olmayan FOB Teslim Şekli.....	46
c. Genişletilmiş FOB Teslim Şekli.....	47
d. Basit FOB Teslim Şekli.....	47
e. Klasik FOB Teslim Şekli.....	48
f. Ek Yükümler İçeren FOB Teslim Şekli	49
g. Alıcının Taşıma Sözleşmesini Akdettiği FOB Teslim Şekli.....	49
2. Türk Hukukunda Uygulanan FOB Teslim Şekli Türleri.....	50
a. Gerçek FOB Teslim Şekli.....	50

b. Genişletilmiş FOB Teslim şekli.....	50
c. Gerçek Olmayan FOB Teslim şekli.....	51
(1) Taşımanın Deniz Yolu Dışında Başka şekilde Yapılması.....	51
(2) FOB Varma Limanı Teslim şekli.....	51
(3) Hasarın Taşıyana Teslimle Geçmesi şekli..	52
(4) FOB Bedelin Taşıma Bedelini ve/veya Sigortayı da Kapsaması.....	52

İKİNCİ BÖLÜM

FOB TESLİM şEKLİNDE TARAFLARIN HAK VE BORÇLARI

I. SATICININ HAK VE BORÇLARI.....	53
A. Satım Konusu Malların Sözleşme Uyarınca Sağlanarak Teslim Edilmesi Borcu.....	53
1. Teslim Yeri.....	57
2. Teslim şartları.....	59
3. Teslim Zamanı.....	60
B. Malların Ambalajlanması Borcu.....	62
C. Masrafların Ödenmesi Borcu.....	63
1. Ambalaj Masrafları.....	66
2. Yükleme Masrafları.....	66
3. Vergi, Resim ve Harçlar.....	67
4. Diğeri Masraflar.....	67
D. Hasarın Üstlenilmesi Borcu.....	68
1. Genel Kural.....	68
2. Hasarın Geçiş Anını Değıştiren İstisnai Durumlar.....	75
a. Yasal İstisnalar.....	76
b. Sözleşmeden Doğan İstisna (FOB- Stowed/Trimmed).....	77
c. Uygulamadan Doğan İstisnalar.....	79
(1) Yükleme Yeri Teamülleri.....	79

(2) Likit veya Gaz Ürünleri Satışı.....	81
(3) Mavnalara Teslim.....	81
E. Gerekli İzinlerin Alınması ve Formalitelerin Tamamlanması Borcu.....	82
F. Yüklemenin Alıcıya İhbar Edilmesi Borcu.....	82
G. Belgelerin Verilmesi Borcu.....	83
1. Konişmento.....	86
2. Kesin veya Geçici Fatura.....	89
3. Menşe Şahadetnamesi.....	90
4. Vasıf ve Tartı Şahadetnamesi.....	91
5. Konsolosluk Tasdiki.....	92
6. Bitki Sağlık Sertifikası.....	92
7. Kontrol Belgesi.....	92
8. Yükleme Ordinosu.....	93
9. Manifest (Manifesto).....	93
H. Diğer Borçlar.....	93
1. Malların Sigortalanması Borcu.....	94
2. Taşıma Sözleşmesi Yapma Borcu.....	98
3. Gemiye Tayin Etme Borcu.....	100
4. Mülkiyetin Geçirilmesi Borcu.....	101
II. ALICININ HAK VE BORÇLARI.....	103
A. Ödeme Borcu.....	103
1. Malların Satım Bedelinin Ödenmesi Borcu.....	103
a. Ödeme Şekli.....	104
b. Ödeme Zamanı.....	104
2. Masrafların Ödenmesi Borcu.....	105
a. Taşıma ve Boşaltma Sırasında Yapılacak Olan Masraflar.....	105
b. Vergi, Resim ve Harçları Ödeme Borcu.....	106
c. Diğer Masraflar.....	106
B. Taşıma Sözleşmesi Yapma ve Gemiye Tayin Etme Borcu.....	108

C. Malları Teslim Alma Borcu.....	111
D. Hasarların Üstlenilmesi Borcu.....	111
E. Gerekli İzinleri Alma ve Formaliteleri Yerine Getirme Borcu.....	111
F. İhbar Borcu.....	112
1. Yükleme Yönelik İhbar Borcu.....	112
2. Malların Muayene Edilerek İhbar Edilmesi Borcu.....	114
a. Muayeneyi Yapabilecek Olan Kimseler.....	114
b. Muayene Yeri.....	115
c. Muayene Süresi.....	115
d. İhbar Süresi.....	116
G. Belgeleri Teslim Alma Borcu.....	117
H. Diğer Borçlar.....	117
SONUÇ.....	118
KAYNAKÇA.....	120
EKLER.....	131
ÖZET.....	138
ABSTRACT.....	140

KISALTMALAR CETVELİ

AAA	: American Arbitration Association (Amerikan Tahkim Birliği)
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
b.	: Bası
B.	: Baskı
BK	: Borçlar Kanunu
bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
c.	: cümle
C.	: Cilt
CISG	: Convention of International Sale of Goods (Uluslararası Satım Sözleşmelerine İlişkin Birleşmiş Milletler Antlaşması)
CTF	:Coffee Trade Federation
çev.	: çeviren
dn.	: dipnot
DTM	: T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı
E.	: Esas
Ed.	: Editör
f.	: fıkra
FIATA	: International Federation of Freight Forwarders Associations (Uluslararası Nakliye Acenteleri Birliği Federasyonu)
FOSFA	: Federation of Oil Seeds and Fats Association (Yağlı Tohumlar ve Hayvani Yağlar Federasyonu)
GAFTA	: Grain and Feed Trade Association (Hububat ve Yem Ticareti Birliği)
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu

ICC	: International Chamber of Commerce(Milletlerarası Ticaret Odası)
İGEME	: İhracatı Geliştirme Merkezi
INCOTERMS	:International Commercial Terms(Uluslararası Ticari Terimler)
ITO	: İstanbul Ticaret Odası
IZTO	: İzmir Ticaret Odası
K.	: Karar
LCA	: Londra Tahkim Kurumu
m.	: madde
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hakkında Kanun
No.	: numara
UNCITRAL	: United Nations Commission on International Trade Law (BM Milletlerarası Ticaret Hukuku Komisyonu)
UNECE	: United Nations Economic Commission for Europe (BM Avrupa Ekonomik Konseyi)
RG.	: Resmi Gazete
parag.	: paragraf
s.	: sayfa
Sy.	: Sayı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
T.	: Tarih
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSE	: Türk Standartları Enstitüsü
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
Vol.	: Volume
VUK	: Vergi Usul Kanunu
Y.	: Yıl
yy.	: Yüzyıl

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Farklı Ulaşım Araçlarına Göre Uygulanabilecek Olan INCOTERMS Kuralları

Tablo 2. INCOTERMS 2000 Kurallarında Hasarın Geçiş Noktası

Tablo 3. INCOTERMS Kurallarında Hasarlara ve Masraflara Hangi Tarafın Katlanacağını Gösteren Tablo

Tablo 4. Farklı Ulaşım Şekillerine Göre Alıcıya Verilebilecek Olan Belge Çeşitlerini Gösteren Tablo

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. FOB Teslim Şeklinde Satıcının Masraflara Katlanması Gereken Sınırı Gösteren Şekil

GİRİŞ

Günümüzde deniz taşımacılığı sık kullanılan taşımacılık şekillerinden birisi olup, ticari hayatta taşınması gereken malların daha çok birbirine uzak mesafelerde deniz taşımacılığı ile taşınarak, alıcısına teslim edildiği görülmektedir.

Dış ticaret sürecinde mallar genellikle farklı ülkelere taşındığından dolayı, ticari ilişki içerisine giren taraflar çoğunlukla birbirlerini tanımamaktadır. Malların taşınması sırasında, taşıma işlemini kimin üstleneceği, taşıma bedelinin kimin tarafından ödeneceği ve taşıma sırasında malda oluşabilecek hasara kimin katlanacağı gibi muhtelif sorunlarla karşılaşılabilir.

ICC tarafından bu gibi sorunların çözümü ve ticari terimlerin açıklanması için INCOTERMS oluşturulmuş olup, söz konusu ticari terimler uluslararası ticarete kullanılan evrensel sözleşme terimleridir.

INCOTERMS ticari hayatın gereklerine uygun olarak sürekli güncellenmiş olup, son güncelleştirme 2000 yılında 560 sayılı Broşür ile gerçekleştirilmiştir¹.

¹ Tezin teslimi aşaması ile tez savunma sınavı arasında geçen süreçte, ICC tarafından INCOTERMS 2010 Kuralları oluşturulmuştur. Söz konusu değişiklik 27 Eylül 2010'da yayınlanmış olup, 1 Ocak 2011 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. INCOTERMS 2010 Kuralları ile birlikte teslim şekilleri 13'den 11'e düşürülmüştür. DAF, DEQ, DDU ve DES teslim şekli yürürlükten kaldırılmış olup, bu teslim şekillerinin yerine DAP ve DAT teslim şekilleri oluşturulmuştur. INCOTERMS 2010'da teslim şekilleri INCOTERMS 2000 Kurallarından farklı olarak iki ana gruba ayrılmıştır. Birinci grup tüm taşıma yöntemlerini kapsayan terimleri göstermektedir. İkinci grup ise sadece deniz ve su yolu taşımalarını kapsayan terimleri göstermektedir. INCOTERMS 2010 hem iç, hem de dış ticareti kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Tezimizin konusunu teşkil eden FOB teslim şeklinde, hasarın geçiş noktası olarak geminin küpeştesi kavramı terk edilmiş ve malların satıcı tarafından gemide düzgün bir şekilde yüklendikten sonra hasarın alıcıya geçeceği hususu belirtilmiştir. INCOTERMS 2010 Kuralları ile birlikte uluslararası ulaşımda terörist saldırıların önlenmesine yönelik masrafları hangi tarafın karşılayacağı hususu da belirlenmiştir. INCOTERMS 2010 Kuralları ile alıcı ve satıcının temin etmekle yükümlü olduğu belgelerin, tarafların anlaşması sonucunda elektronik ortamda sağlanması yönünde yeni bir düzenleme getirmiştir. Böylelikle zaman kaybının önlenmesi mümkün olacaktır.

Tarafların yapacakları sözleşmede INCOTERMS kurallarına atıfta bulunmaları durumunda, sözleşme içeriği taraflar arasında doğru biçimde yorumlanacak ve uyuşmazlıkların önüne geçilmesi mümkün hale gelecektir.

INCOTERMS 2000 kuralları ile birlikte terimler E-F-C ve D terimi olmak üzere dört grupta toplanmıştır. Tez konumuzu oluşturan FOB terimi, F grubu içerisinde yer almakta olup, Free on Board kelimelerinin baş harflerinden oluşturulmuştur. FOB terimi kısaca gemi bordasında yükleme limanı belirtilmek suretiyle teslim anlamına gelmektedir.

Tarafların, yürürlükte bulunan INCOTERMS 2000 kurallarına göre FOB teslim şeklini seçmek istemeleri durumunda, aralarında yapacakları sözleşmeye, ileride uyuşmazlık çıkmaması açısından FOB/(varma limanı) INCOTERMS 2000 kaydını eklemeleri tavsiye edilmektedir. Böylelikle INCOTERMS'in sözleşmeye uygulanması mümkün hâle gelecektir.

Söz konusu ticari terimlerin kullanılması tarafların hak ve yükümlülüklerini etkileyeceğinden, ticari terimlerin içeriğinin anlaşılması ve taşımacılık şekline göre uygun olan terimin kullanılması büyük önem arz etmektedir.

"Uluslararası Ticari Teslim Şekilleri (INCOTERMS) 2000 Kurallarına Göre FOB Teslim Şekli" başlığını taşıyan tezimiz iki bölümden oluşmaktadır.

Tezimizin birinci bölümünde genel olarak INCOTERMS ve FOB teslim şekli incelenmiştir. Bu bölümün ilk kısmında INCOTERMS kurallarının tanımı, tarihçesi, amacı, hukuki niteliği, çözüm getirdiği konular ve kapsamı hakkında bilgi verilmiştir. Tezin birinci bölümünün ikinci kısmında ise FOB teslim şekli hakkında düzenlemelerin yer aldığı INCOTERMS 2000 kurallarındaki, TTK'daki ve Meclis Komisyonu tarafından kabul edilen TTK Tasarısındaki hükümlere yer verilmiştir. Bu kısımda ayrıca FOB teslim şeklinin unsurları, tarihçesi, özellikleri ve türleri hakkında bilgi verilmiştir.

Tezimizin ikinci bölümünde ise INCOTERMS 2000 kurallarına göre FOB teslim şeklinde tarafların hak ve borçları incelenmiştir. FOB teslim şeklinin mahiyetine binaen, hasarın geçişi konusu da ayrıntılı olarak incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL OLARAK INCOTERMS VE FOB TESLİM ŞEKLİ

I. INCOTERMS

A. Tanım

INCOTERMS Uluslararası Ticari Terimler (International Commercial Terms) ifadesinin kısaltılmış şekli olup, uluslararası ticarette en sık kullanılan ticari terimlerin ICC² tarafından bir araya getiriliş şekli ve bunların yeknesak yorumunu sunan evrensel kurallar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu terimler sözleşmenin taraflarına, satım sözleşmesinin belli noktaları bakımından, önceden belirlenmiş, açık ve dengeli örnek düzenlemelerle yardımcı olmakla birlikte; malların taşınması sırasında mallarda meydana gelebilecek olan hasarları taraflar arasında bölüştürmekte ve uluslararası ticareti kolaylaştırmaktadır³. Böylelikle uluslararası taşıma sözleşmelerinde

² ICC, 1919 yılında Dünya İktisat Organizasyonu olarak kurulmuş olup, merkezi Paris'te bulunmaktadır. Kurum, dünya ticaretinin ve yatırım faaliyetlerinin serbest rekabet temelinde hem milli, hem de milletlerarası düzeyde teşvik edilmesi amacını gütmektedir. ICC, 110 ülkede pek çok girişimci ve ekonomi organizasyonları içermektedir. Bu özel örgüt, üyelerin aidatıyla finanse edilmekte olup, herhangi bir ülkeye bağlı olmayıp tam bir serbesti içerisinde faaliyette bulunmaktadır. Türkiye'deki Odalarda ICC'ye üye olup, TOBB' da ICC Milli Türk Komitesi Bürosu da bulunmaktadır. ICC'nin belli başlı görevleri şu şekildedir: -Uluslararası teslim şekillerinde standartlar belirlemek –Akreditiflere ilişkin yeknesak kurallar oluşturmak – Anlaşma teminatları ve kombine taşıma belgeleri için yeknesak kurallar belirlemek –Uluslararası özel tahkim kuruluşlarını oluşturmak, çeşitli ülkelere ait firmalar arasında doğabilecek anlaşmazlıkların giderilmesi ile ilgili etkinlikler düzenlemek. Geniş bilgi için bkz. Atilla Bağrıaçık, **Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri**, Gözden Geçirilmiş 8.B., İstanbul, Bilim Teknik Yayınevi, 2004, s. 103; Kenan Çelik, Cemalettin Kalaycı, A.Rıza Sandalcılar, **Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi**, 3.B., Murathan Yayınevi, 2008, (Çevrimiçi), <http://www.kenancelik.com/documents/dtiyob.pdf>, (6 Ekim 2009), s.94.

³ Fatih Doğan, "Incoterms 2000 Tarihi Gelişimi –Geçerlilik Kaynağı- Münferit Kızlar-Son Değişiklikler" , **Prof.Dr.Ömer Teoman'a 55.Yaş Günü Armağanı**, yay.haz.:Abuzer Kendigelen, İstanbul, Beta Basım A.Ş., Cilt I, 2002, s.341; Christoph Reithmann, Dieter Martiny, **Internationales Vertragsrecht- Das internationale Privatrecht der Schuldverträge**, 7.Auflage, Köln, Verlag Dr.Otto Schmidt, 2010, s.537; Ercüment Erdem, "INCOTERMS 2000", **Prof.Dr.Hayri Domaniç'e 80.Yaş Günü Armağanı**, yay.haz.:Abuzer Kendigelen, İstanbul, Beta Basım A.Ş., Cilt I, 2001, s.179, (INCOTERMS) ; Chia-Jui Cheng, **Basic Documents on International Trade Law**, 2.Revised Edition, London, Martinus Nijhoff Publishers/ Graham&Trotman Ltd., 1989, s.91; (Erişim), www.igeme.org.tr/tur/SSS/Bolum_VII.pdf, 4 Aralık 2007; (Erişim) www.fakontislaw.com/International%20sales%20transactions.pdf, (10 Ağustos 2008.)

ticaretin sıklıkla yapılmakta olduğu şehirlerde ve limanlarda oluşabilecek karışıklıklar önlenecek ve yeknesaklık sağlanacaktır⁴.

INCOTERMS'de 4 farklı teslim şekli belirlenmiş olup, her teslim şeklini ifade eden İngilizce kelimelerin baş harflerinin bir araya gelmesiyle üç harfli terimler oluşturulmuştur. Böylece herhangi bir dilde satım sözleşmesi yapıldığında, anlaşmada sadece söz konusu terimlerin yer almasıyla birlikte terimlerin içerikleri herkes tarafından doğru olarak yorumlanabilecektir⁵.

Bu kurallar vasıtasıyla alıcı ve satıcının gereksiz yere masraf yapması ve zaman kaybı da önlenmiş olacaktır.⁶ Tarafların bu kurallara atıfta bulunmalarıyla birlikte sözleşmenin dayandırılacağı hukuki zemin daha sağlıklı olacak ve uluslararası işlemler kesinlik ve süreklilik arz edecektir⁷.

B. Tarihçe

Sanayi devrimiyle birlikte uluslararası ticaret XIX. yy.'dan itibaren gelişmeye başlamıştır. Ticaretin yoğunlaşması üzerine taraflar arasında ayrıntılı biçimde kararlaştırılarak uygulanan sözleşmeler elverişliliğini kaybetmeye başlamış olup, uluslararası sözleşmelerde daha yalın ve standart duruma getirilmiş davranış biçimlerinin uygulanması mecburi duruma gelmeye başlamıştır⁸.

Dış ticarete teslim şekilleri 1936 yılına kadar yazılı olmayan ticari örf ve âdetlere göre belirlenmekteydi. Ticari örf ve âdetler herkes tarafından

⁴ Henry Gabriel, "The International Chamber of Commerce INCOTERMS 1990: A Guide to their Usage", **Vindobona Journal of International Commercial Law and Arbitration**, No:1, Volume:3, 1999, s.62.

⁵ Bağrıaçık, **a.g.e.**, s.103.

⁶ www.igeme.org.tr/tur/SSS/Bolum_VII.pdf, (4 Aralık 2007.)

⁷ Gabriel, **a.g.m.**, s.62; Christoph Graf von Bernstorff, **Vertragsgestaltung im Auslandsgeschäft**, 5.Auflage, Frankfurt am Main, Fritz Knapp Verlag, 2002, s.87.

⁸ Frederic Eisemann, **Die INCOTERMS im internationalen Warenkaufrecht**, Heft:30, Stuttgart, Ferdinand Enke Verlag, 1967, s.11-12.

bilindiği için bunların ayrıca sözleşmelerde yer almasına gerek bulunmamaktaydı. Ancak ticari örf ve âdetler, tarafların farklı yorumlamaları ve ülkeden ülkeye farklı uygulanması sebebiyle, dış ticarete sorunların doğmasına sebebiyet vermiştir. Bunun üzerine ticari örf ve âdetleri, dış ticaret yapan ülkelerin ortak bir şekilde kullanabileceği şekilde standart ve yeknesak hale getirecek, hükümetlerden bağımsız, uluslararası bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur. İşte bu sebeple merkezi Paris'te bulunan ICC, 1919 yılında Ticaret, Sanayi, Banka, Ulaştırma, Sigorta vb. gibi meslek odaları ile birçok ülkeden özel firmaların katılımıyla, ülkeler arasında yorum ve uygulama farklılıklarının ve benzer sorunların giderilmesi amacıyla ABD'nin Atlantic City şehrinde kurulmuştur.

ICC'nin 1921 yılında Paris'te yapmış olduğu toplantıda uluslararası ticarete kullanılan terimlerin yeknesaklaştırılması amacıyla Milletlerarası Hukuk Derneği'nin çalışmalarına paralel olarak INCOTERMS kurallarının öncülü olan "Trade Terms" (Ticari Terimler) kitabının hazırlanması kararlaştırılmıştır⁹.

ICC, 1923 yılında Paris'te toplanarak FOB, FAS, FOB (FOR), Free Delivered, COD ve C&F teslim şekillerinin onüç farklı ülkede uygulanmasını göstermek amacıyla ticari terimlerinin yorumu kitabını yayınlamıştır¹⁰.

Ticari Terimlerin Yorumu Hakkında Kitabın 2.baskısı 1928 yılında çıkarılmış olup, 30'dan fazla ülkede yayınlanmıştır. Söz konusu kitap, 1929 yılında gözden geçirilerek ve genişletilerek tekrar basılmıştır.

ICC tarafından ticari terimlerde meydana gelen karışıklığı önlemek için ortak terim oluşturulması gerektiği hususu 1935'te Berlin Kongresi'nde kabul

⁹ Erdem, **INCOTERMS**, s.182; Murat Çağlar, "Yargıtay Kararları Işığında FOB Teslim Şekli", **Yüksek Lisans Tezi**, T.C.Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2003, s.20; Erkut Onursal, "Dış Ticarete Satış Sözleşmesi Kuralları", (Erişim) <http://www.musiad.org.tr/disliiskiler/detay.asp?haberID=108&dik=7>, (12 Ekim 2009.)

¹⁰ Eisemann, **a.g.e.**, s.17; F.Doğan, **a.g.m.**, s.339; Çağlar, **a.g.e.**, s. 21; Hans van Houtte, **The Law of International Trade**, 2.Edition, London, Sweet&Maxwell, 2002, s.93.

edilmiştir¹¹. ICC, 1936 yılında ticari terimlerin yeknesaklaştırılması amacıyla alıcı ve satıcının hak ve borçlarının liste halinde düzenlendiği ilk kuralları getirerek, INCOTERMS 1936 adı altında bir kitapta¹² yayınlarak yürürlüğe koymuştur¹³. INCOTERMS kurallarının yayınlanması 1921 yılından 1936 yılına kadar yapılan uzun ve zahmetli çalışmaların bir neticesidir.

INCOTERMS oluşturulurken çeşitli ülkeleri temsil eden geniş çapta ticaret uzmanları ve tacirlerle uzun süreli görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerin sonunda uluslararası ticaretin ortak ve en yaygın prensipleri esas alınarak INCOTERMS hazırlanmıştır. Böylece INCOTERMS'in geniş bir kesim tarafından benimsenmesi amacı güdülmüştür¹⁴.

ICC' nin Ad-Hoc Kurulu, 17 ülkenin temsilcileriyle 1939 yılı ile 1945 yılları arasında devam eden 2.Dünya Savaşı'nın ortaya çıkarmış olduğu harp rizikosunu sigortası, denizaşırı teslim şekillerinde meydana gelen gelişmeleri dikkate alarak 1953'te Viyana'da toplanmıştır. Kongre'de, INCOTERMS 1936 Kuralları değiştirilerek ve alanı genişletilerek INCOTERMS 1953 Kuralları¹⁵ kabul edilmiştir¹⁶. INCOTERMS 1953 Kuralları ile birlikte 18 ülkede¹⁷ uygulanmakta olan 10 teslim şekli düzenlenmiştir¹⁸.

¹¹ Eisemann, **a.g.e.**, s.18.

¹² Erdem, **INCOTERMS**, s.183.

¹³ Cheng, **a.g.e.**, s.91; Vassilios Digenopoulos, **Die Abwandlung der CIF-und FOB Geschäfte im modernen Übersekaufrecht**, Hamburg, Alfred Metzner Verlag GMBH, Nr.91, 1978, s.30; Bernd von Hoffmann, "Passing of Risk in International Sales of Goods" **International Sales of Goods**, Dubrovnik Lectures, New York, Oceana Publications, Petar Sarcevic&Paul Volken eds, 1986, (Çevrimiçi), <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/vonhoffmann.html>, (15 Ekim 2009.)

¹⁴ Haluk Erdemol, **Bankalarda Dış Ticaret İşlemleri ve Uygulama**, İstanbul, 2.B., Akbank Ekonomi Yayınları, 1990.

¹⁵ **INCOTERMS 1953**, ICC, ICC Brochure No:166, Paris 1953.

¹⁶ F.Doğan, **a.g.m.**, s.340; Çağlar, **a.g.e.**, s.22; Digenopoulos, **a.g.e.**, s.30.

¹⁷ Bu ülkeler Mısır, Avustralya, Belçika, Danimarka, Almanya, Fransa, Büyük Britanya, İtalya, Yugoslavya, Kanada, Marokko, Hollanda, Norveç, Avusturya, İsviçre, İsveç, Güney Afrika ve Amerika'dır . Geniş bilgi için bkz. Hans Haage, **Die Vertragsklauseln cif FOB ab Kai unter Berücksichtigung der Trade Terms**, Heidelberg, Verlagsgesellschaft Recht und Wirtschaft, Heft:1,1956, s.8. (Vertragsklauseln)

¹⁸ Eisemann, **a.g.e.**, s.17-18; Erdem, **INCOTERMS**, s.183.

INCOTERMS kuralları, iktisadi, hukuki ve teknik gelişmeler karşısında uluslararası ticarete ve modern ulaşım yöntemlerine uyum sağlanabilmesi amacıyla güncelleştirilmektedir¹⁹.

INCOTERMS kuralları 1953 yılından sonra 1967, 1976, 1980, 1990 yıllarında güncelleştirilmiş olup, son olarak 13 Eylül 1999 tarihinde INCOTERMS 2000 Kuralları adı altında güncelleştirilip, 1 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir²⁰.

INCOTERMS'de 1974 yılında yapılan değişiklikle²¹ birlikte FOB Airport terimi ticari terimlere eklenmiştir.

Dil ile ilgili oluşabilecek sorunların önüne geçilmesi amacıyla 1975 yılında UNECE tarafından ICC'nin de onayı alınarak günümüzde kullanılmakta olan üç harfli kodlama sistemine geçilmiş, 1980 yılında ise yazımda standartlaşma sağlanmıştır²².

INCOTERMS 1980 Kuralları ile birlikte terimler, iş çeşitlerine ve sorumluluk programına göre ayrılmış olup, o güne kadar pratikte uygulanan terimleri alma prensibi terk edilmiştir. 1980 Kuralları ile Free Carriage Freight Carriage and Insurance Paid ve Freight Carriage Paid terimlerinin değişik sürümleri eklenmiştir²³.

¹⁹ Lars Gorton, Rolf Ihre, Arne Sandevärn, **Shipbroking and Chartering Practice**, London, Lloyd's of London Pres Ltd., 2.Edition, 1984, s.30; F.Doğan, **a.g.m.**, s.340.

²⁰ Vahit Doğan, "Uluslararası Ticari Satımda Kullanılan Teslim Şekilleri-Sınırları Kaldıran Uluslararası Ticarete Hukuki Perspektiften Bakış", **Türk Hukuk Dergisi**, Ankara, 100.Sy., Temmuz, 2005, s.11. (Teslim) ; F.Doğan, **a.g.m.**, s.340.; Dieter Rabe, Heinz Prüssmann, **Seehandelsrecht**, 4.neuarbeitete Auflage, Hamburg, Verlag C.H.Beck München, 2000, s. 224; Cheng, **a.g.e.**, s.91; Zoi Valioti, "Passing of Risk in International Sale Contracts: A Comparative Examination of the Rules on Risk Under The United Convention on Contracts for the International Sale of Goods(Vienna 1980) and INCOTERMS 2000", **Nordic Journal of Commercial Law**, 2004#2, 2004, s.6.; Joseph Zaritski, (Erişim), www.export61.com.au/printerVersion.asp?ttl=tict, (23 Eylül 2008); Onursal, <http://www.musiad.org.tr/disliiskiler/detay.asp?haberID=108&dik=7>, (12 Ekim 2009.)

²¹ **INCOTERMS 1974**, ICC, ICC Publication No: 274, Paris 1974.

²² F.Doğan, **a.g.m.**, s.340; Van Houtte, **a.g.e.**, s.93.

²³ Erkut Onursal, "Uluslararası Ticari Kayıtları Doğru Kullanabiliyormuyuz?", **Dış Ticaret Dergisi**, 2000, (Çevrimiçi), <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/ticari.doc>, (10 Mayıs 2009.)

INCOTERMS 1990 Kurallarında terimlerin kullanımının elektronik bilgi değişimi (EDI: Electronic Data Interchange) yöntemlerine uyarlanması ve ulaşım alanındaki gelişmelere uyum sağlanabilmesi amacıyla değişiklik yapılmıştır²⁴. Bu kurallarla birlikte taşımanın hangi ulaşım şekliyle yapıldığına bakılmaksızın, her türden taşıma şekline uygun olacak şekilde terimler birleştirilmiştir. Örneğin 1953'te uygulanmaya başlanan "Vagon Teslimi" (FOR/FOT) ve 1976'da uygulamaya konulan "FOB Havalimanı" (FOB/Airport) terimleri 1990 yılında yapılan değişiklikle birlikte uygulamadan kaldırılmıştır. C&F terimi ise CFR terimine dönüştürülmüş olup, CIP ve DDU terimleri de INCOTERMS kurallarına eklenmiştir.

INCOTERMS 1990 Kuralları ile getirilen önemli yeniliklerden birisi de ticari terimlerin daha kolay anlaşılabilmesi için C Grubu, D Grubu, F Grubu ve E Grubu olmak üzere dört gruba ayrılmış olmasıdır.

1992 yılında ise UNCITRAL tarafından INCOTERMS'in uluslararası taşıma sözleşmelerinde kullanılması tavsiye edilmiştir²⁵.

INCOTERMS 2000 Kuralları 560 sayılı INCOTERMS ve 620 numaralı Guide To Incoterms adlı broşürle yürürlüğe girmiş olup, en güncel olanıdır. INCOTERMS 2000 Kurallarında 13 terimli yapıya dokunulmamış, sadece bazı terimlerde sınırlı olarak birkaç münferit değişiklik yapılmıştır. INCOTERMS 2000 Kuralları ile birlikte getirilmiş olan değişiklik ve yenilikler ayrı bir konu başlığı altında ele alınmıştır.

²⁴ Onursal, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/ticari.doc>, (10 Mayıs 2009); F.Doğan, **a.g.m.**, s.341.

²⁵ Peter Jung, **Handelsrecht**, München, C.H.Becksche Verlagsbuchhandlung, s. 266.

C. Çeşitleri

INCOTERMS 2000'in düzenlendiği 560 sayılı Broşürde E-F-C ve D olmak üzere toplamda 4 grupta, 13 farklı teslim şekli düzenlenmiştir.

INCOTERMS'in gruplandırılmasında, satıcının minimum yükümlülüklerinden başlanılmış olup, satıcının maksimum yükümlülüklerine doğru sıralandırma yapılmıştır. Burada satıcının sorumluluk ve rizikosunun artan seviyesine göre gruplar sıralandırılmıştır²⁶. Ticari terimlerde, satıcının belli bir konudaki yükümlülüğü, alıcının bu konudaki hakkını da göstermektedir. Bu duruma ayna yöntemi (mirror method) adı verilmektedir²⁷.

Teslim şekillerinde önceliği, satıcının malları, kendi işyerinde alıcının alımına hazır bulundurması anlamına gelmekte olan Ex Works almaktadır. İkinci grup olan F Grubunda ise satıcı, malları alıcının belirlemiş olduğu taşıyıcıya teslim etmektedir. C Grubu teslim şeklinde ise satıcı, taşıma sözleşmesi yapmakla yükümlü olup, yüklemekten sonra mallara gelebilecek olan hasarlardan sorumlu tutulmamaktadır. D Grubu teslim şekillerinde ise satıcı, maksimum yükümlülükler üstlenmekte, malların varma yerine ulaşmasına kadar olan masraflara katlanmakta ve aynı zamanda mallara gelebilecek olan hasarlardan da sorumlu tutulmaktadır²⁸.

Sözleşme taraflarının hangi teslim şeklini seçeceğinin belirlenmesinde mala ait arz ve talep önem taşımaktadır²⁹. Malın talebinin arzından fazla olması yani talep fazlası olması durumunda, satıcının piyasa koşullarına hâkim olduğu bir piyasadan söz etmek mümkün olup, satıcı güçlü konumdadır. Satıcı bu durumda daha temkinli davranıp, fazla riske girmek istemediğinden ötürü kendi lehine olan "Ex Works, FCA veya FOB" teslim

²⁶ Cemal Şanlı, Nuray Ekşi, **Uluslararası Ticaret Hukuku**, 2.B., İstanbul, Beta Basım A.Ş., 2003, s.134.; Bağrıaçık, **a.g.e.**, s. 105.

²⁷ Erdem, **INCOTERMS**, s.197.

²⁸ Şanlı, Ekşi, **a.g.e.**, s.134.

²⁹ Çelik, Kalaycı, Sandalcılar, <http://www.kenancelik.com/documents/dtiyob.pdf>, (6 Ekim 2009), s.95; Bağrıaçık, **a.g.e.**, s.95.

şeklini alıcıya kabul ettirecektir³⁰. İhracata konu olan malların talebinden fazla olduğu yani malda arz fazlası olan durumlarda ise alıcının piyasa koşullarına hâkim olduğu bir piyasadan bahsedilebilecektir. Burada alıcı temkinli davranarak DDP, DDU gibi teslim şekillerini satıcıya kabul ettirmeye çalışacaktır³¹.

INCOTERMS kurallarında önemli olan bir husus ulaşım şekline göre uygun olan INCOTERMS kuralının seçilmesidir. Aşağıdaki tablo ulaşım araçlarına göre uygun olan INCOTERMS'i göstermektedir³².

Tablo 1. Farklı Ulaşım Araçlarına Göre Uygulanabilecek Olan INCOTERMS Kuralları

	Hava Yolu	Kara Yolu	Demir Yolu	Deniz Yolu
EXW	•	•	•	•
FCA	•	•	•	•
FAS				•
FOB				•
CFR				•
CIF				•
CPT	•	•	•	•
CIP	•	•	•	•
DAF		•	•	
DES				•
DEQ				•
DDU	•	•	•	•
DDP	•	•	•	•

³⁰ V.Doğan, **Teslim**, s. 13.

³¹ Bağrıaçık, **a.g.e.**, s. 105.

³² Zaritski, <http://www.export61.com.au/export-tutorials.asp?ttl=tict>, (23 Eylül 2009.)

INCOTERMS 2000 kuralları 560 sayılı Broşürde yer almış olup bu kuralların bilinmesi önem arz etmektedir. Aksi takdirde tarafların yükümlülükleri artacaktır³³.

Herhangi vesaik çeşidinde (örneğin ticari faturada) teslim belirtileceği zaman, ilgili teslim şeklinin kod harflere ve yanına da satıcının teslimi gerçekleştirip sorumluluğunun bittiği yer olan teslim yerinin ismi yazılmaktadır. Örnek vermek gerekirse FOB/İstanbul gibi....

D. Amacı

INCOTERMS kurallarının amacı dış ticaret alanında yaygın olarak kullanılan terimlerin yorumu için birtakım uluslararası kurallar oluşturmak, dış ticaret sözleşmelerinde kullanılan sözleşme formüllerinin yorumu için uluslararası kurallar sunmaktır³⁴. Böylece ticari terimlere farklı ülkelerde yükletilen anlam belirsizlikleri ortadan kalkacaktır³⁵. Örnek vermek gerekirse FOB terimi farklı limanlarda ve şehirlerde farklı anlamlara gelmektedir. Hamburg'ta, Amsterdam'da, Londra'da veya Vancouver'da bir FOB teslim her zaman aynı anlama gelmemektedir. Bu durum uluslararası ticarete uyumsuzluğa ve karışıklığa neden olmaktadır³⁶.

Uluslararası menkul mal satım sözleşmeleri, genellikle farklı devletlerde ve hazır olmayan taraflar arasında kurulduğundan her iki tarafın

³³ Şanlı, Ekşi, **a.g.e.**, s.133; Pamela Sellman, **Law of International Trade**, 4.Edition, London, Old Bailey Press, 2004, s.14; Roberto Bergami, "The Importance of Defining the Level of Cargo Insurance Coverage in International Contracts Under INCOTERMS 2000", **The Vindobona Journal of International Commercial Law and Arbitration**, No: 2, Vol.6, Melbourne, 2002, s.231.

³⁴ **INCOTERMS 2000**, ICC, MTO Yayınları, çev. H.Ercüment Erdem, 2000, s.5; F.Doğan, **a.g.m.**, s.337; (Erişim)

www.kobigaranti.com/wps/themes/html/GbTheme/pdf/dis_ticaret_mevzuat/1_f01060101_Dis_Ticaret_Teslim_Sekilleri.pdf, (18 Kasım 2007); Cheng, **a.g.e.**, s. 92. ; Bruno Zeller, "Is the Ship's Rail Really Significant?", **Nordic Journal of Commercial Law**, Melbourne, 2005#2, 2005, s.2.

³⁵ **INCOTERMS 2000**, 2000, s.5; Bağrıaçık, **a.g.e.**, s.104; F.DOĞAN, **a.g.m.**, s.337; Çağlar, **a.g.e.**, s.27.

³⁶ Van Houtte, **a.g.e.**, s.92.

da dış ticarete kullanılan terimlere aynı anlamı yüklemeleri önem taşımaktadır. Dolayısıyla tarafların kullanmış oldukları terimlere aynı anlamı yükleyerek yorumlamış olmaları gerekmektedir³⁷. INCOTERMS kuralları vasıtasıyla herkes tarafından bilinen sözleşmesel terim için kısa terim kullanılarak, uluslararası ticari işlemlerde devamlılık ve tutarlılık sağlanmaktadır³⁸. Böylece uluslararası ticaret daha hızlı işleyecek, hangi ülke hukukunun uygulanacağı sorunu ve yorumlardaki farklılıklar nedeniyle oluşabilecek sorunlar minimuma indirgenecektir³⁹.

E. Hukuki Niteliği

INCOTERMS, dış ticaret sözleşmelerinde tarafların kararlaştırmaları üzerine sözleşme içeriğinden uygulama alanı bulmakta olup, kanun niteliğinde sayılmamaktadır. INCOTERMS'in sözleşmeyle bağlantı kurularak kararlaştırılmaması halinde, durumun ne olacağı tartışmalıdır⁴⁰.

Doktrinde INCOTERMS'in hukuki niteliği hususunda farklı görüşler bulunmakta olup, konunun dışına çıkılmaması amacıyla, kısaca aşağıda açıklanmasında fayda bulmaktayız.

1.Ticari Teamül Görüşü

Bu görüşe göre INCOTERMS doğrudan ticari teamül sayılmaktadır. Ticari teamüller, ulusal hukuk düzenlerinin örf ve âdet hukuku olmayıp, uygulamaları veya alışveriş gelenekleri sayılmaktadır. Ticari teamülün oluşumu tacirler arasında bir uygulanış şekli ile meydana gelmektedir.

³⁷ Erdem, **INCOTERMS**, s.188.

³⁸ Gabriel, **a.g.m.**, s.62.

³⁹ Erdem, **INCOTERMS**, s.188; Valioti, **a.g.m.**, s.7; Cheng, **a.g.e.**, s.92.

⁴⁰ Frederic Eisemann, **Incoterms in Handel und Verkehr**, Wien, 1963, s.18 (naklen F. Doğan, a.g.m, s.342); Wolfgang Lehr, **Die neuen Incoterms 2000**, in VersR 2000, s.550 (naklen F. Doğan, a.g.m, s.342)

Alışkanlığın çevrede gerçekten genel ve yeknesak olarak kabul görmüş olması, uzun bir zaman dilimi içinde gerçekleşmiş olması ve uluslararası ticarete ilgili kesim tarafından genel kabul görmüş olması gerekmektedir⁴¹. Ticari alışkanlığın teamül oluşturabilmesi için, kuralın bağlayıcı olduğu konusunda hukukçularında görüş birliği içerisinde olması gerekmektedir⁴². Bununla kastedilen bir tacirin bir ticari teamülün varlığını bilebilecek durumda olmasıdır⁴³.

Uluslararası ticarete genel geçerli ticari teamüller olmayıp, her sektörün kendisine ait ticari teamülleri mevcuttur. (örn: limanda geçerli olan ticari teamül) Ticari teamüller yazılı olmayıp, özel düzenlemelere konu olabilirler. Düzenlemeler bu durumda ticari teamülün varlığına karine oluştururlar⁴⁴.

INCOTERMS ile uygulamada kullanılan birörnek kuralların toplanması ve mutad yorumlarının yeknesaklaştırılması amaçlanmıştır. INCOTERMS'in bu şekilde belirlenmesi ve genişletilmesi ticari teamüllerin belirlenmesi konusunda önemli bir adım niteliğindedir⁴⁵.

Ticari teamül görüşü ile birlikte INCOTERMS'in doğrudan uygulanması mümkün olmaktadır. Burada önemli bir sorun ise ticari teamülün ne ölçüde ticari teamül sayılacağıdır.

INCOTERMS'in doğrudan ticari teamül sayıldığı inancının aksine, Basedow INCOTERMS klotlarını çekirdek ve yan alanları olarak ikiye ayırmaktadır. Çekirdek alan ticari teamülü temsil ederken, yan alanlar katılan

⁴¹ F.Doğan, **a.g.m.**, s. 343.; Arzu Oğuz, **Lex Mercatoria**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2004, s.105.

⁴² Alman hukukunda ticari teamüllerin uygulanması taraf iradelerine değil, kanun hükmü gereğidir. Türk hukunda ise taraf iradelerinin yorumunda ticari teamüller nazara alınmaktadır. Geniş bilgi için bkz. Vahit Doğan, **Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif**, Gözden Geçirilmiş 2.B., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2005, s. 32 vd.. (Akreditif)

⁴³ Oğuz, **a.g.e.**, s.105.

⁴⁴ Oğuz, **a.g.e.**, s.107.

⁴⁵ Oğuz, **a.g.e.**, s.104.

evreler tarafından onaylanmalı ve sürekli uygulanmalıdır. Böylece yan alanların çekirdek alan kısmına dâhil olması mümkün hale gelmektedir⁴⁶. Ticari teamüller lex mercatoria'nın çekirdeğini oluřturmaktadır⁴⁷.

Ticari teamüllerin yargılama sırasında taraflarca ispatlanması gerekmektedir. Ancak mahkemeler tarafından INCOTERMS sözleşme taraflarınca açıkça belirtilmese bile ikincil nitelikte yorum aracı olarak dikkate alınabilmektedir⁴⁸.

2. Örf-Âdet Görüşü

Bu grşe göre INCOTERMS rf-âdet niteliğinde sayılmaktadır. Örf-âdet hukukunun oluşumu için, bir kuralın uzun zamandır uygulanıyor olması, uygulama hususunda genel bir kanaatin bulunması ve devlet desteğinin bulunması gerekmektedir⁴⁹.

INCOTERMS, genel kabul görmüş olup aynı zamanda uzun zamandan beri uygulanmaktadır. Ancak düzenleniş şekli itibariyle örf ve âdet niteliğinde değildir⁵⁰.

Kaldı ki INCOTERMS değışik milletler ve yükleme terimlerindeki örf-âdetler nedeniyle halen uluslararası örf ve âdet hukuku olarak değeriendirilmemektedir⁵¹.

⁴⁶ Jürgen Basedow; **Die Incoterms und der Container oder wie man kodifizierte Usancen reformiert**, In:RabelsZ 43, 1979, s.116 (naklen F.Doğın, a.g.m., s.344)

⁴⁷ Oğuz, **a.g.e.**, s.107.

⁴⁸ Oğuz, **a.g.e.**, s.104.

⁴⁹ Vahit Doğın, **Akreditif**, s. 32.; F.Doğın, a.g.m., s. 345.

⁵⁰ Taraflar aralarında yapacakları sözleşmeye FOB/yükleme limanı kaydı koyarlarsa bu durumda ICC'nin kuralları doğrudan uygulanmayacak, sadece ticari örf ve âdet olarak değeriendirilebilecektir. Geniş bilgi için bkz. Onursal,

<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/ticari.doc>, 10 Mayıs 2009.

⁵¹ Gabriel, **a.g.m.**, s.62. INCOTERMS, pek çok ülkede i hukukun birer parçası niteliğinde sayılmamaktadır. İşpanya ve Irak'ta INCOTERMS iç hukukun birer parçası olarak kabul edilmesine

Ticari teamül görüşünün aksine burada katılanların sadece onayı değil, aynı zamanda hukuken inanmış olmaları da gerekmektedir⁵².

Herhangi bir uyuşmazlık çıkması durumunda, örf ve âdetlerin yargılama sırasında taraflarca iddia edilerek ispatlanması gerekmektedir.

3. Yorum Aracı Görüşü

ICC, taraflara INCOTERMS'in uygulanıp-uygulanmayacağı yönünde seçim imkânı sunmaktadır. Bu görüş çerçevesinde INCOTERMS sadece tarafların kararlaştırması durumunda uygulanacaktır. Hâkim, INCOTERMS'i ancak tarafların farklı hükümler kararlaştırdığı ve uyuşmazlık çıktığı durumlarda yorum aracı olarak kullanabilecektir⁵³.

Schneider ve Lehr INCOTERMS'i Soft Law⁵⁴ olarak nitelemekte ve buna göre sözleşme ile irtibatlandırmama durumunda sadece ticari geleneklerin ve teamüllerin tespitinde dikkate alınacağı düşünmektedir⁵⁵.

4. Lex Mercatoria Görüşü

Günümüzde INCOTERMS'in lex mercatoria niteliğinde olduğunu belirten görüş baskındır. Lex mercatoria kısaca uluslararası ticari işlemlere

rağmen, Fransa ve Almanya gibi bazı ülkelerde INCOTERMS örf- âdet hukuku olarak değerlendirilmektedir.

⁵² F.Doğan, **a.g.m.**, s.345.

⁵³ Hans, Dölle; Kommentar zum einheitlichen Kaufrecht, München, 1979, Art.9, Rn.20. (naklen F.Doğan, **a.g.m.**, s.345.)

⁵⁴ Soft Law, Angloamerikan hukuk çevresinden kaynaklanmakta olup, uluslararası organizasyonların tavsiye kararlarını ve devlet gruplarının açıklamalarını içermektedir. Soft Law, taraflar ve devletler için mutlak bağlayıcı nitelikte olmayıp, bunların bağlayıcılıkları ancak taraflarca seçilmelerine bağlıdır. Bir başka deyişle, taraflar özgür iradeleriyle bu düzenlemelere uymayı tercih ettiklerinde bu düzenlemelerde öngörülen kurallarla bağlı olur. Gerçekte bu yaklaşım özel hukukta hâkim olan “sözleşme özgürlüğü” ilkesine de uygundur.

⁵⁵ Geniş bilgi için bkz. F.Doğan, **a.g.m.**, s.346.

ilişkin genel hukuki işlemler olarak tanımlanmaktadır. Lex mercatoria, farklı ülkeleri ilgilendiren özel ticari ilişkileri düzenleyen hukuki kurallar bütünü; hiçbir milli hukuk sistemine dayanmadan, uluslararası ticaret çerçevesinde spontane bir biçimde oluşmuş genel ilkeler ve örf- âdet kuralları bütünü; milletlerarası ticaret camiası tarafından yaratılan bağımsız bir hukuk sistemi olarak tanımlanmaktadır⁵⁶.

Lex mercatoria uluslararası ticari örf ve âdet kurallarından oluşmaktadır. Buradan her ticaret dalının kendine özgü örf ve âdetleri, usulleri ve uluslararası ticari ilişkilerde genel olarak kullanılan ve bilinen kuralları anlamak gerekir⁵⁷.

Geniş yorum tarzına göre; lex mercatorianın kapsamına uluslararası alanda bir örnek kurallar oluşturulmasını amaçlayan anlaşmalar, genel hukuk prensipleri, devletler hukuku kuralları, uygulamada ortaya çıkan tip sözleşmeler, uluslararası organizasyonların kuralları, uluslararası alanda cari kurallar girmektedir. Dar yorum tarzına göre; lex mercatorianın kapsamına genel esaslardan ve uluslararası ticari ilişkilerde hiç bir milli hukuk düzeni ile özel bir irtibatı olmadan kendiliğinden ortaya çıkan ve gelişen ticari örf ve âdet kuralları girmektedir. Başka bir tarz yaklaşımda ise lex mercatorianın kapsamına ilk planda uluslararası ticari örf ve âdet kurallarının girdiği görülmektedir⁵⁸.

Günümüzde INCOTERMS'in hukuki niteliğinin lex mercatoria olduğu hususu hakimdir. Bu kurallar herhangi bir uyumsuzluk çıkması durumunda doğrudan uygulama alanı bulamayacak, ancak tarafların sözleşme hükmü haline getirmeleri durumunda uygulama alanı bulacaktır.

⁵⁶ Didem Özdemir, "Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk Olarak Lex Mercatoria", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Ankara, Cilt:VII, Sy:1-2, Haziran-Aralık 2003. Çevrimiçi, http://www.hukuk.gazi.edu.tr/editor/dergi/7_4.pdf (12 Temmuz 2010); V.Doğan, **Akreditif**, s.33.

⁵⁷ Bernd von Hoffmann, **Lex Mercatoria vor internationalen Schiedsgerichten**, IPRax 1984, s.107. (naklen V.Doğan, **Akreditif**, s.34.)

⁵⁸ V.Doğan, **Akreditif**, s. 34.

F. Çözüm Getirdiği Konular

Aşağıda genel olarak INCOTERMS 2000 Kuralları ile düzenlenen konular ele alınmıştır.

1. Teslim

Uluslararası ticarete malların nasıl teslim edileceği ve teslim ile ilgili olarak ortaya çıkacak olan yükümlülükleri kimin üstleneceği hususu önem arz etmektedir. Teslim konusu ile ilgili olarak; satıcının, malları hangi noktaya getirdiğinde yasal olarak alıcıya teslim etmiş sayılacağı hususu önem arz etmektedir⁵⁹.

INCOTERMS 2000 Kurallarında her terimin m.A1'de sözleşme uyarınca malların sağlanması gerektiği hususu düzenlenmektedir⁶⁰. Bu maddeden satıcının malları teslim borcunu varsa, ifa yeri, şekli ve zamanı konusunda taraflar arasındaki satım sözleşmesi hükümlerine uyulması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Burada bahsedilen mallardan anlaşılması gereken bilgisayar yazılım programları gibi gayri maddi haklar dışında kalan maddi mallardır⁶¹.

⁵⁹ www.kobigaranti.com/wps/themes/html/GbTheme/pdf/dis_ticaret_mevzuat/1_F01060101_Dis_Ticaret_Teslim_Sekilleri.pdf, (18 Kasım 2007.)

⁶⁰ INCOTERMS 2000, A1; INCOTERMS 2000, ICC, ICC Publication, No:560, Paris, 1999, A1.

⁶¹ Erdem, INCOTERMS, s.188; Bergami, a.g.m., s. 231, www.kobigaranti.com/wps/themes/html/GbTheme/pdf/dis_ticaret_mevzuat/1_F01060101_Dis_Ticaret_Teslim_Sekilleri.pdf, (18 Kasım 2007.)

2. Hasarın Geçişi

Hasar; satılan şeyin, taraflardan birinin sorumlu olmadığı sebeplerden dolayı telef olması veya değerinin azalması anlamına gelmektedir⁶². Hasarın satılan şeyin tesliminin ifasını tamamen veya kısmen imkânsız kılabilmesi mümkündür.

Hasarın geçişi ise sözleşmenin kurulması ile ifa edilmesi arasında, satılanın hasara uğramasından dolayı sorumlu olunması anlamına gelmektedir. Sözleşmenin kurulması ile ifa edilmesi süresi içerisinde satılanın taraflara yüklenemeyen, onların sorumlu tutulamayacağı bir sebeple yok olması veya kötüleşmesinin sonuçlarından taraflardan birinin sorumlu olması anlamına gelmektedir⁶³.

INCOTERMS 2000 Kuralları m. A5'te, hasarın geçişi konusu düzenlenmiştir. Bu maddeye göre mallara ilişkin kayıp ve hasar riskleri satıcının malları teslim borcunu yerine getirmesiyle birlikte alıcıya geçmektedir. Ancak bazı durumlarda hasar, malların alıcıya teslim edilmesinden önce alıcıya geçebilmektedir. Malların alıcı için ayrılması ve alıcının malları teslim almaktan kaçınması durumunda, hasar yine de alıcıya geçmektedir. Özellikle malların alıcı için satıcının işyerinde diğer mallardan ayrıldığı EXW teslim şeklinde, alıcının malları teslim almaktan kaçındığı durumlarda hasar alıcıya geçmektedir. Diğer teslim şekillerinde ise mallar zaten alıcı için ayrılmıştır⁶⁴.

Tez konumuzu oluşturan FOB teslim şeklinde ise hasar malların gemi küpeştesini aşmasıyla birlikte alıcıya geçmektedir⁶⁵. FOB teslim şeklinde

⁶² Fahrettin Aral, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Genişletilmiş 8.B., Ankara, Yetkin Yayınevi, 2010, s. 73.

⁶³ Aral, **a.g.e.**, s. 74.

⁶⁴ V.Doğan, **Teslim**, s. 12.

⁶⁵ Erdem, **INCOTERMS**, s. 190; Corbett Haselgrove Spurin, "The Law of International Trade and Carriage of Goods", (Erişim),

hasarın geçişi konusu satıcının hak ve borçları ana başlığı altında, hasarın üstlenilmesi borcu alt başlığı kısmında ayrıntıları ile incelenmiştir.

Hasarın INCOTERMS’de geçiş noktası aşağıdaki tabloda gsterilmiřtir⁶⁶.

Tablo 2. INCOTERMS 2000 Kurallarında Hasarın Geçiş Noktası

<u>Hasarın Satıcıdan Alıcıya Geçiş Noktası</u>	<u>INCOTERMS 2000</u>
• Satıcının kararlaştırılan işyerinde	EXW
• İlk taşıyıcının deposunda	FCA,CPT,CIP
• İhracat limanında malların gemi doğrultusunda rıhtım veya mavnayı geçmesi ile birlikte	FAS
• İhracat limanında geminin küpeştesinde	FOB,CFR,CIF
• Sınırdaki	DAF
• Malların gemiden boşaltılmasından önce varna limanında	DES
• Rıhtımda	DEQ
• Varış yerinde	DDU, DDP

3. Masrafların Paylaşımı

INCOTERMS 2000 Kuralları m.A6 ile malların m.A4 uyarınca alıcıya veya taşıyıcıya teslimi anına kadar olan tüm masrafların satıcıya, bu aşamadan sonra yapılacak olan masrafların ise alıcıya ait olacağı hususu

<http://www.nadr.co.uk/articles/published/shipping/003CHAPTERTHREETRADE3.pdf>, (30 Ekim 2009.)

⁶⁶ Bergami, **a.g.m.**, s. 233.

belirtilmiştir⁶⁷. Teslim anı masrafların paylaşımında önem taşımaktadır⁶⁸. Satıcının katlanmakla yükümlü olduğu masraflar teslim yönelik masraflar olup, bazı durumlarda ise vergi, gümrük masrafları da bu kapsama girebilmektedir⁶⁹.

Aşağıdaki tablo INCOTERMS kurallarında masraflara ve hasarlara hangi tarafın katlanması gerektiğini göstermektedir.

⁶⁷ **INCOTERMS 2000**, A6; **INCOTERMS 2000**, 1999, A6; Erdem, **INCOTERMS**, s.191; Çağlar, **a.g.e.**, s.29.

⁶⁸ V.Doğan, **Teslim**, s. 12.

⁶⁹ Erdem, **INCOTERMS**, s.191.

Tablo 3. INCOTERMS Kurallarında Hasarlara ve Masraflara Hangi Tarafın Katlanacağını Gösteren Tablo

MASRAFLAR ◇= Satıcı ◆= Alıcı
HASARLAR ○= Satıcı ●= Alıcı

INCOTERMS	Ambalaj	Yükleme	Dâhili Nakliye (Limana, Havalimanına vb.)	İhracat Gümrük Formaliteleri	Ana Taşıma	Malların Sigortalanması Taşıma Sigortası	Yükleme- Boşaltma Giderleri	İthalat Gümrük Formaliteleri	Dâhili Ulaşım (Limandan veya Havalimanından vb.)	Boşaltma Masrafları
EXW	◇○	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●
FCA	◇○	◇○	◇○	◇○	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●
FAS	◇○	◇○	◇○	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●
FOB	◇○	◇○	◇○	◇○	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●
CFR	◇○	◇○	◇○	◇○	◇●	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●
CIF	◇○	◇○	◇○	◇○	◇●	◇●	◆●	◆●	◆●	◆●
CPT	◇○	○◇	◇○	◇○	◇●	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●
CIP	◇○	◇○	◇○	◇○	◇●	◇●	◆●	◆●	◆●	◆●
DAF	◇○	◇○	◇○	◇○	◇◆○●	◆●	◆●	◆●	◆●	◆●
DES	◇○	◇○	◇○	◇○	◇○	◇○	◆●	◆●	◆●	◆●
DEQ	◇○	◇○	◇○	◇○	◇○	◇○	◇○	◇○	◆●	◆●
DDU	◇○	◇○	◇○	◇○	◇○	◇○	◇○	◆○	◇○	◇○

4. Belgelere İlişkin Yükümler

INCOTERMS m. A8'de satıcının m. A4 uyarınca malları teslim ettiğine dair teslim kanıtı olan belgeleri alıcıya vermekle yükümlü olduğu hususu belirtilmiştir. Deniz taşımacılığında alıcıya verilmesi gereken başlıca belge konişmento olup, INCOTERMS 2000 Kurallarında satıcının alıcıya verebileceği belgeler arasında devri kabil olmayan deniz nakliye senedi, gemi nakliye senedi, taşıma senedi de sayılmıştır⁷⁰.

Aşağıdaki tablo farklı ulaşım şekillerinde alıcıya verilebilecek olan belge çeşitlerini göstermektedir⁷¹.

⁷⁰ Erdem, INCOTERMS, s. 191; Çağlar, **a.g.e.**, s.29; V.Doğan, **Teslim**, s.12; **INCOTERMS 2000**, s.24-25.

⁷¹ http://www.kobigaranti.com/wps/themes/html/GbTheme/pdf/dis_ticaret_mevzuat/1_F01060101_Dis_Ticarette_Teslim_Sekilleri.pdf, (18 Kasım 2007.)

Tablo 4. FARKLI ULAŞIM ŞEKİLLERİNE GÖRE ALICIYA VERİLEBİLECEK OLAN BELGE ÇEŞİTLERİNİ GÖSTEREN TABLO

TAŞIMA BİÇİMİ	TESLİM ŞEKLİ	TAŞIMA BELGESİ
Birden fazla taşıma biçimini kapsayan (Multimodal) taşıma dâhil, herhangi bir taşıma biçiminde	EXW FCA CPT CIP DAF DDU DDP	Kombine Taşıma Konişmentosu Nakliyeciler Makbuzları (FCR-CMR) FIATA Belgeleri
Hava Taşımada	FCA	Havayolu Taşıma Belgesi
Demiryolu Taşımada	FCA	Demiryolu Taşıma (Hamule) Senedi
Deniz ve su yolu (nehir/ Kanal taşımada)	FAS FOB CFR CIF DES DEQ	Konişmento

G. INCOTERMS 2000 Kuralları İle Getirilen Yenilikler ve Değişiklikler

INCOTERMS 2000 Kurallarında, INCOTERMS 1990 Kurallarına nazaran daha az değişiklik yapıldığı görülmektedir. Bu durum ICC'nin genel kabulü güçlendirmeyi tercih ederek, sırf değişiklik yapmış olmak için değişiklik yapma yoluna başvurmamasından kaynaklanmaktadır.

INCOTERMS 2000 Kuralları, 1990 Kurallarına nazaran daha tutarlı ve nettir⁷².

INCOTERMS 2000 Kurallarında 13 terimli yapıya dokunulmamış olup, belli terim içeriklerinde sınırlı olarak münferit değişiklikler yapılmıştır.

INCOTERMS 2000 Kurallarında, artan gümrükten muaf bölgelerin genişlemesi eğilimi ile elektronik iletişim araçlarının iş tasfiyesinde yükselen kullanımı ve taşıma tekniklerindeki değişimler dikkate alınmıştır⁷³.

INCOTERMS 2000 Kuralları ile maddi ve şekli değişiklikler yapılmıştır⁷⁴.

Maddi değişikliğe örnek olarak FAS ve DEQ terimlerinde gümrükleme işlemleri ve gümrük vergilerinin ödenmesi hususunda değişiklikleri vermek mümkündür. Değişiklikten önce ihracat için gümrükleme işlemlerini alıcı yerine getirmekte iken, yapılan değişiklikle birlikte bu işlemler satıcı tarafından gerçekleştirilmeye başlanmıştır⁷⁵.

FCA teriminde yapılan değişiklikle birlikte, malların teslim şekli değiştirilmiştir. Değişiklik yapılmadan önce taşıma şekilleri için ayrı teslim noktası öngörülmekte iken; değişiklikten sonra teslim yeri alıcının mahalli içinde olup-olmamasına göre belirlenmeye başlanmıştır.

C teriminde ise taşımaya yönelik olan vergi, masraf ve harçların satıcıya ait olması gerektiği hususu benimsenmiştir.

⁷² Valioti, **a.g.m.**, s.7.

⁷³ F.Doğan, **a.g.m.**, s. 338.

⁷⁴ Erdem, **INCOTERMS**, s.185-186; **INCOTERMS 2000**, s.7; Geniş bilgi için bkz. Wolfgang Lehr, **Optimierung des Exportgeschäfts-Chancen nutzen und Risiken minimieren durch erfolgreiche Gestaltung des internationale Liefervertrags**, 2.Auflage, Köln, Berlin, Bonn, München, Carl Heymanns Verlag KG, 2001, s. 207 vd.

⁷⁵ Siegfried Georg Häberle, **Handbuch für Kaufrecht, Rechtsdurchsetzung und Zahlungssicherung im Außenhandel**, München, Wien, R.Oldenbourg Verlag, 2002, s.989.

CFR ve CIF terimlerinde INCOTERMS 2000 değişikliğinden önce m. A8 uyarınca satıcı tarafından sağlanması gereken olağan taşıma belgesinin charter-partiye atıfta bulunması durumunda, satıcının charter-partinin örneğini sağlaması gerektiği hususu da belirtilmektedir. Uygulamada ise taşıyanlar charter-partileri satıcılara vermekten kaçınmakta ve satıcılar da bu yükümlülüklerini yerine getirmemekteydiler. Pratikte uygulama alanı bulmayan charter-parti verme yükümlülüğü, INCOTERMS 2000 Kuralları ile birlikte yürürlükten kalkmıştır⁷⁶.

Yapılan şekli değişikliklere ise şu örneklerin verilmesi mümkündür: INCOTERMS 2000 Kurallarında giriş kısmı zenginleştirilmiş olup, 6.kısımda terminolojiye yönelik ilaveler yapılarak, bazı terimlerin anlamlarına yer verilmiştir. Ayrıca tarafların mevcut INCOTERMS kurallarına sözcükler ekleyerek terimi daha belirgin hale getirmek istemeleri durumları dikkate alınarak, 11.kısım ile değişkenler (varyantlar) başlığına yer verilerek INCOTERMS 2000 Kurallarının söz konusu varyantları içermediği hususu açıkça belirtilmiştir⁷⁷.

H. Kapsamı

INCOTERMS sadece satıcı ve alıcı arasında mevcut olan satım sözleşmesiyle ve malın teslimi hususu ile ilgilenmektedir⁷⁸. Oysaki uluslararası ticarete alıcı ve satıcı, satım işleminin gerçekleşebilmesi için aralarında taşıma sözleşmesi, sigorta sözleşmesi, banka sözleşmesi veya finansman sözleşmesi gibi pek çok sözleşme imzalamaktadırlar⁷⁹. INCOTERMS ise tarafların satım sözleşmesi uyarınca üstlendikleri

⁷⁶ Erdem, **INCOTERMS**, s.185.

⁷⁷ Geniş bilgi için bkz. **INCOTERMS 2000**, s.19-20.

⁷⁸ F.Doğan, **a.g.m.**, s. 350.

⁷⁹ **INCOTERMS 2000**, s.5; **INCOTERMS 2000**, 1999, s.5 vd.;

http://www.kobigaranti.com/wps/themes/html/GbTheme/pdf/dis_ticaret_mevzuat/1_F01060101_Dis_Ticarette_Teslim_Sekilleri.pdf, (18 Kasım 2007.)

yükümlülükleri yerine getirmek için girişilen diğer işlemler de dâhil olmak üzere bu sözleşmelerle ilgilenmemektedir⁸⁰.

INCOTERMS satım sözleşmesinden kaynaklanabilecek olan tüm sorunlar hakkında değil, sadece hasarın geçişi, masrafların ödenmesi, satım sözleşmesinin taraflarının satılan malların teslimine ilişkin hak ve borçlarıyla, yüklemenin ne zaman nerede yapılacağı gibi konularla ilgilenmektedir⁸¹. Buradan da anlaşılacağı üzere INCOTERMS sınır ötesi satımlarda karşılaşılabilecek tüm sorunları çözememektedir⁸².

I. Kapsam Dışı Olan Konular

Uluslararası ticarete önem arz etmekte olan ve aşağıda belirtilen konular INCOTERMS'in kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu konulara, tez konusunun dışına çıkılmaması amacıyla, ana hatlarıyla değinilmiştir.

1. Ödeme Ve Ödeme Yöntemleri

INCOTERMS 2000 Kuralları ödeme ve ödeme yöntemlerine yönelik bir düzenleme getirmemektedir. Bu konu, daha çok taraflar arasındaki anlaşmaya, alıcının Devleti'nin yasal düzenlemelerine ve bankacılık mevzuatına bağlıdır⁸³.

⁸⁰ F.Doğan, **a.g.m.**, s.351; Onursal, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/ticari.doc>, (10 Mayıs 2009.)

⁸¹ Valiotti, **a.g.m.**, s. 34; **INCOTERMS 2000**, s.5.

⁸² Jung, **a.g.e.**, s. 266.

⁸³ Erdem, **INCOTERMS**, s. 192.

2. Mülkiyetin Geçişi

Mülkiyetin geçişi konusu farklı devletlerde, farklı hükümlere bağlandığından dolayı INCOTERMS mülkiyetin geçişine ve mülkiyeti muhafaza kayıtlarına yönelik hükümlere yer vermemektedir⁸⁴.

3. Taşıma

INCOTERMS 2000 kurallarında, taşıma sözleşmesinin kimin tarafından yapılacağı ve buna yönelik masrafların nasıl paylaşılacağına yönelik hükümler bulunmasına rağmen; taşıyan ile satım sözleşmesinin tarafları arasındaki ilişkiye ve taşıma sözleşmesinin hükümlerine yönelik düzenleme bulunmamaktadır⁸⁵.

4. Sigorta

INCOTERMS kurallarında; CIF ve CIP terimlerinde sigortanın kapsamı ve sigorta bedeli konusunda hükümler mevcut olmakla birlikte sigorta sözleşmesini satıcı yapmakla yükümlüdür. Diğer terimlerde ise malların sigortalanması tarafların arzusuna bırakılmış olup; sigortacı ile satıcı arasındaki ilişkiler düzenlenmemiştir⁸⁶.

⁸⁴ Erdem, **INCOTERMS**, s. 192-193.

⁸⁵ Erdem, **INCOTERMS**, s.193; Çağlar, **a.g.e.**, s.30; F. Doğan, **a.g.m.**, s.346.

⁸⁶ Erdem, **INCOTERMS**, s.193; Çağlar, **a.g.e.**, s.30.

5. Değişkenler (Varyantlar)

INCOTERMS kuralları tarafların sözleşmeye koydukları yeknesak olmayan değişkenlerle ilgilenmemekte, söz konusu değişkenler INCOTERMS kapsamında değerlendirilmemektedir⁸⁷.

Uygulamada tarafların ticari terimlere çeşitli sözcükler ekleyerek kendi ihtiyaçlarına ve amaçlarına uygun terimler kullandıklarına rastlanmaktadır⁸⁸. Tarafların çeşitli sözcük eklemeleri durumunda, satım sözleşmesinde hangi yükümlülüklerin tam olarak üstlenileceğinin belirtilmesi ve ek mutabakatların kararlaştırılan INCOTERMS terimleriyle çelişmemesine özen gösterilmesi gerekmektedir⁸⁹. Terimlerin niteliklerine aykırı olan değişkenler eklenmesi INCOTERMS’de en çok sorun oluşturan konuların başında gelmektedir. Bu tarz olumsuzluklarla karşılaşılması için, tarafların değişkenlerin içeriğini bilip ona göre atıfta bulunmaları gerekmektedir⁹⁰. Örneğin, tarafların FOB stowed (istiflenmiş) değişkeni koymaları durumunda, satıcının yükümlülüklerinin sadece malların gemiye veya araca yüklenmesi ile ilgili masrafları değil, aynı zamanda, istifleme ve yükleme sırasında mallarda meydana gelebilecek olan zarar ve hasarları da kapsayan yeknesak bir uygulama bulmak mümkün değildir. Bu durumda tarafların ayrı bir sözleşme ile satıcının malları araca teslim etmesi ve istifleme/yükleme işlemleri bitene kadar oluşabilecek olan hasar ve masrafları karşılamakla yükümlü olduğu hususunu belirtmeleri gerekmektedir⁹¹.

⁸⁷ Erdem, **INCOTERMS**, s.194;

www.kobigaranti.com/wps/themes/html/GbTheme/pdf/dis_ticaret_mevzuat/1_f01060101_Dis_Ticarette_Teslim_Sekilleri.pdf, (18 Kasım 2007.)

⁸⁸ **INCOTERMS 2000**, s.19.

⁸⁹ F.Doğan, **a.g.m.**, s. 350.

⁹⁰ Asım Çalış, “İhracatta Teslim Şekilleri&Nakliyat INCOTERMS(International Commercial Terms) Taşıma-Sigorta”, Ankara, **İGEME**, 2007, (Çevrimiçi),

http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

⁹¹ Çalış, http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf; www.kobigaranti.com/wps/themes/html/GbTheme/pdf/dis_ticaret_mevzuat/1_f01060101_Dis_Ticarette_Teslim_Sekilleri.pdf, (18 Kasım 2007.)

Tarafların, FOB stowed değişkeni yerine FOB -stowage/loading costs are for seller's account (FOB -istifleme/yükleme masrafı satıcıya aittir) ifadesini kullanmaları daha doğru olup, böylece risk belirleme faktörü de değişmeyecektir⁹².

Sıkça kullanılan diğer kısaltmalara ise şu değişkenleri örnek vermek mümkündür: Stowed: İstiflenmiş; FO: Free Out: Boşaltma Masrafları Hariç; FIOS: Free In and Out and Stowed: Yükleme, Boşaltma ve istifleme masrafları hariç; FIOT: Free In and Out and Trimmed: Yükleme, Yüklerin dengelenerek istiflenmesi ve boşaltma masrafları hariç; (Un)Loaded: yükleme yapılmış/yapılmamış; (Un)Landed: boşaltması yapılmış/yapılmamış; Demurrage: Yükleme / Boşaltmanın süresi içerisinde yapılmamasından kaynaklanan ek masraflar "sürastarya"; Landed: Karaya çıkarılmış, boşaltma masrafları taşıma bedeline dâhil vb.⁹³

6. Tahkim

Tahkim, taraflar arasında doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların devlet yargısında çözümlenmesi yerine, hakem adı verilen kimseler aracılığıyla çözümlenmesi konusunda tarafların anlaşmalarıdır⁹⁴. Milletlerarası tahkim herhangi bir kuruma bağlı olarak⁹⁵ veya herhangi bir kuruma bağlı olmadan⁹⁶ (ad hoc) gerçekleşebilmektedir⁹⁷.

⁹² Erdemol, **a.g.e.**, s.43.

⁹³ www.kobigaranti.com/wps/themes/html/GbTheme/pdf/dis_ticaret_mevzuat/1_f01060101_Dis_Ticaret_Teslim_Sekilleri.pdf, (18 Kasım 2007); Çalış, http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

⁹⁴ Ziya Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, 2.B., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2007, s.29; Erkut Onursal, "Hakem mi? Hakim mi? Ticari Uyuşmazlıkların Çözümü Size Bağlı", (Erişim) <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/hakem.doc>, (23 Eylül 2009.)

⁹⁵ Bir kurumun organizasyonuna bağlı olarak ve bu kurumun tahkim kurallarına göre yürütülecek olan tahkim kurumsal tahkim olarak nitelendirilmektedir. Kurumsal tahkim kurumları arasında en bilinen kurumlar ICC, AAA ve LCA'dır. Milletlerarası ticari uygulamada bitkisel yağ sektörünün (FOSFA), pamuk sektörünün (Liverpool Cotton Rules) ve hububat sektörünün (GAFTA) kendine has tahkim kurumları mevcuttur. Türkiye'de TOBB, İTO ve İZTO'nun kurumsal tahkim faaliyeti bulunmaktadır. Geniş bilgi için bkz. Akıncı, **a.g.e.**, s. 30.; Onursal,

INCOTERMS tahkim kaydı içermemekte olup, INCOTERMS 2000 Kuralları ile tahkim konusu düzenlenmemiştir.

Taraflar uyuşmazlığın çıkması durumunda tahkim yoluna başvurmak istiyorlarsa, bu durumu açıkça aralarında yapacakları sözleşmede kararlaştırmak durumundadırlar⁹⁸. Bir sözleşmede veya karşılıklı yazışmalarda bir veya birkaç INCOTERMS'e yer verilmiş olması ICC Tahkimine başvurulduğunun açık bir göstergesi niteliğinde değerlendirilmemektedir⁹⁹.

7. Sözleşmenin İhlalinden Doğan Konular

INCOTERMS, sözleşme ihlalinden doğan konular ve çeşitli imkânsızlıklar sonucu oluşan sorumluluktan muafiyet durumlarıyla ilgilenmemektedir. Bu gibi sorunlar satım sözleşmesinin içeriğine ve uygulanacak hukuka göre çözümlenmektedir¹⁰⁰.

<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/hakem.doc>, (23 Eylül 2009); Dilaver Nişancı, "Tahkim ve Milletlerarası Tahkim Kanununun Uygulama Alanı", (Erişim), http://www.deik.org.tr/Pages/TR/DEIK_HukukcuGozuyleDetay.aspx?idDetId=2&IKID=10, (23 Eylül 2009.)

⁹⁶ Tahkim mahkemesinin, tarafların anlaşmasıyla ve sadece o taraflar arasındaki somut olay için geçici olarak oluşturularak, milletlerarası alanda belli bir kuruma bağlı olmadan yapılması da mümkündür. Bu hakemlik türü ad hoc hakemlik olarak bilinmektedir. Geniş bilgi için bkz. Akıncı, **a.g.e.**, s. 30.

⁹⁷ Erdem, **INCOTERMS**, s. 194; Akıncı, **a.g.e.**, s. 29; Onursal,

<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/hakem.doc>, (23 Eylül 2009.)

⁹⁸ F.Doğan, **a.g.m.**, s.350; Erdem, **INCOTERMS**, s.194.

⁹⁹ Tarafların ICC Tahkime başvurmak istemeleri durumunda şu kayda yer vermeleri tavsiye edilmektedir: "İşbu sözleşmeden doğacak veya bu sözleşmeyle ilgili bütün anlaşmazlıklar, Milletlerarası Ticaret Odası Uzlaştırma ve Tahkim Kuralları uygulanarak, bu kurallar dairesinde tayin edilen bir veya birden fazla hakem tarafından kesin olarak karara bağlanacaktır." Geniş bilgi için bkz. **INCOTERMS 2000**, s.26.

¹⁰⁰ **INCOTERMS 2000**, s.26.

8. Sözleşmenin İfasına Yönelik Diğer Konular

Mallara ilişkin ayıba ve zapta karşı tekeffül konusu, mücbir sebep veya cezai şart gibi sözleşmenin ifasına yönelik diğer konular INCOTERMS 2000 Kuralları ile özel olarak düzenlenmemiştir. Bu konuda ICC tarafından düzenlenmiş kurallar bulunmakla birlikte ayrıca 11 Nisan 1980 tarihli Uluslararası Taşınır Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Viyana Sözleşmesi)nde düzenlemeler bulunmaktadır. Şayet konu hakkında Viyana Sözleşmesinde düzenleme bulunmuyor ise bu durumda uluslararası özel hukuk kuralları devreye girerek, ilgili milli hukuk belirlenecek ve buna göre Viyana Sözleşmesinde ki boşluklar doldurulacaktır¹⁰¹.

II. FOB TESLİM ŞEKLİ

A. Tanım

1. INCOTERMS 2000 Kurallarındaki Düzenleme

INCOTERMS 2000 Kurallarında FOB Teslim şekli, gemide masrafsız olarak; taraflarca belirtilen yükleme limanında malların teslim edilmesi anlamına gelmektedir. Söz konusu terim, taraflarca belirtilen yükleme limanında malların küpeşteyi aşmasıyla birlikte satıcının malları teslim ettiği anlamına gelmektedir. Alıcı, malların küpeşteyi aşmasıyla beraber mallara yönelik tüm masrafları, zararı ve hasarı da üstlenmek durumundadır. Bu terim, satıcının malları ihracat için gümrüklemesini gerektirmekle birlikte, söz konusu terim sadece deniz veya içsu taşımacılığında kullanılabilmektedir¹⁰².

¹⁰¹ F.Doğan, **a.g.m.**, s. 350; Erdem, **INCOTERMS**, s.195.

¹⁰² Hakan Çınar, **Pratik İthalat İhracat İşlemleri ve Dış Ticarete Finansman Teknikleri**, 2.B., İstanbul, ARC Yayınları, No:4, 2000, s. 232.

FOB terimi sadece malların geminin küpeştesini aşması suretiyle teslimi ya da her hâlükârda gemiye teslimi hipotezleri için uygun olup¹⁰³; malların daha sonra konteynerlere, kamyonlara ya da vagonlara yüklenerek taşıyana teslimi (roll-on-roll off) trafiğine uygun değildir¹⁰⁴.

FOB teslim şekli satıcıya en az yükümlülük getiren, alıcıya ise en fazla yükümlülük getiren teslim şeklidir¹⁰⁵.

Taraflar, aralarında yapacakları sözleşmede INCOTERMS 2000 Kurallarının uygulanmasını talep ediyorlarsa bu durumda açıkça INCOTERMS 2000 Kurallarına atıfta bulunmalıdırlar. Örneğin Hamburglu tacir Brezilyalı tacirle İngilizce olarak Alman menşeli beyaz şarap ithali konusunda anlaşmışlardır. Taraflar aralarında yapmış oldukları sözleşmeye “FOB, Hamburg, INCOTERMS 2000” kaydı koymuşlardır. Taraflar aralarında yapmış oldukları diğer sözleşmeye ise “Free on Board, Hamburg” kaydını koymuşlardır. Bu durumda birinci sözleşmede INCOTERMS 2000 Kuralları devreye girecektir. Ancak ikinci sözleşmede birtakım uyuşmazlıkların çıkması muhtemeldir. Çünkü bu durumda INCOTERMS 2000 Kurallarının ya da INCOTERMS’in daha eski versiyonlarının olayda uygulanıp uygulanmayacağı hususu belirsizdir. Kaldı ki olayda Amerikan Dış Ticaret Terimlerinin uygulanması da akla gelebilir¹⁰⁶.

¹⁰³ Ancak ABD ve Kanada’da, FOB terimi karayolu (kamyon) ile yapılan taşıma şekillerinde de uygulanabilmektedir. ABD veya Kanada’da taşınanın gemi ile yapılacağı hususu açıkça belirtilmemişse örneğin “FOB New York” olarak kararlaştırılan teslim şeklinde teslim yeri olarak tren garı veya kamyon terminali kastedilmiş olması mümkündür. Geniş bilgi için bkz. H.Ercüment Erdem, “Deniz taşıtı Satış Olarak FOB Satış”, **BATİDER**, Ankara, C.XVIII, Sa.4, 1996, s.48, (FOB); Gabriel, **a.g.m.**, s. 64; Lehr, **a.g.e.**, s.211.

¹⁰⁴ Fahiman Tekil, **Deniz Hukuku**, 6.B., İstanbul, Alkım Yayınevi, 2001, s.276; V.Doğan., **Teslim**, s. 14; Lehr, **a.g.e.**, s.216 vd.

¹⁰⁵ Josef Brändle, **Die Überseekaufklauseln CIF und FOB Unter Berücksichtigung der Deutschen, Englischen und Fransözischen Rechtsprechung**, Bern, Verlag von Stampfli&Cie., 121.Heft, 1936, s.13.

¹⁰⁶ Jung, **a.g.e.**, s.266. (Eserde yer alan örnek INCOTERMS 2000 Kurallarına göre uyarlanmıştır.)

Tarafların herhangi bir uyuşmazlıkla karşılaşmamaları açısından INCOTERMS 2000 Kurallarına açıkça atıfta bulunmaları tavsiye edilmektedir. Böylelikle yanlış anlaşılmanın da önüne geçilebilecektir¹⁰⁷.

2. TTK'daki Düzenleme

TTK m. 1138¹⁰⁸ FOB terimini aslında teslim şekli olmasına rağmen denizaşırı satış mukaveleleri başlığı altında sanki bir satım şekliymiş gibi düzenlemiştir.

Söz konusu düzenleme uyarınca, yükleme limanı belirtilerek FOB teslim şekliyle teslim edilen malların sözleşme şartları çerçevesinde ve bunlar yoksa yükleme yerindeki teamüllerle sabit olacak şekilde ve zamanda, ambalajlanmış halde alıcı tarafından seçilecek olan gemide teslim edilmesi gerekmektedir.

FOB teslim şeklinde satılan malların geminin küpeştesini fiilen geçmesinden itibaren zararlar ve hasarlar alıcıya geçmektedir. Ancak tayin olunan geminin vaktinde hazır bulunmaması durumunda, malların satıcı tarafından alıcının emrine hazır kılındığı andan itibaren ve alıcı gemiyi zamanında tayin etmemiş veya malı teslim almak için süre belirlemesi durumunda veya teslim yeri hakkında seçme hakkını saklı tutmuş olup buna

¹⁰⁷ Bağrıaçık, **a.g.e.**, s.104.

¹⁰⁸ TTK. m.1138: Yükleme limanı zikrolunarak “FOB” satılan malların satıcı tarafından mukavele şartları dairesinde ve bunlar yoksa yükleme yerindeki teamüllerle muayyen olan suret ve zamanda ve ambalaj içinde alıcı tarafından tayin olunacak gemide teslim edilmesi lazımdır.

“FOB” satılan malların geminin küpeştesini fiilen geçtiği andan itibaren nefi ve hasarı alıcıya aittir. Şu kadar ki; tayin olunan gemi vaktinde hazır olmazsa malların satıcı tarafından alıcının emrine amade kılındığı andan ve alıcı gemiye vakit ve zamanında tayin etmemiş veya malı teslim almak için bir müddet tayin yahut teslim yeri hakkında seçme hakkını muhafaza etmiş olup da vakit ve zamanında buna dair talimat göndermemiş olduğu takdirde kararlaştırılan müddetin bitiminden itibaren hasarı alıcıya aittir.

Masraflar hakkında 1146'ncı madde hükmü tatbik olunur. Şu kadar ki; konişmento masraflarıyla taşıma bedeli ve hasarın alıcıya intikal ettiği andan sonra mallara binen bütün masraflar alıcıya aittir.

Diğer hususlarda 25 inci madde hükmü “FOB” satış hakkında da tatbik olunur.

yönelik zamanında talimat göndermemiş olduğu durumlarda, kararlaştırılan sürenin bitmesinden itibaren hasarlar alıcıya geçmektedir.

Masraflar konusunda TTK m.1146¹⁰⁹ hükümleri uygulanmakla birlikte, diğer hususlar hakkında ticari satışlar ve trampa başlığı altında düzenlenen m.25¹¹⁰ hükümleri uygulanacaktır.

FOB teslim şeklinde hasarın alıcıya geçmesinden itibaren konişmento masrafları ve taşıma bedeli gibi mallara ait tüm masraflar alıcıya geçecektir.

¹⁰⁹ TTK m. 1146 - Satıcı ambalaj masrafları ve navlundan başka malların gemiye yükletilmesi için gerekli muayene ve kontrol işlerine mütaallik masraflara, hususiyle kalite kontrolü ölçü, tartı ve sayma masrafları ile bütün yükleme masraflarına ve ödenmesi lazımgelen bütün harç, vergi, resim ve ihraç takasları dahil olmak üzere, sair mükellefiyetlere katlanmaya mecburdur.

Alıcı tarafından istihsalı talep olunduğu takdirde, menşe şahadetnamesiyle yükleme veya menşe memleketinde verilip malları varma yerine ithal veya malların üçüncü devlet ülkesinden transit tarikiyle geçmesi için alıcıya lüzumlu olabilecek vesikaların masrafları ve bunların tercüme ve tasdiki için sarf edilen harç ve sair masraflar alıcıya aittir.

¹¹⁰ TTK m.25 - Aşağıdaki hususi hükümler mahfuz kalmak şartıyla, tacirler arasındaki ticari satış ve trampalarda dahi Borçlar Kanununun satış ve trampa hakkındaki hükümleri tatbik olunur.

1. Mukavelenin mahiyetine, tarafların maksadına veya emtianın cinsine göre satış mukavelesinin kısım kısım icrası kabil veya bu şartların mevcut olmamasına rağmen alıcı kısmen yapılan teslimi, ihtirazi kayıt ileri sürmeksizin kabul etmişse, mukavelenin yerine getirilmemesi yüzünden alıcının haiz olduğu haklar yalnız teslim edilmemiş olan kısım hakkında kullanılabilir.

2. Alıcı mütemerrit olduğu takdirde satıcı, malın satışına izin verilmesini mahkemeden isteyebilir. Mahkeme, satışın açık artırma yoluyla veya bu işe memur edilen bir kimse marifetiyle yapılmasına karar verir. Satıcı talebederse satışa memur edilen kimse, satışa çıkarılacak emtianın vasıflarını bir ekspere tesbit ettirir. Satış masrafları satış bedelinden çıkarıldıktan sonra artan para, satıcının takas hakkı mahfuz kalmak şartıyla, satıcı tarafından alıcı namına bir bankaya ve banka bulunmadığı takdirde notere tevdi olunur ve keyfiyet hemen alıcıya bildirilir.

3. Emtianın ayıplı olduğu teslim sırasında açıkça belli ise alıcı iki gün içinde keyfiyeti satıcıya bildirmeye mecburdur. Açıkça belli değilse alıcı emtiayı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde muayene etmeye veya ettirmeye ve bu muayene neticesinde emtianın ayıplı olduğu ortaya çıkarsa, haklarını muhafaza için keyfiyeti bu müddet içinde satıcıya bildirmeye mecburdur. Diğer hallerde Borçlar Kanununun 198 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları tatbik olunur.

4. Borçlar Kanununun 207 nci maddesindeki müruruzaman müddeti tüccarlar arasındaki ticari satışlarda altı aydır. Şu kadar ki; bu müddet azaltılabilir.

5. Sif satış ve diğer deniz aşırı satışlar hakkındaki hususi hükümler mahfuzdur.

3. TTK Tasarısındaki Düzenleme

TTK Tasarısında, 6762 sayılı Kanunun aksine FOB ve CIF teslim şekilleri başta olmak üzere denizaşırı teslim şekillerine yer verilmemiştir.

TTK'nın ticari satış ve trampa başlığını taşıyan m.25'i karşılayan Tasarı m.23'te değişiklik yapılmıştır. Tasarı m.23'te 6762 s.lı Kanunun lafzına bağlı kalınarak, CIF ve FOB başta olmak üzere denizaşırı satışlara yer verilmediği açıkça belirtilmiştir. Gerekçe olarak ise CIF ve FOB teslim şekline yönelik hükümlerin 1940 yılında geçerli olan INCOTERMS hükümlerinden alındığı ve günümüzde ise INCOTERMS 2000 Kurallarının yürürlükte olması gösterilmiştir.

Düzenlemede ayrıca INCOTERMS'in devamlı olarak değişmesine dayanılarak INCOTERMS 2000 Kurallarının TTK'ya konulmasının gerekli olmadığı hususu belirtilmiştir. Tasarıda tarafların teslim şekli olarak FOB veya CIF teslim şeklini kararlaştırmaları durumunda, INCOTERMS kurallarına atıf yapmakta oldukları veya INCOTERMS kurallarından ayrılan özel düzenlemeler getirmekte oldukları hususu belirtilmiştir.

Madde gerekçesinde ise FOB teslim şekline yönelik hükmün kaldırılmasının ve düzenlemenin BK'ya bırakılması görüşünün pek taraftar bulmadığı ifadesine yer verilmiştir¹¹¹.

Kanımca FOB teslim şekline yönelik bir düzenlemeye Tasarıda yer verilmemesi yerinde olmuştur. FOB ve diğer teslim şekillerine yönelik düzenlemeler INCOTERMS kurallarında ayrıntıları ile düzenlenmiştir. INCOTERMS 2000 kuralları ticari terimlere yönelik güncel düzenlemeleri içermekte olup, gerektiği zaman yeni INCOTERMS kurallarının ICC tarafından ihdas edilmesi durumunda, bu kurallar taraflarca kolaylıkla sözleşmede uygulanabilecektir. INCOTERMS 2000 kurallarının Tasarıda yer

¹¹¹ (Erişim), <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss96.pdf>, (5 Eylül 2009.)

alması durumunda ise ileride ICC tarafından yeni INCOTERMS kurallarının ihdas edilmesi durumunda, TTK'nın ticari hayatın gerisinde kalma ihtimali oluşacaktır. Tasarıda FOB teslim şekline yönelik düzenlemeye yer verilmemiş olması ile bu sorunların önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

B. Tarihçe

FOB teslim şekli, denizaşırı teslim şekillerinin en çok tercih edilen türü olmakla birlikte, uluslararası ticaretin gelişmeye başladığı, modern iletişimin ise henüz gelişmediği 18 yy. sonları ve 19. yy başlarında kullanılmaya başlanmıştır. FOB teslim şekli, diğer denizaşırı teslim şekli olan CIF teslim şeklinden yaklaşık 40 yıl önce ortaya çıkmıştır¹¹².

Avrupa'nın henüz gelişmemiş olduğu dönemlerde Avrupalı tacirler Uzakdoğulu denizaşırı satıcılar ile bazı lüks tüketim malları konusunda ticaret yapmaktaydılar. Taraflar bu durumda genellikle boşaltmada teslim türünü seçerek, riskleri üzerlerine almadan mallarını satın almaktaydılar. Temkinli satıcılar ise kendi lehlerine olan geminin tayini suretiyle satışı tercih etmekteydiler. Böylelikle satıcılar alıcılara karşı kesin bir yükümlülük altına girmemekte, malın hasara uğramasından sorumlu tutulmamakta, alıcıya tazminat ödememekte ve malı tekrar göndermekle yükümlü olmamaktaydılar. Ancak bu durumda satıcının da malın bedelini talep edebilmesi için malın sağ salım varma limanına ulaşması gerekmektedir. Buna göre satıcı malları gemiye teslim etmekle yükümlü olup, malların geminin küpeştesini aşmasından itibaren malın mülkiyeti ve hasarı alıcıya geçmekte idi¹¹³. Gemi, aynı zamanda alıcının yüzen deposu işlevini görmekteydi.

¹¹² Eisemann, **a.g.e.**, s. 7.; T.Oktay Yaşar, "Denizaşırı Satım Sözleşmelerinde Uluslararası Ticari Kayıtların (INCOTERMS) Önemi", **Deniz Hukuku Dergisi**, Yıl 3, Sy. 3-4, Eylül-Aralık 1998, S.72; Paul Todd, "History of international sales contracts", (Erişim)

<http://ourworld.compuserve.com/homepages/pntodd/intr/history/history.htm>, (10 Şubat 2009.)

¹¹³ Bu teslim şekli Pyrene Co. v. Scindia Steam Navigation Co. Davasına konu olan olaydaki teslim şekline benzemektedir. Söz konusu davada Hakim Devlin J tarafların niyetine göre 3 tane FOB teslim şeklinin olduğunu belirtmiştir. Burada önemli olan husus teslim, mülkiyet ve hasar gibi ana konuların

Taşıma sektörüne buharlı gemilerin girmesi ve düzenli posta seferlerinin başlaması ile alıcılar yüklenmek suretiyle satış şeklini tercih etmeye başladılar. Bu durumda, satıcının taşıma süresini saptayabilmesi mümkün olmaktadır. Yalnız bu durumda yolculuk sırasında malların zarara ve hasara uğraması durumunda ortaya sözleşmenin aynen ifası sorunu çıkabilmekteydi. Malların, sözleşmeye uygun olması yeterli görülmekte olup, ayrıca ayırt edilmesi gerekmemekteydi. Dolayısıyla malların ayrılması durumunda satıcının borcu cins borcu niteliği taşımakta, satıcının ifa imkânsızlığı borcundan bahsetmek mümkün olmamaktaydı¹¹⁴.

FOB teslim şekli döviz sınırlamasının olduğu özellikle taşıyıcıyla alıcının aynı uyruktan olduğu durumlarda, taşıma bedelinin özellikle petrol kargosunda teslimle ödenmesi durumunda, alıcının malın niteliği gereği özel nitelikte bir gemiye ihtiyacı olması durumunda ve alıcının gemi kiralaması durumunda CIF teslim şekline nazaran daha fazla tercih edilmeye başlanmıştır¹¹⁵.

Ayrıca 2.Dünya Savaşı'ndan sonra devletler dış ticaret rejimlerini düzenlerken ithalatta döviz kullanımını azaltmak amacıyla FOB teslim şeklini özendirmişlerdir. Böylece alıcılar taşıma sözleşmesi ve sigortayı kendi ülkelerinde yaptırarak daha az döviz harcayacaklardır¹¹⁶.

Günümüzde ise FOB teslim şeklinde satıcının taşıma sözleşmesi yapma ve malları sigortalama borcunun bulunmamasından dolayı bu teslim

hepsinde ortak olmasıdır. 1.türde satıcı taşıma sözleşmesi yapmakla yükümlü olup, alıcı gemiyi tayin etmektedir.(Klasik FOB) 2.türde ise satıcı gemiyi tayin etmekte ve taşıma sözleşmesi yapmaktadır. (Ek yükümler içeren FOB teslim şekli) 3.türde ise alıcı gemiyi tayin etmektedir ve taşıma sözleşmesini yapmaktadır. (INCOTERMS ve Pyrene davasındaki gibi) Geniş bilgi için bkz. http://ourworld.compuserve.com/homepages/pntodd/cases/cases_p/pyrene.htm, (21 Ekim 2008.); Ewan MacIntyre, **Business Law**, 3.Edition, Great Britain, Pearson Longman Education Limited, 2007, s.325; Sellman, **a.g.e.**, s.27; Zeller, **a.g.m.**, s.3.

¹¹⁴ H.Ercüment Erdem, **Sif Satışlar: CIF Sales**, İstanbul, Beta Basım A.Ş., 1999, s.6-7. (CIF); Rabe, Prüssmann, **a.g.e.**, s.223; Erdem, **FOB**, s.44.

¹¹⁵ Todd, <http://ourworld.compuserve.com/homepages/pntodd/intr/history/history.htm>, (10 Şubat 2009.)

¹¹⁶ Erdem, **FOB**, s.44.

şekli tacirler arasında gelişmeye başlamış olup, ihracatta yaygın hâle gelmiştir. Her ne kadar FOB teslim şekli konteynerli taşımaların, ro-ro taşımaların, kombine taşımaların gelişmesi ve CIF teslim şeklinin yaygınlaşması sonucunda önemini yitirmeye başlamış olsa da, tam charter taşımaların yaygın olduğu petrol, sıvılaştırılmış gaz ve diğer dökme yük teslim şekillerinde önemini hâlen korumaktadır¹¹⁷.

Alıcıların sigorta bedelini ve taşıma bedelini kapsayacak şekilde belirli bir ücret ödemesi zamanla uygun görülmeğe başlanmış olup, FOB teslim şekli zamanla CIF teslim şeklinin doğuşuna sebep olmuştur.

C. Özellikleri

1. Denizaşırı Teslim Şekli Olması

TTK' da ve INCOTERMS 2000 kurallarında FOB teslim şeklinin deniz yolu ile taşımada kullanılabileceği hususu belirtilmiştir. INCOTERMS 2000 kurallarında bu teslim şeklinin ayrıca nehir taşımacılığında da kullanılabileceği belirtilmiştir.

TTK'da ise FOB teslim şekli "Denizaşırı Satış Mukaveleleri" başlığı altında düzenlenmiş olup satım şekli olarak nitelendirilmektedir.

Denizaşırı satış¹¹⁸ genel olarak satıcının satılanı teslim borcunu yükleme limanında ifa etmesi suretiyle denizaşırı bir limandan yüklenmesi veya yüklenecek olması durumuna denmektedir¹¹⁹.

¹¹⁷ Erdem, **FOB**, s.44.

¹¹⁸ Turgut Kalpsüz, **Denizaşırı Satışlar(Giriş-Boşaltmada Satışlar)**, Ankara, BTHAE, No:65, 1967, s.74-75; Erdem, **CIF**, s.53; Erdem, **FOB**, s.38-39.

¹¹⁹ Ripert'e göre denizaşırı satış, satıcı tarafından deniz yolu ile alıcıya gönderilen malların ticari satışı veya kısaca, satılanın deniz yolu ile naklinin işe karıştığı satış anlamına gelmektedir. Chauveau'ya göre ise deniz aşırı satış, deniz yolu ile nakledilmiş veya nakledilecek olan emtianın satışı anlamına gelmektedir. Geniş bilgi için bkz. Kalpsüz, **a.g.e.**, s.7 vd.

Denizaşırı teslim şekillerinin özelliği sözleşmenin icra olunabilmesi için satılanın deniz yolu ile bulunduğu yerden bir başka yere nakli olgusudur¹²⁰.

Brändle; denizaşırı teslim şeklini satıcının malları 3.bir kişinin katkısıyla başka bir şehre gönderdiği satış olarak nitelemektedir. Ancak bu durumda satıcının taşıyıcıyla kendi hesabına veya alıcı hesabına sözleşme yapması durumu arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır¹²¹.

2. Yüklemede Teslim Şekli Olması

Satılan malın yükleme limanında teslimi suretiyle yapılan denizaşırı satışlar yüklemede satış olarak nitelendirilmektedir¹²².

Ripert'e göre yüklenmek suretiyle satışlar satıcının nevi ve miktarı belli bir malı, varma limanında teslim etmek üzere, belli bir müddet içerisinde yükleme limanından yüklemeye deruhte etmiş olduğu satışlardır¹²³.

INCOTERMS 2000 Kurallarında bu hususla ilgili olarak FOB m.A4'te satıcının belirlenen yükleme limanında alıcı tarafından tayin edilen gemide malları teslim etmesi gerektiği hususu belirtilmiştir.

TTK m.1133'te boşaltma yerinde teslim suretiyle satış şekli düzenlenmiş olmasına rağmen, teslim şekillerinden sadece geminin tayini suretiyle yapılan satış m. 1134'te düzenlenmiştir. Boşaltmada satışların diğer bir türü olan yüklenmek suretiyle yapılan satış şekline ise TTK'da yer verilmemiştir. TTK, boşaltmada satışları genel hatları ile belirlemiş olmasına rağmen, yüklemede satışları düzenlememiş, yüklemede satış türlerinden CIF satışları ve FOB satışları düzenlemiştir.

¹²⁰ Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 25.

¹²¹ Brändle, **a.g.e.**, s.15.

¹²² Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 66.

¹²³ G.Ripert, **Droit Maritime**, 4.ed., Credit Maritime-Fortune de Mar-Transports Maritimes, Paris, 1952, s.787 (naklen Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 51)

Satıcının malı teslim borcunun ifa yeri FOB satışları düzenleyen TTK m.1138'de açıkça belirtilmemiş olmasına rağmen, CIF satışlara yönelik TTK m. 1140/son'da açıkça satıcının teslim borcunun ifa yerinin malın yüklendiği yer olduğu hususu belirtilmiştir. Bu hükmün kıyasen FOB teslim şekli için de kabul edilmesi mümkündür.

FOB teslim şekli de yüklemede teslim şekli olup, teslim limanında satıcının yükümlülüğü sona ermektedir¹²⁴.

3. Menkul Mal Teslim Şekli Olması

FOB teslim şekli konusu itibariyle menkul mal teslim şekli türüne girmektedir. FOB teslim şeklinin konusunu tüketim veya yatırım amaçlı maddi menkul mallar oluşturmaktadır¹²⁵. Bu teslim şeklinde mallar nevi ile belirleneceği gibi, ferdi ile de belirlenmiş olabilir. Satılan malın satıcı tarafından belirli bir süre sonra temin edilecek olması veya anında stoktan temin edilerek teslim edilecek olması arasında bir fark bulunmamaktadır¹²⁶.

Bu konu başlığı altında üzerinde durulması gereken önemli konulardan birisi FOB teslim şeklinin alivre satışlara konu olup-olamayacağı hususudur. Alivre satış, satıcının bir ürünün belli bir vade içinde teslimini taahhüt ettiği satış türüdür. Satıcı, ürünü belli bir vade içinde alıcıya teslimini taahhüt etmektedir. Vadeli satışlarda, vadeye bağlanan satılan malın teslimi borcunun ifası, alivre satış anlamına gelmektedir. Alivre satış, alıcının hemen tasarrufuna amade bulunan emtianın satışı anlamına gelen hazır mal satışı kavramının zıttını teşkil etmektedir¹²⁷.

¹²⁴ Rabe, Prüssmann, **a.g.e.**, s. 223.

¹²⁵ Erdem, **FOB**, s. 40.

¹²⁶ Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 27.

¹²⁷ Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 34.

FOB teslim şeklinin bazen hazır mal satışı, bazen de alivre satış kapsamına girdiğine rastlanmaktadır.

FOB teslim şekli, yüklemede teslim şekli olduğundan, satıcı genellikle yükleme limanında ikamet etmekte ve tedariki kolay olan sanayi ürünlerini temin ederek, teslim borcunu yerine getirmektedir¹²⁸.

Satıcının bazı durumlarda malın teslimi için belli bir vadeden yararlandığı durumlara rastlanabilmektedir. Denizaşırı satışların yeni yeni gerçekleşmeye başladığı dönemde, Avrupalı tüccarların denizaşırı yerlerden zirai mahsullerle ham madde ithali için yapmış oldukları sözleşmelerde, satıcının mahsulün yetiştirme zamanına göre alivre satış yaptığına rastlanmaktadır.

Dolayısıyla FOB teslim şeklinin taraflar arasında kararlaştırılan sözleşme türüne göre, alivre satış ve hazır mal satışına girdiğine rastlanmaktadır.

4. Mesafeli Teslim Şekli Olması

Satım konusu malların bulunduğu yerden başka bir yere gönderilmesini öngören satışlar mesafeli satış olarak nitelendirilmektedir¹²⁹. Mesafe satımı tarafların satılanın kanuni ifa mahallinden başka bir yere gönderilmesini kararlaştırdıkları bir satım şeklidir¹³⁰.

FOB teslim şeklinin mesafeli teslim şekli olduğuna dair INCOTERMS 2000 Kurallarında açık bir hüküm bulunmamakla birlikte FOB, m.B3'te alıcının, malların belirtilen yükleme limanında taşınması için taşıma sözleşmesi yapmasının zorunlu olduğunu belirtilmiştir. Bu maddeden malların

¹²⁸ Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 35.

¹²⁹ Erdem, **CIF**, s. 59; Erdem, **FOB**, s.40-41.

¹³⁰ Keller/Siehr, Kaufrecht, 3.Aufl., Zurich, 1973, s.18 (naklen Aral, **a.g.e.**, s. 82.)

bulunduğu yerden başka bir yere taşınmakta olduğu, dolayısıyla da FOB teslim şeklinin mesafeli teslim şekli olduğu sonucuna ulaşılması mümkündür.

TTK'da FOB teslim şeklinin mesafeli satış olup-olmadığına dair bir ifade bulunmamaktadır. BK'da ise mesafeli satışlarda zarar ve hasarın geçişi ile ilgili olarak BK m.183/II hükmünde “satılan.. başka bir yere gönderilecekse..” ifadesi yer almaktadır. Buradan FOB teslim şeklinin mesafeli teslim şekli olduğu hususuna ulaşılması mümkündür.

Akıntürk'e göre; satılan malın tarafların anlaşmaları yani alıcının muvafakati ile ifa yerinden başka bir yere gönderilmesinden dolayı, FOB teslim şeklinin mesafe satımı olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir¹³¹.

5. Ticari Teslim Şekli Olması

INCOTERMS 2000 kurallarında FOB teslim şeklinin ticari teslim olduğu yönünde açık bir hüküm bulunmamakla birlikte, FOB teslim şekli mahiyeti itibarıyla ticari teslim şekli sayılmaktadır.

TTK m.3 uyarınca TTK' da düzenlenen hususlarla bir ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen diğer bir müesseseyi ilgilendiren bütün muamele, fiil ve işler ticari işlerden sayılmaktadır.

Sadece bu maddeye dayanarak, FOB teslim şeklinin TTK m.1138'de düzenlenmiş olmasından ve ticari işletmeyi ilgilendirmesinden ötürü doğrudan doğruya kanun gereği ticari iş kapsamına girdiğini söylemek mümkündür¹³².

¹³¹ Turgut Akıntürk, **Satım Akdinde Hasarın İntikali**, Ankara, AÜHF Yayınları, Sevinç Matbaası, No:212, 1966, s.175.

¹³² Kalpsüz, **a.g.e.**, s. 37.

Kaldı ki TTK m. 21’de tacirlerin borçlarının ticari olduğu hususuna yer verilerek bu konuda bir karineye yer verilmiştir. Söz konusu madde uyarınca gerçek kişi tacir işlem yaptığı sırada yapmış olduğu işlemin ticari işletmesiyle ilgili olmadığı hususunu diğer tarafa açıkça bildirirse veya yapılan işlem, fiil veya işin ticari sayılmasına durumun icabı müsait değilse bu durumda söz konusu borç adi borç niteliğinde sayılmaktadır. FOB teslim şeklinde alıcı veya satıcı konumundaki kişi için ticari nitelikte sayılmakta olan iş, aksine bir hüküm bulunmadıkça diğer taraf içinde ticari iş sayılmaktadır.

Yukarıda belirtilenler ışığında Türk hukuku açısından FOB teslim şeklinin ticari teslim şekli olduğu hususu ortaya çıkmaktadır. Bazı özel durumlarda TTK m. 25’te ticari satış ve trampa başlığını taşıyan bir kısım hükümler FOB teslim şekline de uygulanabilecektir. TTK m. 25/1 uyarınca, tacirler arasındaki satışlara BK’nın satış sözleşmesine ilişkin hükümleri uygulanacaktır. TTK m. 25/5 CIF teslim şekli ve diğer denizaşırı teslim şekilleri hakkındaki özel hükümlerin saklı olduğu hususunu belirtmiş olduğundan, FOB teslim şeklinde INCOTERMS’e atıfta bulunulmamışsa öncelikle TTK m. 1138 uygulanacak olup; bu hükümlerin boşluğu halinde TTK m. 25/1-4 arası hükümleri, şayet bunlarda da boşluk söz konusu ise menkul satışını düzenleyen BK m.182 vd. hükümleri uygulama alanı bulacaktır¹³³.

¹³³ Erdem, **CIF**, s.62-63; Erdem, **FOB**, s.41.

D. Türleri

FOB teslim şekilleri ülkeden ülkeye¹³⁴ değişiklik göstermekte olup, ICC tarafından hazırlanan INCOTERMS 2000 kuralları ile birlikte FOB teslim şekli tek tip olarak öngörülmüştür.

Ticari uygulamalarda tarafların sözleşmeye koydukları hükümler ile FOB teslim şeklini, ihtiyaçlarına göre INCOTERMS 2000 kurallarında yer alan şekilden farklı olarak uyguladıklarına rastlanmaktadır. Söz konusu uygulamaların bazı yararları olsa da, taraflar arasında uyuşmazlık çıkması muhtemeldir.

Tarafların sözleşmeye koydukları hükümler ile uyguladıkları FOB teslim şekillerini; gerçek FOB teslim şekli, gerçek olmayan FOB teslim şekli, genişletilmiş FOB teslim şekli, basit FOB teslim şekli, ek yükümler içeren FOB teslim şekli, FOB Varma Limanı Teslim Şekli ve Hasarın Taşıyana Teslimle Geçmesi Şekli olarak ayırmak mümkündür¹³⁵. Aşağıda kısaca bu teslim şekilleri hakkında bilgi verilmiştir.

¹³⁴ Alman hukukunda taşıma sözleşmesinin alıcı veya satıcı tarafından yapılmasına göre gerçek FOB sözleşmeler ve genişletilmiş FOB sözleşmeler olarak ikiye ayrılmaktadır. Fransız hukukunda ise “Bütün FOB satışlarda satıcı geminin güvertesinde teslimle yükümlüdür” hükmü getirilmiştir. Belçika hukukunda ise olağan FOB ve yanlış olarak FOB şeklinde nitelendirilen satışlar olarak ikili ayırım yapılmaktadır. Amerikan hukukunda ise FOB, teslimi ifade eden bir terim olmakla birlikte yükleme veya boşaltma yeri olarak kullanılmaktadır. FOB terimi aksi belirtilmedikçe, FOB terimi belirlenen fiyata ilişkin olarak kullanılsa bile, teslim şeklini ifade eden terim olarak kullanılmaktadır. Geniş bilgi için bkz. Erdem, **FOB**, s.52 vd.

Amerikan hukuku ve İngiliz hukuku da FOB terimine farklı anlamlar yüklemektedirler. Geniş bilgi için bkz. Zeller, **a.g.m.**, s.3.

¹³⁵ Haage FOB teslim şekillerini 3 grupta toplamakta iken, Brändle ise Gerçek FOB ve Genişletilmiş FOB teslim şekli olarak iki grupta toplamaktadır. Schmitthoff’a göre FOB teslim şekli basit FOB teslim şekli ve ek yükümler içeren FOB teslim şekli olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Geniş bilgi için bkz. Clive M. Schmitthoff, **The Sale of Goods**, London, Stevens&Sons Limited, 1951, s.112 (Sale); Brändle, **a.g.e.**, s.41, Hans Haage, **Das Abladegeschäft**, Hamburg, Cram, De Gruyter&Co., 1958, s.164, (Ablade).

1. Genel Olarak Uygulanan FOB Teslim Şekilleri

a. Gerçek FOB Teslim Şekli

Gerçek FOB teslim şeklinde satıcı malları sigortalamasına gerek olmadan FOB sözcüğünün anlamına uygun olarak, malları geminin küpeştesinde teslim etmekle yükümlüdür. Alıcı bu teslim şeklinde malları sigortalamakla yükümlü olup, satıcıya ayrıca geminin adı gibi gerekli bilgileri alıcıya iletmekle yükümlüdür. Satıcı da, alıcı tarafından malların hangi gemide taşınacağı bilgisine ulaşarak, malları alıcının bildirmiş olduğu gemiye yükleyecektir. Satıcı, malları alıcının talimatına göre rıhtıma kadar getirecek veya malları gemiye yükleyecektir. Malların gemiye yüklemesiyle birlikte satıcı alıcıya yükleme belgesini vermekle yükümlüdür¹³⁶. Alıcı yükleme belgesinin kendisine verilmesiyle birlikte mal bedelini ödeme borcu altına girmektedir¹³⁷.

Brändle; gerçek FOB teslim şeklinin denizaşırı teslim şekli olmadığı kanaatindedir. Ona göre, satıcının borcu kararlaştırılan yükleme limanında malları gemiye teslim etmekle bitmektedir ve mallara daha sonra ne olduğu hususu ile satıcı ilgilenmemektedir. Dolayısıyla Brändle, gerçek FOB teslim şeklinin mesafeli satım veya yerinde satıma benzediğini ileri sürmektedir¹³⁸.

b. Gerçek Olmayan FOB Teslim Şekli

Gerçek olmayan FOB teslim şeklinde satıcı malların gemiye tesliminden ve ulaşımından sorumlu olup, aynı zamanda deniz ulaşım aracını da sağlamakla yükümlüdür. Taşıma sözleşmesini satıcı kendi adına fakat

¹³⁶ Brändle, **a.g.e.**, s.41; MacIntyre, **a.g.e.**, s.325.

¹³⁷ Haage, **Ablade**, s.165.

¹³⁸ Geniş bilgi için bkz. Brändle, **a.g.e.**, s.41.

başkası hesabına yapabileceği gibi temsilci sıfatıyla alıcı adına da yapabilmektedir¹³⁹.

c. Genişletilmiş FOB Teslim Şekli

Genişletilmiş FOB teslim şeklinde, satıcı malların kararlaştırılan yükleme yeri limanında, hangi zaman dilimi içerisinde veya ne zamana kadar yüklenmesi gerektiği hususunu alıcıya bildirmektedir. Dolayısıyla alıcı tarafından satıcıya yükleme için herhangi bir bildirimin yapılmasına gerek yoktur. Bu teslim şeklinde doğrudan “FOB İskenderiye/Varış Limanı Hamburg” veya dolaylı olarak “Belgelerin Hamburg’ta ilk kez ibraz edilmesinden sonra” gibi ifadeler kullanılarak varış limanı belirlenebilmektedir¹⁴⁰.

Genişletilmiş FOB teslim şekli CIF teslim şekline benzemekle birlikte, aralarında bazı farklılıklar mevcuttur. CIF teslim şeklinde satıcı taşıma bedelini ve sigorta primlerini ödemekle yükümlü olmasına rağmen, genişletilmiş FOB teslim şeklinde taşıma bedelini alıcı ödemektedir. Malların sigortalanıp-sigortalanmayacağı hususuna da alıcı karar vermektedir¹⁴¹.

d. Basit FOB Teslim Şekli

Satıcı basit FOB teslim şeklinde, malları yükleme limanında geminin küpeştesinden geçirmekle yükümlüdür. Satıcı yükleme masrafları da dâhil olmak üzere, malların geminin küpeştesini aşması anına kadar yapılacak olan tüm masraflardan da ayrıca sorumludur. Taşıma bedeli ve sigorta primi gibi diğer ücretleri ise alıcı ödemek sorumludur. Alıcı bu teslim şeklinde

¹³⁹ Haage, **Ablade**, s.165.

¹⁴⁰ Haage, **Ablade**, s.166.

¹⁴¹ Haage, **Ablade**, s.166.

satıcıya yükleme limanındaki malların taşınması uygun olan ve bu malları kabul edecek olan geminin adını bildirmekle yükümlüdür. Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça malların taşıyıcıya teslimi ile birlikte malların mülkiyeti ve hasarı da alıcıya geçmektedir. Alıcının yüklemeye hazır olan geminin adını bildirmemesi neticesinde satıcının mülkiyeti alıcıya geçirmemesi durumunda, satıcının oluşan zararlar için tazminat isteme hakkı bulunmaktadır¹⁴².

e. Klasik FOB Teslim Şekli

Klasik FOB teslim şeklinde satıcı taşıma sözleşmesini yapmakla yükümlü olup, alıcı ise gemiyi tayin etmektedir¹⁴³. Geminin yükleme limanına gelmesi durumunda satıcı, taşıyan ile alıcı nam ve hesabına bir taşıma sözleşmesi yaparak, malları gemide taşıyana teslim etmektedir¹⁴⁴. Satıcı da malları alıcı hesabına aktarmakta olup; konişmento, taşıyan tarafından satıcının emrine olarak düzenlenmektedir¹⁴⁵. Satıcının malları gemide teslim etmesi durumunda, taşıyıcı tarafından kendisine yükleme belgesi verilmektedir. Satıcı da bu belgeyi alıcıya iletmekle yükümlüdür. Yükleme belgesi alıcıya mallar üzerinde mülkiyet hakkı vermektedir¹⁴⁶. Bu teslim şeklinde sigorta alıcı tarafından yaptırılmaktadır. Ancak satıcının, masrafı alıcıya ait olmak üzere malları alıcının nam ve hesabına sigorta ettirmesi mümkündür¹⁴⁷.

¹⁴² Schmitthoff, **Sale**, s. 112; Clive M. Schmitthoff, David A. Godwin Sarre, **Charlesworth's Mercantile Law**, London, Stevens & Sons Limited, 9. Edition, 1960, s.160. (Mercantile)

¹⁴³ Sellman, **a.g.e.**, s.27; Zeller, **a.g.m.**, s.3; Paul Todd, "Pyrene v.Scindia Navigation Co.Ltd." (Erişim), http://ourworld.compuserve.com/homepages/pntodd/cases/cases_p/pyrene.htm, (21 Ekim 2008.)

¹⁴⁴ Erdem, **FOB**, s.50.

¹⁴⁵ Sellman, **a.g.e.**, s.27; Erdem, **FOB**, s.50.

¹⁴⁶ MacIntyre, **a.g.e.**, s.325.

¹⁴⁷ Erdem, **FOB**, s.50.

f. Ek Yükümler İçeren FOB Teslim Şekli

Ek yükümler içeren FOB teslim şekli, klasik FOB teslim şeklinin değişik bir versiyonudur. Satıcı bu teslim şeklinde taşıma sözleşmesi yapmakta, gemiyi tayin ederek malları gemiye yüklemekte ve alıcı hesabına sigorta yaptırmaktadır¹⁴⁸. Satıcı, yükleme belgesini kendi adına düzenlemektedir. Bu durum malların mülkiyetinin halen satıcıda olduğunun, mülkiyetin alıcıya geçmediğinin bir göstergesidir. Taşıma masraflarının artması durumunda ise alıcının ek masraf yapma yetkisi bulunmaktadır¹⁴⁹. Malların taşınması ve sigortasına yönelik sözleşmeler satıcı tarafından, alıcının nam ve hesabına yapılmaktadır. Ek yükümler getiren FOB teslim şeklinin klasik FOB teslim şeklinden farkı, taşımanın gerçekleştirileceği gemiyi tayin yetkisinin ve malları sigorta ettirmek borcunun sözleşmeyle satıcıya yüklenmesidir¹⁵⁰. Taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa veya aksine teamül yoksa bu masraflardan alıcı sorumludur. Alıcının bu teslim şeklinde satıcıya yüklemeye hazır geminin adı gibi gerekli bilgileri ihbar etmesine gerek bulunmamaktadır. Hasar ve zarar malların taşıyıcıya teslimi ile birlikte alıcıya geçmektedir. Mülkiyet ise yükleme belgesinin alıcıya teslimi ile geçmektedir¹⁵¹.

g. Alıcının Taşıma Sözleşmesini Akdettiği FOB Teslim Şekli

Alıcının taşıma sözleşmesini akdettiği FOB teslim şeklinde satıcı, malları güverteye teslim etmekle ve yükleme belgesini alıcıya iletmekle yükümlüdür. Alıcı bu teslim şeklinde taşıma sözleşmesine en başından beri taraftır. Alıcı gemiyi tayin etmekle yükümlü olup, taşıma sözleşmesi alıcı tarafından yapılmaktadır. Bu teslim şeklinde satıcı taşıma sözleşmesine taraf değildir¹⁵².

¹⁴⁸ Zeller, **a.g.m.**, s.3; MacIntyre, **a.g.e.**, s.323.

¹⁴⁹ MacIntyre, **a.g.e.**, s.325.

¹⁵⁰ Erdem, **FOB**, s.50.

¹⁵¹ Schmitthoff, **a.g.e.**, s.113.

¹⁵² Erdem, **FOB**, s. 51-52.

2. Türk Hukukunda Uygulanan FOB Teslim Şekli Türleri

FOB teslim şekillerini Türk hukukunda tarafların aralarında yapacakları sözleşmede satıcıya TTK m. 1138/l'de öngörülen edimler dışında ek edimler yükleyip-yüklememelerine ve sözleşmeye FOB teslim şekliyle bağdaşmayan uyumsuz unsurlar eklenmesine göre 3 grupta toplamak mümkündür¹⁵³.

a. Gerçek FOB Teslim Şekli

Gerçek FOB teslim şeklinde satıcı, malları ambalajlı olarak alıcı tarafından tayin edilen gemide teslim etmektedir. Satıcının taşıma sözleşmesi yapma yükümlülüğü bulunmamakla birlikte, malları sigortalama borcu da bulunmamaktadır¹⁵⁴.

b. Genişletilmiş FOB Teslim Şekli

Genişletilmiş FOB teslim şeklinde satıcı malları teslim borcunun yanında, taşıma sözleşmesi yapmak ve/veya malları sigortalamak gibi bazı ek yükümlülüklerden de sorumlu tutulmaktadır. Satıcı, söz konusu edimleri, alıcının satım sözleşmesiyle kendisine verdiği temsil yetkisine dayanarak onun ad ve/veya hesabına yerine getirmektedir. Sözleşme ile satıcıya ek edimler yüklenmesinin çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Örneğin satıcının bulunduğu ülkede taşıma bedeli daha uygun olabilir, malların muayenesi satıcının ülkesinde daha kolay gerçekleşebilmektedir veya sigorta primleri daha makul olabilmektedir. Ancak her durumda söz konusu ek edimler alıcı hesabına yapılmakta olduğundan, ücretleri de alıcıdan ayrıca tahsil edilmektedir. FOB fiyat burada taşıma bedelini ve/veya sigorta primlerini de

¹⁵³ Geniş bilgi için bkz. Erdem, **FOB**, s.54 vd.

¹⁵⁴ Geniş bilgi için bkz. Erdem, **FOB**, s.54 vd.

kapsamaktadır. Aksi durumda gerçek olmayan FOB teslim şeklinden bahsedilmektedir.

c. Gerçek Olmayan FOB Teslim Şekli

Uygulamada FOB olarak kabul edilen ancak sözleşmenin ifa ediliş şekli veya yeri nedeniyle FOB olarak kabul edilmeleri mümkün olmayan sözleşmeler gerçek olmayan FOB teslim şekli olarak kabul edilmektedir. Bu teslim şekillerini dört grup altında toplamak mümkündür¹⁵⁵.

(1) Taşımanın Deniz Yolu Dışında Başka Şekilde Yapılması

Uygulamada kara, hava ve demiryolu taşımaları için FOB terimin kullanıldığına rastlanmaktadır. Oysaki FOB terimi deniz yolu taşımacılığında kullanılmakta olup, deniz yolu dışında taşımanın yapılmasının arzu edildiği durumlarda FCA teriminin kararlaştırılması gerekmektedir¹⁵⁶. Deniz yolu ile taşıma dışındaki diğer taşıma vasıtalarıyla malların gönderilmesi durumunda FOB terimi, taşımanın alıcı tarafından üstlenildiğinin göstergesidir. Satıcı, alıcı tarafından tayin edilen taşıyana malların teslim edilmesi ile birlikte satım sözleşmesi uyarınca teslim borcunu yerine getirmiş sayılmaktadır¹⁵⁷.

(2) FOB Varma Limanı Teslim Şekli

TTK m. 1133/I uyarınca satım sözleşmesinde, yüklemeden sonraki zarar ve hasarlar satıcıya aittir. Satım sözleşmesinin ifa edilmiş sayılabilmesi için, geminin varma limanına selametle ulaşması, alıcının malları arzusuna

¹⁵⁵ Erdem, **FOB**, s.54.

¹⁵⁶ Zaritski, www.export61.com.au/printerVersion.asp?ttl=tict&, (23 Eylül 2009.)

¹⁵⁷ Erdem, **FOB**, s.56.

göre veya sözleşme yapıldığı anda verilen numuneye göre beğenip beğenmemekte serbest olacağına ilişkin kaydın bulunması durumunda teslim şekli FOB olarak kararlaştırılmış olsa bile, boşaltma yerinde teslim şartı ile teslim kararlaştırılmış durumdadır.

(3) Hasarın Taşıyana Teslimle Geçmesi Şekli

Tarafların aralarında yapmış oldukları satım sözleşmesinde hasarın geçiş anını değiştirmeleri mümkündür. Tarafların geçiş anını, varma limanına kaydırmaları durumunda boşaltma yerinde teslim şartlı bir satış söz konusu olmaktadır. Varış anının fabrikada teslim anına alınması durumunda EXW; taşıyana teslim anına alınması durumunda ise FCA teslim şekli ortaya çıkmaktadır. Bu durumda artık bir FOB teslim şeklinin varlığından söz edilmesi mümkün değildir¹⁵⁸.

(4) FOB Bedelin Taşıma Bedelini ve/veya Sigortayı da Kapsaması

Alicının, yükleme limanında temsilcisi veya acentesi olmaması durumunda, alıcı satıcıya taşıma sözleşmesini ve sigorta sözleşmesini yaptırma konusunda yetki vermektedir. Satıcı bu durumda alıcının nam ve hesabına sözleşmeleri yaptırmakta, yapmış olduğu masrafları ise alıcıdan tahsil etmektedir. Ancak tarafların taşıma ve sigorta sözleşmesi yaptırmayı satıcıya asli borç olarak yüklemeleri durumunda FOB teslim şeklinden söz edilmesi mümkün olmayıp, CFR veya CIF teslim şeklinden söz edilmektedir¹⁵⁹.

¹⁵⁸ Erdem, **FOB**, s. 57.

¹⁵⁹ Erdem, **FOB**, s. 57.

İKİNCİ BÖLÜM

FOB TESLİM ŞEKLİNDE TARAFLARIN HAK VE BORÇLARI

FOB teslim şeklinde tarafların hak ve borçları çok sayıda olup, bunların bilinmesi önem arz etmektedir. Aşağıda FOB teslim şeklinde tarafların hak ve borçları incelenmiştir.

I. SATICININ HAK VE BORÇLARI

A. Satım Konusu Malların Sözleşme Uyarınca Sağlanarak Teslim Edilmesi Borcu

Teslim, malın madde itibariyle yeni zilyetin eline verilmesi şeklinde gerçekleşmektedir¹⁶⁰.

FOB teslim şeklinde satıcının en önemli borcu, malları alıcıya kararlaştırılan limanda teslim etmektir¹⁶¹. Satıcı limanda malları almak için bir geminin hazır olduğunu görmekle yükümlü olup, malların gemiye tesliminden sonra ise mallara ne olacağı hususu ile ilgilenmemektedir¹⁶².

Satıcı INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m.A4 uyarınca taraflarca kararlaştırılmış olan yükleme limanında, belirlenen tarihte veya sürede alıcı tarafından tayin edilmiş olan gemide ve liman teamüllerine uygun olarak malları teslim etmekle yükümlüdür¹⁶³. Burada dikkat edilmesi gereken husus,

¹⁶⁰ Kemal Oğuzman, Özer Seliçi, Saibe Oktay-Özdemir, **Eşya Hukuku**, 12. B., İstanbul, Filiz Kitapevi, s.67.

¹⁶¹ Schmitthoff, Sarre, **a.g.e.**, s.159; W.W.Bigg, R.D.Penfold, **Ranking, Spicer and Pegler's Mercantile Law : Incorporating Partnership Law and the Law of Arbitration & Awards**, London, H.F.L. Ltd., 11.Edition, 1960, s.136.

¹⁶² Bigg, Penfold, **a.g.e.**, s.136; MacIntyre, **a.g.e.**, s. 324.

Malların Satışı hakkında Kanun olan Sale of Goods Act m. 32(3) uyarınca satıcının alıcıya malları sigortalayabileceği konusunda ihbarda bulunması gerekmektedir. Satıcının bu ihbarı alıcıya yapmaması durumunda ise deniz ulaşımı sırasında meydana gelebilecek olan hasarlardan satıcı sorumlu tutulacaktır. Geniş bilgi için bkz. Gabriel, **a.g.m.**, s.64. Amerikan Yeknesak Ticaret Kanunu'nun §.2-504(b) uyarınca da satıcının ihbarda bulunma yükümlülüğü bulunmaktadır.

¹⁶³ Sellman, **a.g.e.**, s.27; **INCOTERMS 2000**, s.50; **INCOTERMS 2000**, 1999, s.49.

satıcının malları doğrudan alıcı yerine alıcı tarafından tayin edilen gemide malları teslim ederek teslim borcundan kurtulmasıdır¹⁶⁴. FOB teslim şeklinde malların teslimi, malların taşınmaya başlanmasından önce gerçekleşmektedir¹⁶⁵.

TTK m. 1138/I uyarınca da alıcı tarafından tayin edilen gemide taşıyana yapılan teslim, sanki alıcıya yapılmış bir teslim varmışçasına, satıcıyı teslim borcundan kurtarmaktadır. Satıcı, malları taşıyıcıya veya taşıma acentesinin denetimine aralarında kararlaştırdıkları tarih ve yerde teslim etmekle yükümlüdür¹⁶⁶. Taşıyıcı, alıcı tarafından belirleneceği için malların satıcı tarafından taşıyıcıya teslim edileceğinin ayrıca belirtilmesine gerek bulunmamaktadır¹⁶⁷.

Satıcının malları teslim yükümlülüğü, yükleme limanında malların küpeşteyi aşması ile birlikte sona ermektedir. Satıcının teslim borcunu yerine getirmek için ayrıca gemide istifleme yapmasına gerek bulunmamaktadır¹⁶⁸.

Şayet taraflar malların gemi küpeştesini aşarak teslim edilmeleri niyetinde değillerse, bu durumda FCA terimini kullanmalıdırlar. Ro-Ro taşımacılığında olduğu gibi malların, gemi küpeştesini aşarak tesliminin pratik anlamının kalmaması durumunda FCA teriminin kullanılması tavsiye edilmektedir¹⁶⁹.

INCOTERMS 2000 kurallarının Türkçe tercümesinde Erdem, teslim yerinin gemide olarak anlaşılması gerektiği hususunu belirtmiştir.

¹⁶⁴ Erdem, **FOB**, s.58; MacIntyre, **a.g.e.**, s.324.

¹⁶⁵ V.Doğan, **Teslim**, s.11; Mesut Bilginer vd., **Uygulamalı İharacat- İthalat İşlemler ve Dökümantasyon**, ed.:Kasım Karahan vd., Ankara, Gazi Yayınevi, 2.B., 2008, s.166.

¹⁶⁶ Çalış, http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

¹⁶⁷ Onursal, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/ticari.doc>, (10 Mayıs 2009.)

¹⁶⁸ F.Doğan, **a.g.m.**, s.358.

¹⁶⁹ Çelik, Kalaycı, Sandalcılar, <http://www.kenancelik.com/documents/dtiyob.pdf>, (6 Ekim 2009), s.96.

INCOTERMS 1990'ın Türkçe çevirisinde ise FOB terimi “güvertede teslim” olarak belirtilmiştir. INCOTERMS 2000'den önceki Türkçe çevirilerde teslim yeri olarak “geminin bordasında” ifadesi de kullanılmıştır. TTK. m.1138/l uyarınca da satıcının malları gemide teslim etmesi gerektiği hususu belirtilmiştir.

FOB teslim şeklinde malların geminin küpeştesini aşması ile teslim edilmesi kavramının günümüz koşullarına uymadığı ileri sürülmektedir. Tacirler günümüzde bu teslim noktasını malları ve mevcut yükleme olanaklarını dikkate alarak uygulamaktadır¹⁷⁰. “Küpeşte”, FOB terimde hasar ve zararın geçişi konusunda kullanılan bir terimdir yani malların teslim edilmesi gereken bir yeri ifade etmemektedir¹⁷¹. Ancak Alman hukukunda satıcının kararlaştırılan yükleme limanında malları geminin küpeştesini aşmasından itibaren, satıcının yükümlülüğünün kalktığı hususu belirtilmektedir¹⁷². INCOTERMS 2000 kurallarının revizyonu sırasında, FOB noktasının yapay bir geçiş noktası olduğu sebebiyle değişmesi gerektiği hususu çalışma grubunun bazı üyeleri tarafından dile getirilmiştir. Ancak FOB noktasının değiştirilmesi durumunda, deniz yoluyla taşınacak olan malların teslimi sırasında karışıklık meydana gelebileceği gerekçesine dayanılarak reddedilmiştir¹⁷³.

FOB teslim şeklinde bazı özel durumlarda satıcının teslim borcunun ne zaman biteceği hususu önem arz etmektedir.

Seri imalat ürünlerinde malların büyük bir kısmının küpeşteyi geçmesiyle birlikte satıcının da teslim borcunun sona erdiği varsayılmaktadır¹⁷⁴.

¹⁷⁰ Erdem, INCOTERMS, s.202; Siegfried, **a.g.e.**, s.995.

¹⁷¹ Çağlar, **a.g.e.**, s.50.

¹⁷² Jung, **a.g.e.**, s.267; Rabe, Prüssmann, **a.g.e.**, s.224.

¹⁷³ **INCOTERMS 2000**, s.13; Lehr, **a.g.e.**, s.208.

¹⁷⁴ Rabe, Prüssmann, **a.g.e.**, s.224; Murat Türksever, “Uluslararası Ticarete Kullanılan Teslim ve Ödeme Şekilleri”, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1996, s.9.

Malın vinç üzerinde veya vinç altında taşınması (supalan) durumunda vincin gemi küpeştesini geçmesiyle birlikte, satıcı teslim borcunu yerine getirmiş olmaktadır¹⁷⁵.

Limanların teknik yetersizliği, geminin büyük veya suyun çok derin veya sığ olması gibi durumlarda gemi rıhtıma yanaşamamaktadır. Gemi bu durumda açıkta demirlemekte, mallar ise mavnalar vasıtasıyla gemilere aktarılmaktadır. Satıcının teslim borcunun malları mavnalara yükleyip borcundan kurtulup-kurtulmadığını çözebilmek için ikili ayrım yapılması gerekmektedir.

Gerçek FOB teslim şeklinde, alıcı gemiyi tayin etmekle yükümlüdür. Alıcı bu durumda genellikle mallara ve limana uygun bir gemi tayin etmektedir. Ancak alıcının seçmiş olduğu geminin limana uygun olmaması nedeniyle, malların önce mavnalara yüklenmesi oradan gemiye yüklenmesinden satıcının sorumlu tutulması mümkün değildir. Satıcı malların mavnalara yüklenmesi ile birlikte teslim borcundan kurtulmaktadır¹⁷⁶.

Genişletilmiş FOB teslim şeklinde ise satıcı gemiyi tayin etmekle yükümlüdür. Geminin limana uygun olmaması durumunda satıcı malların mavnalara yüklenmesi ile borcundan kurtulamayacak ancak malların gemiye yüklenmesi ile teslim borcundan kurtulacaktır¹⁷⁷.

Teslim konusunda önemli bir hususta aliud teslimdir. Satıcı aliud teslimde, alıcıya sözleşmede kararlaştırılan şeyden başka bir şey teslim etmektedir. Burada parça borcu ve cins borcu ayrımının yapılması gerekmektedir.

¹⁷⁵ İsmail Doğanay, **Ticari Alım-Satım Akdi ve Nevileri**, Genişletilmiş 2.B., Ankara, Adalet Yayınevi, 2003, s. 554.

¹⁷⁶ Erdem, **FOB**, s.58.

¹⁷⁷ Erdem, **FOB**, s.59.

Şayet özel olarak üretilen bir mal satımı gerçekleştirilirse, satıcı seri olarak üretilen ve sözleşmede kararlaştırılardan başka bir şey teslim ederse bu durumda aliud teslimden söz edilebilecektir.

Cins borcunda ise, satıcı sözleşmede kararlaştırılan şeyden başka bir şey teslim ediyorsa bu durumda aliud teslim söz konusudur. Örn: Kayısı yerine şeftalinin teslim edilmesi. Satıcının kararlaştırılan şeyin türü yerine, başka türden bir malı alıcıya teslim etmesi durumunda mallar sözleşmede öngörülen cinse uygundur. Ancak burada ayıplı mal tesliminden bahsedilmesi mümkündür.

Aliud teslimde satıcı teslim borcunu yerine getirmiş sayılamaz. Ancak alıcının sözleşmede kararlaştırılan mal yerine diğer malları kabul etmesi durumunda, malların kabulü ile taraflar arasında yeni bir sözleşme kurulmuş olmaktadır¹⁷⁸.

1. Teslim Yeri

İfa yeri, borç konusunun alacaklının kullanabileceği, yararlanabileceği veya tasarruf edebileceği hâkimiyet sahasını ifade etmektedir¹⁷⁹.

INCOTERMS 2000 kurallarında FOB m. A4'te satıcının malları kararlaştırılan yükleme limanında, alıcı tarafından tayin edilen gemide teslim edeceği ifade edilmiştir¹⁸⁰. TTK m. 1138/I de satıcının malları yükleme limanında, alıcı tarafından tayin olunan gemide teslim etmesi gerektiği ifade edilmiştir.

¹⁷⁸ Çağlar, **a.g.e.**, s. 52.

¹⁷⁹ Ahmet M. Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Genişletilmiş 13.B., Ankara, Turhan Kitabevi, 2010, s.439.

¹⁸⁰ **INCOTERMS 2000**, s.50; **INCOTERMS 2000**, 1999, s.49 vd.

INCOTERMS'de teslim yeri olarak belirli bir coğrafi bölge anlaşılmamakta, çoğu kez gemide, güvertede teslim gibi bir teslim noktası anlaşılmaktadır¹⁸¹. FOB teslim şeklinde satılanın teslimi borcunun ifa yeri, yükleme limanı, özellikle bu limandaki gemidir¹⁸².

“Gemide” kavramından ne anlaşılması gerektiği hususu tartışmalı bir konudur. “Free on Board” bordada masrafsız anlamına gelmektedir. “Borda” geminin üst kısmı anlamına gelmekte iken, “on board” terimi “gemide” anlamına gelmektedir. Alman hukukunda da geminin küpeştesi anlamına gelen “Schiffsreling” kavramı kullanılmaktadır¹⁸³. Türk hukukunda ise gemide terimi, FOB teslim şekli açısından gemi hizasında olmayıp geminin bordasında yani geminin küpeştesinde malların teslim edilmesi anlamına gelmektedir¹⁸⁴.

FOB teslim şeklinde ticari terimin arkasından yükleme limanı olan sevk yapılacak limanın adı belirtilmektedir¹⁸⁵. “FOB İstanbul” olarak kararlaştırılan bir teslimde, satıcı malları alıcının tayin ettiği gemiye İstanbul Limanında teslim etmekle yükümlüdür.

FOB teslim şeklinde sözleşmenin ifa yeri taraflarca seçilmiş malların yükleneceği limandır¹⁸⁶.

Tarafların aralarında yapacakları sözleşmede malların teslim edileceği limanı, kendi seçimine de bırakmaları mümkündür. Tarafların “FOB Almanya Limanları” veya “FOB Rotterdam/Amsterdam” veya “FOB İspanya Kuzey

¹⁸¹ Erdem, **INCOTERMS**, s.189.

¹⁸² Akıntürk, **a.g.e.**, s.175; Gorton, Ihre, Sandevärn, **a.g.e.**, s.46.

¹⁸³ Jung, **a.g.e.**, s.267; Rabe, Prüssmann, **a.g.e.**, s.224.

¹⁸⁴ Geniş bilgi için bkz. Tekil, **a.g.e.**, s.374; Gorton, Ihre, Sandevärn, **a.g.e.**, s.46; Çınar, **a.g.e.**, s.232; Erdem, **INCOTERMS**, s.201; Michelle Taylor, “Cargo Interests in Australia: Standing on the Edge- Imbalances that Permeate International Sale contracts, Carriage Contracts and Recovery Rights”, **Australian and New Zealand Maritime Law Journal**, Murdoch, Volume 22, No 1, 2008, s.4; J.Milnes Holden, **Payne’s Carriage of Goods By Sea**, 6.Edition, London, Butterworth&Co.Ltd., 1954, s.4; Erdemol, **a.g.e.**, s.42; Şanlı, Ekşi, **a.g.e.**, s.138.

¹⁸⁵ Türksever, **a.g.e.**, s.9; Şanlı, Ekşi, **a.g.e.**, s.138.; Bağrıaçık, **a.g.e.**, s.106; Erdemol., **a.g.e.**, s.42.

¹⁸⁶ Tekil, **a.g.e.**, s.373; MacIntyre, **a.g.e.**, s.324; Taylor, **a.g.m.**, s. 58.

Kıyıları Limanları” gibi kayıt koyarak teslim yerini belirlemeleri mümkündür. Bu durumda ortaya geçerli FOB teslim yerini kimin seçeceği sorunu ortaya çıkmaktadır. Alman Ticaret Kanunu m. 262 bu sorunu ortadan kaldırarak seçim hakkının satıcıda olduğunu belirtmektedir. Bu durumda satıcı “FOB Almanya Limanları” seçiminde malları “FOB Hamburg”, “FOB Bremen”, “FOB Lübeck”te yükleyebilecektir. Ancak tarafların aralarında düzenledikleri sözleşmeye “Alıcının seçimine göre FOB Alman limanları” olarak düzenlemeleri karşısında bu durumda seçim hakkı alıcıya geçmektedir¹⁸⁷.

Şanlı/Ekşi ise, tarafların aralarında yapacakları sözleşmeye birden fazla liman kaydı koymaları durumunda, aksi kararlaştırılmadıkça seçim hakkının alıcıda bulunduğunu belirtmektedir¹⁸⁸.

2. Teslim Şartları

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m. A4’te satıcının belirlenen yükleme limanında, belirlenen tarihte veya sürede alıcı tarafından tayin edilen gemide ve liman teamüllerine uygun olarak malları teslim etmesi gerektiği hususu belirtilmiştir.

TTK m. 1138/l uyarınca da satıcı, malları sözleşme şartları dairesinde ve bunlar yoksa yükleme yerindeki teamüller uyarınca olağan şartlarda ve zamanda ambalajlı olarak alıcı tarafından tayin edilecek olan gemide teslim etmekle yükümlüdür.

Satıcının malları sözleşme hükümleri çerçevesinde veya yükleme yerindeki teamüller uyarınca teslim etmesi durumunda, satıcı teslim

¹⁸⁷ Haage, **Ablade** , s.169.

¹⁸⁸ Şanlı, Ekşi, **a.g.e.**, s.138.

borcundan kurtulmuş olacaktır¹⁸⁹. Satıcının teslim borcundan kurtulması için konişmentoyu alıcıya teslim etmesi önşart niteliğinde sayılmamaktadır.

Basiretli bir satıcıdan beklenen husus; miktarı, kalitesi ve cinsi sözleşmede belirtilen malları yine sözleşmedeki usule uygun olarak alıcıya paketleyip göndermektir¹⁹⁰.

Günümüzde gemi ile teslim şekli oldukça masraflı ve zahmetli bir teslim şekli olduğundan ve yüklü miktarda mal taşındığından dolayı taraflar genellikle teslim şartlarını ayrıntılı olarak sözleşmede kararlaştırarak teamülleri arka planda bırakmaktadır¹⁹¹. Ancak şartların sözleşmede belirlenmemesi durumunda yükleme yerindeki teamüller devreye girmektedir. Bu duruma oldukça nadir rastlanmaktadır. Bunun nedeni de tarafların farklı yükleme limanlarındaki teamülleri bilmelerinin beklenememesinden kaynaklanmaktadır.

3. Teslim Zamanı

İfa zamanı, borçlunun edimini ifayla yükümlü olduğu, alacaklının ise edimin ifasını isteme yetkisini kazandığı zaman parçasıdır¹⁹².

INCOTERMS 2000 Kuralları m.FOB A.4'te satıcının belirlenen yükleme limanında belirlenen tarihte veya sürede alıcı tarafından tayin edilen gemide ve liman teamüllerine uygun olarak malları teslim etmesi gerektiği hususu belirtilmektedir.

¹⁸⁹ Erdem, **FOB**, s.60.

¹⁹⁰ F.Javier Garcia Camacho, "Delivery in International Sale of Goods Contracts", **Structuring International Contracts**, Ed. Dennis Campbell, 1.Edition,1996, London-The Hague-Boston, Kluwer Law International, s.254.

¹⁹¹ 11 Nisan 1980 tarihli Uluslararası Taşınır Mal Satımına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Vienna Sözleşmesi)'nin 35.maddesinde paketlemenin nasıl yapılacağına dair düzenleme bulunmaktadır. Bu m. uyarınca; "Satıcı, miktarı,kalitesi ve cinsi sözleşmede belirtilen malları yine sözleşmedeki usule uygun olarak paketleyip göndermekle mükelleftir."

¹⁹² Kılıçoğlu, **a.g.e.**, 446.

Taraflar aralarında yapacakları sözleşmede malların teslim tarihini genellikle belirlemektedir. Satıcı sözleşmede kararlaştırılan tarihte veya periyotta malları alıcıya teslim etmekle yükümlüdür¹⁹³. Teslim zamanı alıcı açısından önem arz etmektedir. Bunun nedeni de, alıcının o malın fiyatını, kârını, elde edeceği kazancı, malın yüklenme zamanına ve yolda geçecek olan süreye göre belirlemesinden kaynaklanmaktadır¹⁹⁴.

Taraflar yükleme zamanını genellikle muayyen bir gün (örneğin 10 Mayıs) veya muayyen bir süre (örn: sözleşmenin imzalanmasından itibaren 2 ay içinde) olarak belirlemektedir. Satıcı kesin vadeli bir tarihte veya kural olarak belli bir süre içerisinde malları gemiye teslim etmekle yükümlüdür¹⁹⁵.

Sözleşmede muayyen vadenin kararlaştırılmış olması durumunda, söz konusu vade kesin vade olarak kabul edilecektir¹⁹⁶. Ancak tarafların teslim zamanını kararlaştırmamış oldukları durumlarda¹⁹⁷, malların yükleme limanındaki teamülleri devreye girmektedir

Satıcı belirlenen tarihte en çok bir veya iki ay gibi geniş zaman dilimi içerisinde malları gemiye yüklemelidir.

Sözleşmede teslim süresi kararlaştırılmış ancak mücbir sebep nedeniyle malların yüklenmesine başlanamamış veya yüklenmeye başlanmış fakat yüklemenin bitirilememiş olması durumunda TTK m.1142¹⁹⁸ hükümleri

¹⁹³ Bigg, Penfold, **a.g.e.**, s.136; Sellman, **a.g.e.**, s.28.

¹⁹⁴ Erdem, **FOB**, s.60.

¹⁹⁵ Digenopoulos, **a.g.e.**, s.189.

¹⁹⁶ Kesin vade de borçlunun borcunu ifa edeceği zaman kesin olarak bellidir. Örn: 10 Mayıs 2008.

Geniş bilgi için bkz. Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 449.

¹⁹⁷ Kesin olmayan vadede borçlunun borcunu ifa edeceği zaman belirlenmiştir. Ancak kararlaştırılan tarih kesin ölçütlerle belli değildir. Örn: İthalatçı firmanın satış bedelini malın gümrükten çekildiği gün ödeyeceğini taahhüt etmişse, bu durumda kesin olmayan vadeden bahsedilmektedir. Geniş bilgi için bkz. Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s.449.

¹⁹⁸ TTK m.1142: Satıcı, yükleme borcunu kısmen veya tamamen yükleme tarihinde mücbir sebebe dayanmaksızın yerine getirmemiş ise alıcı mukavelenin aynen ifasından vazgeçebilir. Vazgeçme gecikmeksizin ihbar edilmelidir.

Mücbir sebep; satılan malların veya bir kısmının istihsaline, işlenmesine, gönderilmesine veya yüklenmesine yahut eşya taşıma mukavelelerinin yapılmasına mani olursa, satıcı keyfiyeti

devreye girerek yükleme süresi mücbir sebebin ortadan kalkmasına kadar uzayacaktır.

Tarafların sözleşmede teslim zamanını belirlememeleri durumunda, satıcı münasip bir süre zarfında malları gemide teslim etmelidir. Münasip süreden maksat; aynı limanda, aynı tür gemiye, aynı tür malların yüklenmesi için öngörülen makul olan süredir¹⁹⁹.

B. Malların Ambalajlanması Borcu

Ambalaj, genel olarak içine konulan malların dış etkenlerden korunmasına yarayan muhafız anlamına gelmektedir. Amacına göre tahta, kasa, karton kutu, çuval veya varil gibi şekillerde olabilir.

INCOTERMS 2000 Kurallarında ambalaja ilişkin düzenleme FOB m. A9'da yer almaktadır. Bu maddeye göre satıcı, satım sözleşmesi akdedilmeden önce taşımaya ilişkin koşullar (örneğin taşıma biçimi, gidilecek yer) kendisine bildirildiği ölçüde, malların taşınması için gerekli ambalajı, masraflarını üstlenerek yapmalıdır.

TTK m. 1138/I uyarınca da mallar satıcı tarafından ambalaj içinde gemiye teslim edilmelidir.

Günümüzde ithal mallar kural olarak ambalaj içerisinde alıcısına gönderilmektedir. Örnek vermek gerekirse kahveler çuval içinde, yağlar fıçı içerisinde, üzümler ise kasalarda saklanarak gönderilmektedir. Taraflar arasında ambalaj konusunda bir düzenleme varsa, öncelikli olarak sözleşme

gecikmeksizin alıcıya bildirdiği takdirde yüklemenin yapılacağı müddet, maninin ortadan kalkmasına kadar uzatılmış sayılır. Şu kadar ki; 1141 inci maddenin birinci fıkrasında yazılı müddetin sonundan itibaren 15 gün geçmişse her iki taraf tazminat istemeksizin mukaveleden veya mukavelelenin henüz ifa edilmemiş olan kısmından cayabilir. Caymanın 15 günlük müddetin geçmesinden itibaren bir hafta içinde ihbar edilmesi şarttır.

¹⁹⁹ Erdem, **FOB**, s.60.

hükümleri uygulama alanı bulacaktır. Alıcının talebinin bulunması hâlinde ise satıcının malları, masrafı alıcıya ait olmak üzere daha özel bir şekilde de ambalajlaması mümkündür. FOB sözleşmede tarafların ambalajlamaya yönelik herhangi bir hükme yer vermemeleri durumunda, satıcı genel hukuk kuralları çerçevesinde gemi taşımacılığına uygun olarak malı ambalajlamakla yükümlüdür²⁰⁰. Malların ambalajlanması teamülden doğuyorsa, bu durumda satıcı malları uluslararası usullere göre ambalajlamakla yükümlüdür²⁰¹.

Yükleme limanında belli tür ve belli güzergâhta taşınacak olan mallar için öngörülmüş olan bir ambalaj türü varsa, bu hususlar göz önüne alınarak mallar ambalajlanacaktır. Yükleme limanında ambalaj konusunda herhangi bir teamülün bulunmaması durumunda ise satıcı basiretli tacir gibi davranacak ve malın yapacağı yolculuğun olağan tehlikelerine karşı koyacak nitelikte olarak malları ambalajlayacaktır²⁰².

Ancak bazı malların niteliği gereği (örn: kömür, demir) ambalaj içinde teslim edilmesi mümkün değildir. Bu tür mallara gerek INCOTERMS’de gerekse de TTK’ da düzenlenmiş olan ambalajlamaya yönelik hükümler uygulanamayacaktır.

C. Masrafların Ödenmesi Borcu

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m. A6’da satıcının m. B6 hükümleri saklı kalmak kaydıyla belirlenen yükleme limanında gemi küpeştesini aştıkları ana kadar mallara ilişkin bütün masrafları ve uygulandığı ölçüde, malların

²⁰⁰ Jung, **a.g.e.**, s. 267; Sellman, **a.g.e.**, s.29; Taylor, **a.g.m.**, s.58.

Deniz yolu taşımacılığında ambalajlamanın denize dayanıklı tipte (Seaworth Packing) yapılması gerekmektedir. Alıcı, taşımanın deniz yolu taşıması dışında ayrıca aktarmalı taşıma yapılması durumunda paketlemenin birkaç elleçlemeye uygun olmasını talep edebilmektedir. Deniz yolu taşımalarında paket ebadının geminin ambar edadına uygun olması gerekmektedir. Geniş bilgi için bkz. Haage, **Ablade**, s.173; Çalış,

http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

²⁰¹ Türksever, **a.g.e.**, s.9.

²⁰² Erdem, **FOB**, s. 62; Çağlar, **a.g.m.**, s.56; Digenopoulos, **a.g.e.**, s.190.

ihracı için gerekli gümrükleme işlemlerine ilişkin masrafları ve ihracatta ödenen bütün resimleri, vergileri ve diğer harçları ödeyeceği hususu belirtilmiştir. Masraflar ve hasarlar FOB teslim şeklinde aynı zaman noktasında geçmekte olduğundan tek nokta terimleri olarak da bilinmektedir²⁰³.

Tarafların FOB teslim şeklinde INCOTERMS 2000 Kurallarına atıfta bulunmamaları durumunda, masraflar sözleşme hükümleri uyarınca paylaşılacaktır. Tarafların aralarındaki sözleşmede masraf konusunu düzenlememeleri durumunda ise kanun hükümleri devreye girecektir. Masraflar konusunda FOB teslim şeklinde TTK m.1138'in atfıyla CIF teslim şeklinin yer aldığı TTK m. 1146'daki hükümleri uygulanmaktadır. FOB teslim şeklinin mahiyetinden dolayı konişmento masrafları ve taşıma bedeli alıcıya ait olmakla birlikte; malların gemi küpeştesini aşmasından itibaren yapılacak olan masraflar da alıcıya geçmektedir²⁰⁴. Satıcının yükleme borcunu yerine getirene kadar yapacağı masraflar (yükleme masrafları da dâhil olmak üzere) kural olarak satıcıya aittir²⁰⁵.

Satıcının yapacağı masraflar sadece somut masraflar olmayıp, ihracatın sağ salim gerçekleşebilmesi için yapılması gereken tüm masrafları da kapsamaktadır²⁰⁶. Satıcının sözleşmeye FOB stowed-istiflenmiş

²⁰³ Eisemann, **a.g.e.**, s.357.

²⁰⁴ Digenopoulos, **a.g.e.**, s.190; Türksever, **a.g.e.**, s.9.

TTK m.1146: Satıcı ambalaj masrafları ve navlundan başka malların gemiye yükletilmesi için gerekli muayene ve kontrol işlerine mütaallik masraflara, hususiyle kalite kontrolü ölçü, tartı ve sayma masrafları ile bütün yükleme masraflarına ve ödenmesi لازمگelen bütün harç, vergi, resim ve ihrac takasları dâhil olmak üzere, sair mükellefiyetlere katlanmaya mecburdur.

Alıcı tarafından istihsalı talep olunduğu takdirde, menşe şahadetnamesiyle yükleme veya menşe memleketinde verilip malları varma yerine ithal veya malların üçüncü devlet ülkesinden transit tarihiyle geçmesi için alıcıya lüzumlu olabilecek vesikaların masrafları ve bunların tercüme ve tasdiki için sarf edilen harç ve sair masraflar alıcıya aittir.

²⁰⁵ Digenopoulos, **a.g.e.**, s.190.; Bigg, Penfold, **a.g.e.**, s.136; Bahir Mazhar Erüreten, **Dış Ticaret Hukuku İhracat Sözleşmeleri ve Tatbikatı**, 1.B., İstanbul, Beta Basım Yayım A.Ş., 1991, s.291; Schmitthoff, Sarre, **a.g.e.**, s. 160; Brändle, **a.g.e.**, s.43.

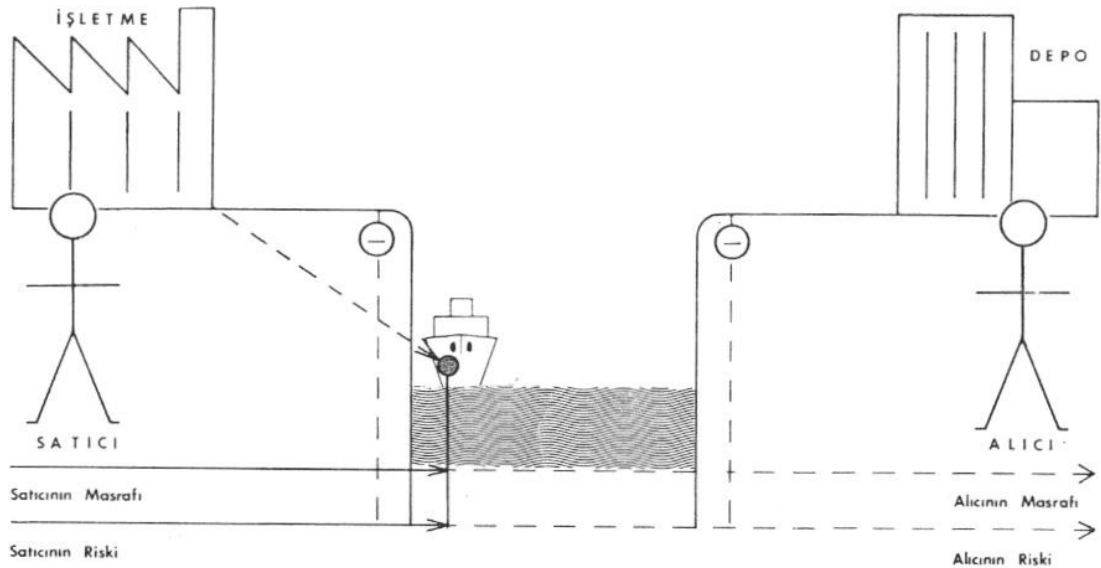
²⁰⁶ Haage, **Ablade**, s.173.

değişkenini ekleyerek yükleme masraflarının tamamını da üstlenmesi mümkündür²⁰⁷.

FOB teslim şekli satıcı açısından en az masraf yapılması gereken dolayısıyla en az maliyet getiren teslim şekillerinden birisidir. Bunun nedeni bu teslim şeklinde alıcının taşıma masrafları, sigorta vb. masraflarını yüklenmesi ve satıcının kendi milli parasıyla ödeme yapabilmesi imkânından kaynaklanmaktadır²⁰⁸.

Aşağıdaki şekil FOB teslim şeklinde tarafların masraflara katlanması gereken sınırı göstermektedir²⁰⁹.

Şekil 1. FOB Teslim Şeklinde Satıcının Masraflara Katlanması Gereken Sınırı Gösteren Şekil

²⁰⁷ Erdemol, **a.g.e.**, s.43.

²⁰⁸ Van Houtte, **a.g.e.**, s.96.

²⁰⁹ Şenay Eryürek, **Uluslararası Bankacılık İçin İlk Tanımlar ve INCOTERMS**, İstanbul, Anadolu Bankası Eğitim Yayınları 1,1987, s. 27.

Satıcının yapması gereken masraflar; ambalaj masrafları, yükleme masrafları, vergi, resim, harçlar ve diğer masraflar başlıkları altında incelenmiştir.

1. Ambalaj Masrafları

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m.A9 uyarınca satıcı, satım sözleşmesi akdedilmeden önce taşımaya ilişkin koşullar kendisine bildirildiği ölçüde, malların taşınması için gerekli olan ambalaj masrafını üstlenmekle yükümlüdür. TTK. m.1138/I uyarınca da satıcı malları ambalaj içinde alıcı tarafından tayin edilecek olan gemide teslim etmekle yükümlüdür.

Malın niteliği gereği ambalajsız taşınması durumunda, satıcının herhangi bir yükümlülüğü olmamakla birlikte, alıcı tarafından talep edilmesi durumunda satıcının masrafı alıcıya ait olmak üzere özel ambalajlama yapması da mümkündür. Satıcı, malın niteliğine veya taşımanın gerçekleşeceği güzergâha uygun olmayan ambalajlamadan doğan ve mala gelebilecek her türlü hasardan dolayı BK m.96 uyarınca alıcının uğrayacağı zararları tazmin etmekle yükümlüdür.

2. Yükleme Masrafları

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m.A6 uyarınca satıcı yükleme limanında malları gemiye teslim edene kadar yapacağı masraflardan dolayı bizzat sorumludur.

TTK. m.1138'in atfıyla TTK m.1146 uyarınca da satıcı ambalaj masrafları ve taşıma bedelinden başka malların gemiye yükletilmesi için gerekli muayene ve kontrol işlerine yönelik masraflara; kalite kontrolü, ölçü, tartı ve sayma masrafları ile ilgili olarak bütün yükleme masraflarına bizzat katlanmak durumundadır.

3. Vergi, Resim ve Harçlar

Satıcının ödemekle yükümlü olduğu diğer bir masraf türü de; malların geminin küpeştesini aşmasına kadar yapılacak olan tüm vergi, resim ve harçlardır²¹⁰.

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m.A6. ve TTK m.1146 uyarınca satıcı malların ihracı ile ilgili olarak ödenmesi gereken harçları, vergileri, resimleri ve gümrük çıkış işlemleriyle ilgili masrafları ödemekle yükümlüdür²¹¹.

BK m. 186/III uyarınca da satıcı liman ve gümrük masrafları olmadan teslim şart edildiği zaman ihracat, transit ve ithalat resimlerini üzerine almış sayılmaktadır. Ancak eşyanın alıcı tarafından teslim alındığı anda ödenen tüketim rüsumunu satıcı ödemekle yükümlü değildir.

Ülke içinde taşıma yaptıran satıcı malları gemiye teslim etmekle ve buna yönelik masrafları ödemekle yükümlü iken, alıcı bunlara ek olarak ihracat izni masrafını yüklenmekle beraber vergi, resim ve harçları da ödemektedir²¹². Satıcı malları FOB teslim şeklinde ihraç gümrüğünden geçirmekle yükümlü olup buna yönelik masrafları üstlenmektedir²¹³.

4. Diğer Masraflar

Taraflar aralarında yapacakları sözleşmede yükleme masrafları, ambalaj masrafları, vergi, resim ve harçların dışında kalan birtakım masrafların da satıcı tarafından yüklenilmesi gerektiği hususunda anlaşabilir.

²¹⁰ Haage, **Ablade**, s.177.

²¹¹ Türksever, **a.g.e.**, s.9.

²¹² Haage, **Ablade**, s.174.

²¹³ Çınar, **a.g.e.**, s. 232; Tekil, **a.g.e.**, s. 376.

Diğer masraflara örnek olarak; FOB kayıtlı sözleşmelerde çeşitli belgelerin tercüme, tasdik masraflarını ve mal bedelinin tahsili için yapılan banka masraflarını vermek mümkündür²¹⁴.

Satıcının alıcı ile görüşerek geminin güzergâhını değiştirmesi durumunda talimat satıcıdan geldiğinden dolayı malların varma limanına ulaştırılabilmesi için yeniden aktarılmaları gerekiyorsa, aktarma masraflarına da satıcı katlanmak durumundadır²¹⁵.

Bazı durumlarda ise konişmentoya veya sözleşmeye konulan kayıtlar önem arz etmektedir. Şöyle ki FOB FIO (free in and out) olarak yapılmış teslim şeklinde yükleme masrafları satıcıya, boşaltma masrafları ise alıcıya aittir. FOB stowed teslim şeklinde de satıcı istifleme masraflarından sorumlu tutulmaktadır.

D. Hasarın Üstlenilmesi Borcu

FOB Teslim Şeklinde hasarın geçiş anı ve hasarın üstlenilmesi borcu büyük önem taşımaktadır. Aşağıda hasarın üstlenilmesi borcuna yönelik INCOTERMS 2000 Kurallarındaki ve TTK'daki düzenlemeye yer verilmiş olup, ayrıca bazı görüşlere yer verilmiştir. Son kısımda ise hasarın geçiş anını değiştiren istisnai durumlara yer verilmiştir.

1. Genel Kural

Uluslararası satım sözleşmelerinde risk; fiziksel kayıp, bozulma veya satılan malda zarar anlamına gelmektedir. Bu durumlarda ortak olan nokta; söz konusu hasarın tarafların hareketleri neticesinde veya ihmallerinden

²¹⁴ Çağlar, **a.g.e.**, s.67.

²¹⁵ Erdem, **CIF**, s.179.

doğmayıp, kazara meydana gelmesidir. Hasar kapsamına hırsızlık, deniz suyu veya malların kalitesini etkileyen aşırı ısınma, bozulma, buharlaşma, kötü istifleme veya taşıyıcının dikkatsiz davranışları da girmektedir. Bu konuda önemli bir sorun hasar kavramına müsadere, ambargo, ihracat ve ithalatta gümrük formaliteleri nedeniyle oluşan zararların girip girmediği hususudur. Genellikle bu gibi durumların hasar kavramının kapsamı dışında kaldığı kabul edilmektedir²¹⁶.

Hasarın geçişi konusu, alıcının malları hasarlı alması veya malları hiç almaması durumu da dâhil olmak üzere malların bedelini ödeyip-ödemeyeceği, aynı zamanda satıcının da mallarının bedelini talep edip-etmeyeceği yani fiyat rizikosu olarak adlandırılan durumla ilgilenmektedir²¹⁷. INCOTERMS rizikolardan sadece fiyat rizikosu ile ilgilenmektedir.

INCOTERMS 2000 Kurallarında FOB teslim şeklinde hasarın geçiş anı klasik FOB teslim şekline göre belirlenmiştir.

Satıcı INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m.A5 uyarınca malların belirlenen yükleme limanında gemi küpeştesini aşmasına kadar mallara yönelik bütün zarar ve hasarları üstlenmekle yükümlüdür.

TTK m. 1138/2 uyarınca da FOB satılan malların geminin küpeştesini fiilen geçmesi anından itibaren, zarar ve hasarlar alıcıya geçmektedir.

Gerek TTK, gerekse de INCOTERMS 2000 Kuralları hasarın geçiş anı olarak geminin küpeştesini esas almıştır²¹⁸. FOB teslim şeklinde, hasarın geçiş anının, geminin küpeştesi olması deniz ulaşım araçlarında geçerli durumu yansıtmadığı gerekçesiyle tartışılmıştır. INCOTERMS 2000 Kuralları ise bu tartışmalara son noktayı koyarak, hasarın geçiş noktasının geminin

²¹⁶ Valiotti, **a.g.m.**, s.8.

²¹⁷ Valiotti, **a.g.m.**, s.8; Lehr, **a.g.e.**, s.215.

²¹⁸ www.igeme.org.tr/tur/SSS/Bolum_VII.pdf, (4 Aralık 2007.)

küpeştesi olduğunu vurgulamıştır²¹⁹. Taşınan malların geminin küpeştesini aşması noktasından itibaren mallar, alıcının sorumluluğunda taşınmakta olup, mallara yönelik zararlar, giderler, yitik veya hasar rizikoları alıcıya geçmektedir²²⁰.

Bu durum FOB teslim şeklini boşaltma yerinde teslim şartlı olarak yapılan teslim şekillerinden de ayıran önemli bir husustur. Bunun sebebi boşaltma yerinde teslim şartıyla yapılan satımlarda, malın gemiye yüklenmesinden varma yerine selamete ulaşmasına kadar arada geçen süre zarfında meydana gelebilecek olan zarar ve hasarlara satıcı katlanmaktadır²²¹.

Hasarın geçişi anında önemli olan hususlardan birisi de malların henüz gemiye yüklenmeden, geminin küpeştesini aşmasından önce mallara zarar gelmesi durumunda bu duruma hangi tarafın katlanacağıdır.

FOB teslim şekli hasarın geçiş anı olarak, malların geminin küpeştesini geçmesini aradığından dolayı, malların gemiye yüklenmesi sırasında iskeleye veya suya düşmesi durumunda sorumluluk satıcıda olacaktır. Ancak malların geminin güvertesine düşmesi durumunda sorumluluk alıcıya ait olacaktır²²².

Hasarın alıcıya mülkiyetin intikalinden sonra geçeceği kuralı FOB teslim şeklinde uygulama olanağı bulamamaktadır. FOB teslim şeklinde

²¹⁹ Zeller, **a.g.m.**, s. 5.

²²⁰ John Charlesworth, **The Principles of Mercantile Law**, 7.Edition, London, Stevens&Sons Limited, 1951, s.160; Schmitthoff, Sarre, **a.g.e.**, s.148; Türksever, **a.g.e.**, s.9; Bigg, Penfold, **a.g.e.**, s.136; Doğanay, **a.g.e.**, s.552; Rabe, Prüssmann, **a.g.e.**, s.224; Erdemol, **a.g.e.**, s.42; Jung, **a.g.e.**, s.267; Taylor, **a.g.m.**, s.58; Çınar, **a.g.e.**, s.232; Cheng, **a.g.e.**, s.99; Brändle, **a.g.e.**, s.12; Spurin, <http://www.nadr.co.uk/articles/published/shipping/003CHAPTERTHREETRADE3.pdf>, (30 Ekim 2009.)

²²¹ Doğanay, **a.g.e.**, s.552.

²²² Zaritski, [www.export61.com.au/printer Version.asp?ttl=tict&](http://www.export61.com.au/printer%20Version.asp?ttl=tict&), (23 Eylül 2009.)

hasar geminin küpeştesini aşmasından itibaren alıcıya geçeceğinden, mülkiyet henüz alıcıya intikal etmemiş olsa dahi hasar alıcıya geçecektir²²³.

FOB teslim şeklinde INCOTERMS'in tanımına uygun olarak hasarın malın geminin küpeştesini geçmesiyle birlikte alıcıya intikal edeceğini belirten pek çok yazar mevcuttur.

Akıntürk; yükleme sırasında vince bağlı olan malın, geminin küpeştesini aşmadan önce telef veya zayi olması veya kötüleşmesi durumunda bunun sonuçlarına satıcının katlanacağını belirtmektedir²²⁴.

Bağrıaçık; satıcının malları limana getirip, vinçlerle gemiye yüklenmesi sırasında; güverte yetkilisinden gelen bir talimatla vincin tekrar gemi dışına yönlenerken geminin küpeştesini geçmesinden sonra malların denize düşüp hasar görmesi durumunda, hasarın alıcıda olduğunu belirtmektedir²²⁵.

Çelik; malların vincin kepçesinde geminin küpeştesini yani korkuluğunu geçmesi anından itibaren meydana gelebilecek olan malla ilgili her türlü hasar, kayıp ve masrafların alıcının sorumluluğunda olduğunu belirtmektedir²²⁶.

Doğanay; malın gemiye yüklenmek üzere kamyon veya diğer bir nakil vasıtası aracı sevki sırasında yahut rıhtımda veya denize düşmek suretiyle uğradığı hasarların tamamen satıcıya ait olduğunu, dolayısıyla alıcının satıcıya satış bedeli ödemekle yükümlü olmadığını belirtmektedir²²⁷.

²²³ Valiotti, **a.g.m.**, s.28; www.fakontislaw.com/International%20sales%20transactions.pdf, (10 Ağustos 2008.)

²²⁴ Akıntürk, **a.g.e.**, s.176.

²²⁵ Geniş bilgi için bkz. Bağrıaçık, **a.g.e.**, s.106.

²²⁶ Geniş bilgi için bkz. Çelik, Kalaycı, Sandalcılar, <http://www.kenancelik.com/documents/dtiyob.pdf>, (6 Ekim 2009), s.96.

²²⁷ Doğanay, **a.g.e.**, s. 553.

F.Doğan; FOB teslim şeklinde hasarın geminin relingi üzerinde alıcıya geçtiğini ileri sürmektedir. Burada gemi relingi kavramını geminin küpeştesi olarak anlamak gerekir. F.Doğan, hasarın geçişi açısından bir örnek vermiştir. Bu örneğe göre gemiye otomobil yüklenmesi sırasında birinci ve ikinci otomobil güverteye konmakta, ikincisi ise kayarak birinciye çarpmaktadır. Üçüncü araba ise rıhtım ile gemi relingi arasında denize düşmektedir. Birinci ve ikinci arabalar gemi relingini aşmış olduklarından dolayı alıcı hasara katlanmak durumunda olacaktır. Ancak üçüncü arabanın kayıp rizikosu satıcıda olduğundan satıcı, alıcıya yeni bir araba göndermekle yükümlü olacaktır²²⁸.

Yukarıda belirtilen görüşler INCOTERMS'te belirtilen FOB kurallarının mahiyetine uygundur. INCOTERMS'deki açık ifadeye rağmen hasarın FOB teslim şeklinde geminin küpeştesi noktasını aşmasından itibaren değil de, malların salimen güverteye konmasından itibaren veya malların gemiye yüklenmeden önce alıcıya geçeceğini belirten yazarlar da mevcuttur. Bu görüş nakliye firmasının gerçekleştiren yükleme eylemini tek bir süreç olarak kabul etmekte, nakliyecinin sorumluluğunun geminin küpeştesinin aşılmasından bağımsız olarak bütün süreç boyunca devam etmesi gerektiğini savunmaktadır.

Erdem; malların vinç üzerindeyken malların küpeşteyi ne zaman geçmiş olacağı hususu tam olarak belli olamayacağı için, malların geminin küpeştesini aşması noktasının anlamını yitireceğini belirtmektedir. Dolayısıyla Erdem hasarın alıcıya geçmesi için küpeşteyi geçmesini yeterli bulmamakta, malların ayrıca geminin güvertesine salimen konmuş olması şartının aranması gerektiğini savunmaktadır²²⁹. Malların gemiye salimen yüklenmesi anından itibaren de malların zarar ve hasarı alıcıya geçmektedir. Erdem bu konuda ayrıca Yargıtay 11.HD' nin 10.11.1987 tarihli, 5569 E./6086 K. sayılı

²²⁸ Uwe Hüffer; **Rechtsfragen des Handelskauf**, in:JA 1981, s.148 (naklen F.Doğan, **a.g.m.**, s. 358.)

²²⁹ Konu hakkında Brändle'da hasarın geçiş anı için malların güverteye yüklenmesini şart koşmaktadır. Geniş bilgi için bkz. Brändle, **a.g.e.**, s.45.

kararına²³⁰ dayanarak söz konusu kararda hasarın geçiş anı olarak fiili yükleme zamanının esas alındığını belirtmektedir²³¹.

Yargıtay 11.HD'nin 06.06.1994 tarihli 732 E./ 4758 K. sayılı kararında da FOB teslim şeklinde malların araca yüklenmesinden itibaren zarar ve hasarların alıcıya geçtiği belirtilmektedir²³².

F.Doğan da gemi relingi kavramının geçiş yeri olarak modern liman makineleri ve tesislerinin işletmeye sokulmasıyla günümüz ihtiyaçlarına cevap vermediğini, satıcının bu aşamayı genellikle kendi etkisi altında gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Konteynerde teslimlerde mal liman deposunda satıcı tarafından görevlendirilen taşıma firmasına geçmekte olup, burada hasarın geçiş noktası ile malın gerçek geçişinin birbiriyle uyum içerisinde olmadığını belirtmektedir²³³.

Valioti; FOB teslim şeklinde hasarın geçiş noktasının geminin küpeştesi olmasını eleştirmektedir. Valioti, geminin küpeştesi kavramının modern satım sözleşmelerinde yetersiz olduğunu ve dolayısıyla hasarın geçiş noktasının yükleme işlemleri başlamadan önce, mesela malların taşıyıcıya teslimi anında alıcıya geçmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Böylece yükleme sırasında zararın miktarı gibi karşılaşılabilecek olan sorunların önüne geçilecektir. Ancak Valioti FOB teslim şeklinin uzun yıllardır kullanılması sebebine dayanarak, hasarın geçiş noktasının değiştirilmesi durumunda ticari hayatta karışıklıklar ve yanlış anlaşılmalara meydana gelebileceğini belirtmektedir²³⁴.

²³⁰ Geniş bilgi için bkz. (Erişim), [http://www.kazanci.com/cgi-bin/highlt/ibb/highlight.cgi?file=ibb/files/11hd-1987-5569.htm&query="FOB"#fm](http://www.kazanci.com/cgi-bin/highlt/ibb/highlight.cgi?file=ibb/files/11hd-1987-5569.htm&query=), (2 Ekim 2009.)

²³¹ Erdem, **FOB**, s. 80-81.; Erdem, **CIF**, s. 188.

²³² (Erişim), [http://www.kazanci.com/cgi-bin/highlt/ibb/highlight.cgi?file=ibb/files/11hd-1994-732.htm&query="FOB"#fm](http://www.kazanci.com/cgi-bin/highlt/ibb/highlight.cgi?file=ibb/files/11hd-1994-732.htm&query=), (2 Ekim 2009.)

²³³ F.Doğan, **a.g.m.**, s.358-359.

²³⁴ C.Gelens, Incoterms and Contracts of Carriage on Liner Terms in C.Debattista (ed), **Incoterms in practice** (Paris:ICC Publishng S.A., reprinted 1996, s.140 (naklen Valioti, **a.g.m.**, s.30.)

Pyrene Co. v. Scindia Steam Navigation Co. davasına konu olayda, taşıyanın ihmali yüzünden yükleme sırasında yangın çıkmıştır. Mallar geminin küpeştesini aşmadığından, malların mülkiyeti henüz satıcıdadır. Satıcı, taşıyıcının ihmalden kaynaklanan zarar için £ 966'nın tahsili için dava açmıştır. Hague/Visby Kuralları uyarınca taşıyıcının bu gibi olaylardan kaynaklanan zararlarda, taşıyanın sorumlu tutulabileceği maksimum miktar £ 200'dür. Söz konusu davada davacı Pyrene Co. Ltd Şti. davalı taşıyıcıdan £ 200 almaya hak kazanmıştır. Bu davada verilen karar, hasarın geminin küpeştesini aşmasından itibaren alıcıya geçeceğini belirten önemli bir karardır. Davacı taraf, malların geminin küpeştesini aştığı hususuna dayanmıştır. Hâkim Devlin J, malların yükleme sırasında geminin küpeştesini aştığından dolayı, taşıyıcının ihmalden dolayı sorumluluğunun bulunduğunu ve bunun tazminat gerekçesi oluşturduğunu belirtmiştir. Bu davada önemli sorunlardan birisi malların yüklenmesi sırasında kayarak iskeleye veya suya düşmesi durumunda sorumluluğun kimde olacağıdır. Mallar bu durumda gemi küpeştesini aşmadığından dolayı sorumluluk satıcıda olacaktır. Malların geminin küpeştesini aşmasından itibaren başka bir noktaya düşmesi durumunda ise alıcı zararlara katlanmak durumundadır. Söz konusu karar "The El Amria ve the El Amina" davasında Yargıç L.Donaldson tarafından da onanmıştır²³⁵.

Inglis v. Stock davasında da hasarın yükleme ile alıcıya geçeceği belirtilmiştir²³⁶.

Hasarın geminin küpeştesi aşmasından itibaren değil de, başka bir noktadan itibaren alıcıya geçeceğini belirten görüşlere katılmak mümkün değildir. Yukarıda da belirtildiği üzere gerek INCOTERMS 2000 Kurallarında, gerekse de TTK' da zarar ve hasarın geminin küpeştesini aşmasıyla birlikte alıcıya geçeceği hususu açıkça belirtilmiştir. Şayet malların güverteye

²³⁵ Geniş bilgi için bkz. Zaritski, <http://www.export61.com.au/export-tutorials.asp?ttl=tict>, (23 Eylül 2009.); Zeller, **a.g.m.**, s.5.

²³⁶ Geniş bilgi için bkz., http://pntodd.users.netlink.co.uk/cases/cases_i/inglis_s.htm, (13 Ekim 2009.)

salimen yüklenmesinden itibaren veya başka bir noktadan itibaren zarar ve yararın alıcıya geçmesi arzulansaydı, buna yönelik düzenleme yer alırdı.

Bu konu başlığı altında belirtilmesi gereken önemli bir diğer husus ta tarafların FCA terimini kullanmaları gereken yerde yanlışlıkla FOB terimini kullanmaları durumunda hasarın malın geminin küpeştesini geçmesi ile değil, malın ilk taşıyıcıya verilmesi durumunda alıcıya geçeceği hususudur²³⁷.

Görüldüğü üzere geminin küpeştesi noktası hasarın satıcıdan alıcıya geçmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Şayet mallar geminin küpeştesini geçmemişse satıcı, geminin küpeştesini geçmiş ise alıcı hasarlara katlanmak durumundadır²³⁸.

2. Hasarın Geçiş Anını Değiştiren İstisnai Durumlar

FOB teslim şeklinde mallara yönelik zarar ve hasarın geminin küpeştesini aşması anından itibaren alıcıya geçeceği hususunu yukarıda belirtmiştik. Ancak bu durumun bazı istisnaları mevcuttur. Söz konusu istisnalar satıcıyı koruma amacına yönelik olup, böylelikle alıcının keyfi tutumunun ve ihmalinin önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Aksi durumda FOB teslim şeklinde satıcı devamlı büyük bir risk altında kalacaktır²³⁹. Aşağıda FOB teslim şeklinde zarar ve hasarın geçiş anına dair istisnai durumlar incelenmiştir.

²³⁷ Zeller, **a.g.m.**, s.8.

²³⁸ Bergami, **a.g.m.**, s. 234. ;Çalış,

http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

²³⁹ David M. Sassoon, **F.O.B.Contracts**, London, Stevens&Sons Limited, XXIII, 1960, s.55, (FOB); Doğanay, **a.g.e.**, s.554.

a. Yasal İstisnalar

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m.B5'te hasarın geçiş anına yönelik istisnalar yer almaktadır. Söz konusu istisnalar uyarınca “....*Taraflarca üzerinde anlaşılan tarihten veya B7 uyarınca uygun ihbarda bulunmaması veya kendisi tarafından tayin edilen geminin zamanında gelmemesi veya malları teslim alacak durumda olmaması veya B7 uyarınca bildirilen tarihten önce yük almayı durdurması nedeniyle teslim için kararlaştırılan zamanın sona erme tarihinden itibaren, malların usulüne göre sözleşme uyarınca ayrılmış olmaları, bir başka deyişle sözleşmeye konu olan mallar olduklarını belirtecek şekilde açıkça belirli bir yerde tutulmaları veya başka şekilde ferdileştirilmeleri şartıyla, mallara yönelik tüm ziya ve hasarlar alıcı üstlenmelidir.*” hükmüne yer verilmiştir.

TTK m.1138/2'de “....*Şu kadar ki; tayin olunan gemi vaktinde hazır olmazsa malların satıcı tarafından alıcının emrine amade kılındığı andan ve alıcı gemiye vakit ve zamanında tayin etmemiş veya malı teslim almak için bir müddet tayin yahut teslim yeri hakkında seçme hakkını muhafaza etmiş olup da vakit ve zamanında buna dair talimat göndermemiş olduğu takdirde kararlaştırılan müddetin bitiminden itibaren hasarı alıcıya aittir*” denilerek genel kuralın istisnasına yer verilmiştir.

TTK burada tayin olunan geminin zamanında hazır olmaması durumunu alıcıya ait bir risk olarak kabul etmektedir. Bu durumda malların satıcı tarafından alıcının emrine amade tutulduğu andan itibaren yarar ve hasar alıcıya geçecektir. Alıcının gemiyi vaktinde tayin etmemiş veya malı teslim almak için bir süre tayin etmemiş ve teslim yeri hakkında seçim hakkını saklı tutmuş olup da, buna ilişkin talimatı göndermemiş bulunması durumunda kanun baskın şekilde taraflar arasında kararlaştırılan sürenin bitiminden itibaren hasarın alıcıya geçeceğini kabul etmektedir²⁴⁰.

²⁴⁰ Tekil, a.g.e., s. 374.

INCOTERMS 2000 Kurallarında hasarın geçişi anı, teslim için kararlaştırılan zamanın sona ermesi anı olarak düzenlenmiştir. TTK'da ise tayin edilen geminin vaktinde hazır olmaması durumunda malların satıcı tarafından alıcının emrine amade kılındığı an, alıcının gemiyi zamanında tayin etmemiş olması durumunda veya teslim süresi veya teslim yeri hakkında seçme hakkını saklı tutmuş olmasına rağmen, buna yönelik talimatı satıcıya bildirmemesi durumunda kararlaştırılan sürenin bitmesi anı olmak üzere iki tane zaman dilimi belirlenmiştir.

Ayrıca INCOTERMS 2000 Kurallarında malların ayrılması hususuna yer verilmiş olmasına rağmen, TTK' da FOB teslimeye yönelik düzenlemede böyle bir ifade yer almamaktadır.

FOB teslim şeklinde yükleme anında hasarın geçişi için satılan malın ayırt edilmiş olması gerekmektedir. Ancak söz konusu teslim şeklinin BK 183/II anlamında mesafeli satış olmasından ve CIF teslim şeklini düzenleyen TTK m.1143 hükmünün kıyas yoluyla FOB teslim şekline uygulanmasından dolayı, FOB teslim şeklinde de malların ayrılması gerektiği sonucuna ulaşılabilmektedir²⁴¹.

b. Sözleşmeden Doğan İstisna (FOB-Stowed/Trimmed)

Satıcının FOB teslim şeklinde istifleme yükümlülüğü bulunmamakla birlikte, istifleme sırasında meydana gelebilecek olan hasarlardan da sorumlu tutulmamaktadır²⁴².

Malların güverteye konmasından itibaren, güvertenin aşağısında bulunan ambarlara yüklendiği durumlarda veya tarafların güvertede taşıma konusunda anlaşmaları ve malların söz konusu anlaşmaya uygun şekilde

²⁴¹ Akıntürk, **a.g.e.**, s. 177.

²⁴² F.Doğan, **a.g.m.**, s.358.

güvertede koruma altına alınmaları durumunda istifleme yüklemeyi takiben farklı bir işlem niteliğinde olup, istifleme sırasında meydana gelebilecek olan hasarlara da alıcı katlanacaktır²⁴³.

Stowed değişkeni, satıcının kendisinin masraf yaparak malların istiflenmesi anlamına gelmektedir. Trimmed değişkeni ise satıcının malların depolanması ve güvenli yerde saklanması için gerekli masrafları ödemesi anlamına gelmektedir.

Söz konusu değişkenlerin kullanılması durumunda ise hasarın malların geminin küpeştesini aşmasından itibaren alıcıya geçeceğini söyleyebilmek mümkün değildir²⁴⁴.

Tarafların aralarında yapacakları sözleşmede FOB stowed değişkenini kullanmaları mümkündür. Satıcı bu değişkenin kullanılması durumunda istifleme masraflarından da sorumlu tutulmaktadır. Bu durumda hasar, alıcıya istiflemenin sona ermesinden itibaren geçmektedir.

Tezimizin değişken başlığında²⁴⁵ incelediğimiz üzere; INCOTERMS değişkenler hakkında yol göstermemektedir. INCOTERMS 2000 Kurallarında tarafların değişkenlerin yorumlanması konusunda iyi oturmuş ticari uygulamaya güvenmemeleri durumunda, eklerin tutarlı şekilde anlaşılamaması nedeniyle sorunlarla karşılaşabilecekleri hususu belirtilmiştir. Tarafların FOB Stowed değişkenini kullanmaları durumunda, satıcının yükümlülüklerinin sadece malların gemiye yüklenmesi ile ilgili masrafları değil, aynı zamanda istifleme ve yükleme sırasında mallarda meydana gelebilecek olan tesadüfî zarar ya da hasarları da içerdiğini belirten yeknesak bir yorumda bulunmanın da mümkün olmadığı hususu belirtilmiştir. ICC, INCOTERMS 2000 kurallarında bu yüzden tarafların istifleme ve yükleme

²⁴³ Erdem, **FOB**, s.83; Erdem, **CIF**, s.193.

²⁴⁴ Valiotti, **a.g.m.**, s. 23.

²⁴⁵ Bu kısım tezimizin birinci bölümünde, INCOTERMS başlığı altında, değişken başlığı altında yer almaktadır.

işlemlerinden mi, yoksa bunların masraflarından mı veya istifleme ve yükleme işlemleri bitene kadar ki hasarları karşılamakla mı yükümlü olduğunun açıkça belirtilmesi gerektiğini önermektedir²⁴⁶.

Tarafların istifleme masraflarına ve istifleme sırasında meydana gelebilecek olan hasarlara satıcının katlanması düşüncesi içerisinde olmaları durumunda, FOB stowed değişkeninden sonra yükümlülüklerin nerede başlayıp nerede sona erdiğinin belirtilmesi tavsiye edilmektedir. Böylelikle ileride ortaya çıkabilecek olan uyuşmazlıkların da önüne geçilebilecektir.

c. Uygulamadan Doğan İstisnalar

FOB teslim şeklinde hasarın geçiş anına dair uygulamadan doğan istisnaları üçe ayırmak mümkündür.

(1) Yükleme Yeri Teamülleri

INCOTERMS 2000 Kurallarının “Giriş” kısmında m.12’de INCOTERMS’in farklı ticaret ve bölgelerde kullanılmak üzere bir dizi terim sunduğu, dolayısıyla tarafların yükümlülüklerinin her zaman kesin bir şekilde belirlenemeyeceği belirtilmiştir. Bazı durumlarda ise belli bir liman veya ticaretle ilgili teamüllere veya tarafların önceki işlerinde belirlemiş oldukları uygulamalara başvurulabileceği de belirtilmiştir²⁴⁷.

TTK m. 1/2²⁴⁸ ve 2²⁴⁹ uyarınca ticari örf ve âdet ile teamüllerin uygulama alanı bulabilmesi için, ticari hükümlerde veya sözleşmede herhangi

²⁴⁶ INCOTERMS 2000, s.19.

²⁴⁷ INCOTERMS 2000, s.20-21.

²⁴⁸ TTK m. 1/2: Hakkında ticari bir hüküm bulunmayan ticari işlerde mahkeme, ticari örf ve âdete, bu dahi yoksa umumi hükümlere göre karar verir.

bir hüküm bulunmaması gerekmektedir. Bu durumda öncelikle INCOTERMS ve TTK'daki düzenlemeler esas alınacak, burada düzenleme bulunmaması durumunda ise yükleme yeri teamülüne öncelik verilecektir.

Uygulamada yükleme yeri teamülünün bulunması durumunda, mallara yönelik hasarın ve risklerin alıcıya geçiş anının sözleşmede kararlaştırılan şekilde yapılmadığına rastlanılmaktadır. Yükleme yeri teamülüne örnek olarak Antwerp ve Zeebrugge limanlarında malların FOB teslim şekli uyarınca hasarın alıcıya geminin küpeştesini aşması anından itibaren değil de, palanganın²⁵⁰ aşılması anından itibaren geçmesini vermek mümkündür²⁵¹. Yüklemenin tekel hakkına sahip kuruluşlar tarafından yapılması durumunda veya yükleme limanı teamülünün yüklemenin taşıyan tarafından yapılmasını zorunlu kıldığı durumlarda, hasarın alıcıya geçiş anının tespiti uygulamada sorunlara yol açmaktadır. Bu durumda malların yükleme yeri teamülü uyarınca yüklemenin yapılması konusunda tarafların anlaşığı ve bu nedenle hasarın taşıyana veya yükleme işlerinde tekel hakkı olan kuruluşa teslim edilmesi anında zarar ve hasar alıcıya geçecektir²⁵².

Ancak yukarıda da belirtildiği üzere INCOTERMS 2000 Kurallarında ve TTK'da FOB teslim şeklinde hasarın geçiş anına yönelik düzenleme mevcut olduğundan dolayı, malların tekel hakkına sahip olan kuruluşa teslim edilmesi²⁵³ veya taşıyana teslim edilmesi durumunda hasar ve zarar bu

²⁴⁹ TTK m.2.: II - Ticari örf ve âdet: Madde 2 - Kanunda aksine bir hüküm yoksa teamül, ticari örf ve âdet olarak kabul edildiği tesbit edilmedikçe hükme esas olamaz. Şu kadar ki; irade beyanlarının tefsirinde teamüllerin dahi nazara alınması esas mahfuzdur.

Bir bölgeye veya bir ticaret şubesine mahsus olan ticari örf ve âdetler umumi olanlara tercih olunur. İlgililer aynı bölgede bulunmadıkları takdirde, kanun veya mukavelede aksine hüküm olmadıkça, ifa yerindeki ticari örf ve âdet tatbik olunur.

Tacir sıfatını haiz olmıyanlar hakkında ticari örf ve âdet, ancak onlar tarafından bilindiği veya bilinmesi gerektiği takdirde tatbik olunur.

²⁵⁰ Palanga, az kuvvetle çok yük kaldırmak amacı ile gemilerin güvertelerinde kullanılan hareketli gemi donanımlarına verilen bir isimdir.

²⁵¹ C.Gelens, 'Incoterms and contracts of carriage in liner terms'in C.Debattista(ed), **Incoterms in practice**, Paris:ICC Publishing S.A.,1995, s.140 (naklen Valioti, **a.g.m.**, s.30)

²⁵² Erdem, **CIF**, s.195; Erdem, **FOB**, s.85.

²⁵³ Türkiye'de malların gemiye yüklenmesi ve malların istiflenmesi Denizcilik İşletmeleri tarafından yapılmaktadır. Denizcilik İşletmelerinin bu hususta tekel hakkı bulunmaktadır. Bu istisna uyarınca

kişilere teslim ile değil malların, geminin küpeştesini aşması anından itibaren alıcıya geçecektir.

(2) Likit veya Gaz Ürünleri Satışı

Likit ve gaz ürünlerinin satışında klasik anlamda bir yükleme, küpeşteyi geçme ve güverteye koyma işlemi olmadığından bu mallarda hasarın ne zaman alıcıya geçeceği hususu önem taşımaktadır. Bu ürünlerde malların ve alıcıların işaretlenmesi mümkün olmadığından hasarın geçiş anı daha karışık hâle gelmektedir²⁵⁴.

Bu tür mallarda hasarın geçiş anında meydana gelebilecek olan karışıklıkların giderilmesi amacıyla, bu malların gemiye alınmasıyla birlikte hasarın alıcıya geçeceği hususu benimsenmiştir. Bu durumda likit veya gaz ürününün gemiye giriş noktası, geminin küpeştesi olarak kabul edilmektedir²⁵⁵.

(3) Mavnalara Teslim

Limanların teknik yetersizliği veya geminin çok büyük veya su kesiminin derin olması gibi durumlarda gemi rıhtıma yanaşamamakta ve açıkta demirlemektedir. Bu durumda mallar gemiye mavnalar vasıtasıyla taşınmaktadır. Gemi tayininin alıcı tarafından yüklenildiği gerçek FOB sözleşmelerde, malların mavnalara yüklenmesi ile birlikte hasar alıcıya geçmektedir. Gemi tayininin satıcı tarafından üstlenildiği genişletilmiş FOB sözleşmelerde ise satıcı malların mavnalardan gemiye kadar taşınmasından

malların işletmeye teslimi ile birlikte mallarda oluşabilecek olan hasar ve zararın da alıcıya geçeceğini ileri sürmek mümkündür.

²⁵⁴ Valiotti, **a.g.m.**, s. 25; Erdem, **CIF**, s.195.

²⁵⁵ Erdem, **CIF**, s.195; Sassoon, Merren, **a.g.e.**, s.427 (naklen Erdem, **FOB**, s. 86)

sorumlu olacak ve hasar alıcıya malların geminin küpeştesini aşması anından itibaren geçecektir²⁵⁶.

E. Gerekli İzinlerin Alınması ve Formalitelerin Tamamlanması Borcu

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m.A2 uyarınca satıcı, masrafı ve riskleri kendisine ait olmak üzere ihracatın gerçekleştirilmesi için gerekli bütün izinleri almakla yükümlüdür. Satıcı ihraç için gerekli belgeleri hazırlamakla yükümlü olduğu gibi, diğer formaliteleri de yerine getirmekle yükümlüdür²⁵⁷. Satıcı, gerçek taşıyan olmasa bile ihracat lisansını almakla yükümlüdür. İhracat lisansının alınması borcu, sözleşmenin yapısına ve olaylara göre değişmekte olup, aksine hüküm yoksa bu borç satıcının yükümlülüğündedir. Satıcı bu durumda ihracat lisansının alınabilmesi için elinden gelen tüm gayreti göstermekle yükümlü olmaktadır. Ancak ihracat lisansının alınamaması, sözleşmenin ihlali olarak nitelendirilemeyecektir. Bu durumda alıcının sözleşmeyi feshetme hakkı bulunmaktadır²⁵⁸.

F. Yüklemenin Alıcıya İhbar Edilmesi Borcu

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m.A7 uyarınca satıcı, malların m.A4 uyarınca teslim edildiğini alıcıya yeteri kadar önceden ihbar etmekle yükümlüdür. Yapılacak olan ihbarın şekli ve süresi konusunda herhangi bir düzenleme yer almamakla birlikte ihbarın telefon, faks, teleks, telgraf veya mektupla yapılması mümkündür.

TTK'da ise FOB teslim şeklinde satıcının ihbar borcu açıkça öngörülmemiştir.

²⁵⁶ Erdem, **FOB**, s.58.

²⁵⁷ Erüreten, **a.g.e.**, s. 291; Taylor, **a.g.m.**, s.58.

²⁵⁸ Sellman, **a.g.e.**, s. 29.

Taraflar, yüklemenin alıcıya ihbar edilmesi gerektiği hususunu genellikle aralarında düzenledikleri sözleşmede kararlaştırmaktadır. Ancak petrol taşımacılığı gibi bazı durumlarda yükleme ihbarı, belli bir bölge veya belli bir ticari branşa ait teamülden doğmaktadır²⁵⁹.

Satıcı malların gemiye yüklenmesinin ardından alıcıya malların yüklendiğini ihbar etmelidir²⁶⁰. Yapılacak olan ihbarda minimum bilgi olarak malların detayları, geminin adı, yükleme limanının adı ve izlenecek olan güzergâh bildirilmelidir²⁶¹. Alıcı, satıcı tarafından kendisine ihbarın yapılmasıyla birlikte malların ne zaman, hangi gemiye yüklendiği bilgisine ulaşmaktadır. Gemi adının alıcıya bildirilmiş olması, FOB teslim şeklini geminin tayini suretiyle satış şekline getirmemektedir²⁶².

Alıcı, satıcı tarafından kendisine yapılan ihbar ile birlikte malları, deniz rizikolarına karşı sigortalatabilir²⁶³. Şayet alıcı malları sigortalatmazsa malların zarara ve hasara uğramasından bizzat sorumlu olacaktır²⁶⁴.

G. Belgelerin Verilmesi Borcu

Satıcının bir diğer borcunda borcunu yerine getirdiğini kanıtlamak açısından sözleşmede belirtilen belgeleri, alıcıya gerçeği yansıtan bir biçimde vermektir²⁶⁵.

Taraflarca aksi kararlaştırılmadığı takdirde, satıcı alıcıya malların ihracatı için en geç varma limanında mülkiyetin taşıyıcıdan alıcıya geçmesine

²⁵⁹ Erdem, **FOB**, s. 66.

²⁶⁰ Erüreten, **a.g.e.**, s. 291; Haage, **Ablade**, s.176.

²⁶¹ MacIntyre, **a.g.e.**, s.324; Lehr, **a.g.e.**, s.219.

²⁶² Erdem, **FOB**, s.68.

²⁶³ Holden, **a.g.e.**, s.4; MacIntyre, **a.g.e.**, s. 324.

²⁶⁴ Schmitthoff, Sarre, **a.g.e.**, s.148; Charlesworth, **a.g.e.**, s.160; Bigg, Penfold, **a.g.e.**, s.136.

²⁶⁵ Cheng, **a.g.e.**, s. 94.

yarayan belgeleri sağlamakla yükümlüdür²⁶⁶. Satıcı alıcının ülkesinde kullanacağı belgeleri hazırlayıp, ödeme şekline göre alıcıya göndermektedir²⁶⁷.

Bu borç TTK'da yer almamakla birlikte INCOTERMS 2000 Kuralları m. A1 ve m. A8'de bu konuya yönelik hükümler bulunmaktadır. M. A1'de satıcının mallar ile birlikte ticari faturayı veya ona eşdeğer elektronik mesajı ve sözleşmenin gerektirebileceği diğer uygunluk kanıtlarını satım sözleşmesi uyarınca sağlaması gerektiği hususu belirtilmiştir. M.A8'de ise satıcının malların teslim edildiğine yönelik olağan teslim kanıtını alıcıya vermesi gerektiği belirtilmiştir. Şayet söz konusu belge taşıma belgesi değilse satıcı alıcının talebi halinde hasar ve masrafları kendisine ait olmak üzere, taşıma belgesinin sağlanmasında alıcıya her türlü yardımı sağlamakla yükümlüdür²⁶⁸. Bu taşıma belgesi devredilebilir konișmento, devri gayri kabil bir deniz nakliye senedi, nehir taşıma senedi, iç su taşıma belgesi, kombine taşıma belgesi olabilir. Satıcı ile alıcı elektronik ortamda haberleşme konusunda anlaşmışlarsa, bu durumda taşıma belgesinin yerini ona eşdeğer bir elektronik bilgi mesajı alabilmektedir²⁶⁹.

Diğer belgeler konusunda ise CIF sözleşmelere yönelik TTK m. 1150 hükmü devreye girmektedir. Satıcı, alıcının talebi halinde mallara ilişkin fatura, vasıf ve tartı şahadetnamesi, menşe şahadetnamesi ve sözleşmede öngörülen diğer belgeleri de alıcıya teslim etmekle yükümlüdür²⁷⁰.

TTK m. 1150/I²⁷¹ uyarınca belgelerin satıcı tarafından mallar yükletildikten sonra gecikmeksizin alıcıya ibraz edilmesi gerekmektedir.

²⁶⁶ Sellman, **a.g.e.**, s. 29; Taylor, **a.g.m.**, s. 58.

²⁶⁷ Çalış, http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

²⁶⁸ Nuray Ekşi, **Uluslararası Ticaret Hukuku**, 2.B., İstanbul, Arık Yayınevi, 2006, s.335.

²⁶⁹ Ekşi, **a.g.e.**, s.335; **INCOTERMS 2000**, s.25.

²⁷⁰ Erdem, **FOB**, s.65.

²⁷¹ TTK m. 1150: Mallar yükletildikten sonra muntazam cirolu konișmentosu ile beraber sigorta poliçesi veya onun yerine muvakkat bir sigorta ilmühaberi, kati fatura veya mallar kısım kısım yükletilmiş yahut 1157 ve 1158 inci maddelerde yazılı hallerden biri mevcutsa, muvakkat fatura ve

Belgelerin teslim süresi somut olaya göre değerlendirilecek olup, en geç varma limanında alıcıya malları tesellüm etme olanağı vermelidir²⁷².

TTK m. 1151²⁷³ uyarınca satıcı tarafından alıcıya verilecek belgelerin, tam, geçerli, düzgün, gerçeği yansıtır biçimde ve eksiksiz olarak malların gönderildiği yerde tanzim edilmesi gerektiği hususu belirtilmiştir²⁷⁴. Söz konusu belgeler malların gemiye yüklenmesinden önce uygun bir zamanda hazırlanmalıdır²⁷⁵.

Belgelerin gerçeği yansıtmaması durumunda alıcının belgeleri almaktan imtina etme hakkı bulunmaktadır²⁷⁶.

Söz konusu belgeler tarafların aralarında düzenlemiş oldukları sözleşmedeki mallara ilişkin olmalı, tarihler yükleme için kararlaştırılan süre ile uyumlu ve varma limanında alıcıya malları teslim alma olanağı vermelidir²⁷⁷.

Satıcının hangi belgeleri sağlaması gerektiği hususu FOB sözleşmenin çeşidine göre de değişmektedir. Geminin tayininin alıcı tarafından seçildiği gerçek FOB sözleşmelerde, satıcı yükleme limanındaki teamüllere göre

icabı halinde malların vasfı ve tartısını müsbit şahadetname ile mukaveleye göre satıcının vermeye mecbur olduğu diğer vesikalar, satıcı tarafından gecikmeksizin alıcıya ibraz edilir veya ettirilir. Konişmentoda charter mukavelesine taalluk eden kayıtlar bulunursa charter partinin sureti de ibraz edilir.

²⁷² Erdem, **CIF**, s. 160.

²⁷³ TTK m.1151: Alıcıya ibraz edilen vesikaların tam, muteber ve muntazam olması ve malların irsal edildiği yerde tanzim edilmiş bulunmaları şarttır.

Konişmento birden çok nüsha olarak tanzim edilip de metninde alıcı veya acentası yahut diğer bir temsilcisi gönderilen olarak gösterilmişse, satıcı, konişmentonun yalnız bir nüshasını ibraz etmekle iktifa edebilir; diğer hallerde bütün nüshaları ibraz etmeye mecburdur; meğer ki, diğer nüshaların ibraz edilmemesi yüzünden doğacak zararın tazminini sağlayan muteber bir bankanın teminat mektubunu alıcıya vermiş olsun.

İbraz edilen vesikaların münderecatı esaslı noktalarında satış mukavelesine tevafuk etmezse, alıcı vesikaları reddederek mukavelenin aynen ifasından vazgeçip tazminat isteyebilir.

²⁷⁴ Çağlar, **a.g.e.**, s.70; Digenopoulos, **a.g.e.**, s.192.

²⁷⁵ Sellman, **a.g.e.**, s. 30.

²⁷⁶ Geniş bilgi için bkz. Haage, **Vertragsklauseln**, s. 47.

²⁷⁷ Erdem, **FOB**, s. 66; Erdem, **CIF**, s. 162.

konişmento veya yükleme ordinosu sağlamakla yükümlüdür. Her iki belge de malların yüklendiğinin göstergesi niteliğindedir²⁷⁸.

Satıcının alıcıya teslim etmesi gereken belgelere konişımentoyu, kontrol belgesini, konsolosluk tasdikini, geçici ve kesin faturayı, bitki sağlık sertifikasını²⁷⁹, aflotoksin analiz raporunu, ithal iznini, ihraç iznini, koli listesini, menşe şahadetnamesini, Avrupa Ortak Pazar Sertifikası'nı, Kimyasal Analiz Raporu'nu ve malın prospektüsünü vermek mümkündür. Satıcı, alıcıya söz konusu belgeleri vermez ise, en azından belgelerle ilgili bilgileri vermekle yükümlüdür²⁸⁰. Satıcının söz konusu ticari belgelerden birer nüshayı takım halinde alıcıya postalaması veya taşıyıcı aracılığıyla alıcıya göndermesi gerekmektedir²⁸¹.

FOB teslim şeklinde satıcının alıcıya vermesi gereken önemli bazı belgelerin, konunun dışına çıkılmaması amacıyla, kısaca aşağıda açıklanmasında fayda bulmaktayız.

1. Konişmento

Konişmento, taşıyan tarafından düzenlenen, malın gemiye yükletildiğini veya teslim alındığını tevsikle, taşınması ve gönderilene teslim taahhüdünü belirtmeye yarayan malı temsil eden kıymetli evrak²⁸² niteliğinde

²⁷⁸ Haage, **Vertragsklauseln**, s.46; Haage, **Ablade**, s.176.

²⁷⁹ Yargıtay 19.HD'nin 28.3.1997 T.li 1996/10078 E. 1997/3268 K. s.lı Kararında "FOB satışta nefi ve hasar, malın taşıyıcıya teslimi ile alıcıya geçmiş sayılır. Taşıma senedine yüke yönelik hiçbir çekince dermeyeran edilmemiş olması ve ürün için sağlık sertifikası verilmiş olması, malın taşıyıcıya sağlam ve noksansız olarak teslim edildiğini gösterir." denmektedir. Bkz. www.kazanci.com, (12 Ekim 2009.)

²⁸⁰ Haage, **Vertragsklauseln**, s.49.

²⁸¹ Çalış, http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

²⁸² TTK m. 557'de kıymetli evrak tanımlanmıştır. " Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunlarda mündemiç olan hak senetten ayrı olarak dermeyeran edilemediği gibi başkalarına da devredilemez." Geniş bilgi için bkz. Fırat Öztan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, Turhan Kitapevi, Güncelleştirilmiş 16.B., 2009, s.9.

bir senettir²⁸³. Söz konusu senet malların gemiye yüklenmesinden sonra, yükletenin talebi üzerine taşıyan tarafından düzenlenmektedir²⁸⁴. Bu belge taşıma sözleşmesinin yapıldığının delili olmakla birlikte, malların gemiye yüklendiğinin de bir delili niteliğindedir²⁸⁵. Bu nedenle konişmentoya teslim alma belgesi de denmektedir. Bu belge ile birlikte taşıma hizmetinden doğan hak ve sorumluluklar taşıyana geçmektedir²⁸⁶. Eldeki belgenin diğer tarafa devri ile birlikte, taşınmakta olan mallar üzerindeki haklar da o tarafa devredilmiş sayılmaktadır²⁸⁷. Böylece malın taşıma sırasında bir başkasına devri mümkün hâle gelmektedir.

Kaptan²⁸⁸, donatan²⁸⁹ ve bu konuda yetkili herhangi bir temsilcinin taşıyan namına konişmento düzenlemesi mümkündür.

FOB sözleşmelerde konişmentonun alıcıya verilip verilmeyeceği FOB sözleşme türlerine göre belirlenmektedir.

Gerçek olmayan FOB sözleşmelerde ve genişletilmiş FOB sözleşmelerde satıcı, malların yükletildiğine dair konişmentoyu alıcıya vermekle yükümlüdür²⁹⁰. Konişmentonun gerçekleri yansıtmaması

²⁸³ Rayegân Kender, Ergon Çetingil, **Deniz Ticaret Hukuku (Takip Hukuku ve Deniz Sigortaları ile Birlikte)**, 9.Tıpkı Bası, İstanbul, Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd.Şti, 2007, s.121.

²⁸⁴ Eryürek, **a.g.e.**, s.27.

²⁸⁵ Von Hoffmann, <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/vonhoffmann.html>, (15 Ekim 2009.)

²⁸⁶ Çalış, http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

²⁸⁷ **INCOTERMS 2000**, s.24.

²⁸⁸ Kaptan, geminin sevk ve idaresiyle görevli ve belirli ehliyeteye sahip olan kimse anlamına gelmektedir. Bkz. Tahir Çağa, Rayegân Kender; **Deniz Ticareti Hukuku I**, Gözden Geçirilmiş 16.B., İstanbul, XII Levha Yayınları, 2010, s.192. (Deniz I)

²⁸⁹ TTK m.946: Donatan, gemisini deniz ticaretinde kullanan gemi sahibine denir. Kendisinin olmayan bir gemiyi kendi adına deniz ticaretinde bizzat veya kaptan marifetiyle kullanan kimse, üçüncü şahıslarla olan münasebetlerinde donatan sayılır.

Donatan kavramı için üç şartın biraraya gelmesi gerekmektedir. Bunlar ticaret gemisi, mülkiyet hakkı ve kazanç amacıyla geminin kendi adına işletilmesidir. Geniş bilgi için bkz. Çağa, Kender, **Deniz I**, s.134.

²⁹⁰ Haage, **Ablade**, s.176.

durumunda veya hatalı olarak düzenlenmesi durumunda ise konişmentonun alıcı tarafından düzenleyene iade edilmesi mümkündür²⁹¹.

TTK m. 1098'de²⁹² konişmentoda bulunması gereken bilgilere yer verilmiştir. Buna göre konişmentoda yükün cinsinin, ölçüsünün, sayısının, tartı bilgisinin ve markası ile dışarıdan belli olan hâl ve özelliklerinin yer alması gerekmektedir. Yükün cinsinin ve kıymetinin yükleme başlamadan önce alıcıya bildirilmemesi ve konişmentoya yazılmaması durumunda taşıyan TTK m. 1114 uyarınca beher koli veya parça başına en çok 100.000 TL²⁹³ ile sorumlu olmaktadır.

Konişmento, taşıma bedelinin ödenmiş veya varma limanında ödeneceğı durumlarda verilebilmektedir. Eskiden ise taşıma bedelinin ödenmesi anına kadar konişmentonun düzenlenmesi mümkün değildi²⁹⁴.

Konişmento belgesi gibi, verilmesi sırasında mal üzerindeki hakların kullanımının başka bir kişiye geçtiğı belgelerin elektronik ortama aktarılması zorluk teşkil etmektedir. INCOTERMS 2000 Kurallarıyla birlikte konişmentonun elektronik ortamda kullanılabilecek duruma gelmesi arzu edilmektedir. Böylelikle maliyet düşürülecek ve dış ticaret işlemleri ivme kazanacaktır²⁹⁵.

²⁹¹ Ancak Avusturya Ticari Terimleri uyarınca, satıcının zararları üstlendiğı durumlarda gerçekleri yansıtmayan hatalı konişmentoları iade etmesi mümkün olmamaktadır. Geniş bilgi için bkz Haage, **Ablade**, s.176.

²⁹² TTK m. 1098: Konişmento aşağıda yazılı hususları ihtiva etmektedir:

1. Taşıyanın ad ve soyadını veya ticaret unvanını;2. Kaptanın ve soyadını;3. Geminin adı ve tabiiyetini;4. Yüklemenin ad ve soyadını veya ticaret unvanını;5. Gönderilenin ad ve soyadını veya ticaret unvanını;6. Yükleme limanını;7. Boşaltma limanını veya buna dair talimat alınacak yeri;8. Gemiye yüklenen veya taşınmak üzere teslim alınan malların cinsi, ölçüsü sayı veya tartısı, markaları ve haricen belli olan hal ve mahiyetleri;9. Navluna ait şartları;10. Tanzim olunduğı yer ve günü;11. Tanzim olunan nüshaların sayısını.

²⁹³ Söz konusu tutar yeniden değerlendirme oranında değişebilmektedir.

²⁹⁴ Cheng, **a.g.e.**, s. 94.

²⁹⁵ F.Doğın, **a.g.m.**, s. 364.

Satıcı konişmentoyu birden fazla nüsha olarak hazırlamalıdır. Alıcı veya alıcının talimatıyla ödeme yapacak olan banka açısından eldeki orijinal nüshaların teslim edilmesi önem taşımaktadır²⁹⁶.

Konişmentoları doğru konişmento, kirli konişmento, sundurma (tesellüm) konişmentosu, aktarma konişmentosu, door to door konişmento olarak ayırmak mümkündür²⁹⁷. Tez konumuzun dışına çıkılmaması amacıyla söz konusu konişmento çeşitleri incelenmemiştir.

2. Kesin veya Geçici Fatura

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m. A1 uyarınca satıcının mallar ile birlikte ticari faturayı alıcıya teslim etmesi gerektiği hususu belirtilmiştir.

Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesika anlamına gelmektedir²⁹⁸.

Faturada malın veya işin türü, miktarı, fiyatı, tutarı, satılan malların teslim tarihi ve irsaliye numarası bilgilerinin yer alması gerekmektedir²⁹⁹.

²⁹⁶ INCOTERMS 2000, s.24.

²⁹⁷ Geniş bilgi için bkz. Çalış,

http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

²⁹⁸ VUK m. 229: Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesikadır.

²⁹⁹ VUK m. 230: Faturada en az aşağıdaki bilgiler bulunur: 1. Faturanın düzenlenme tarihi seri ve sıra numarası;2. Faturayı düzenleyenin adı, varsa ticaret unvanı, iş adresi, bağlı olduğu vergi dairesi ve hesap numarası;3. Müşterinin adı, ticaret unvanı, adresi, varsa vergi dairesi ve hesap numarası; 4. Malın veya işin nev'i, miktarı, fiyatı ve tutarı;5. (Değişik bent: 04/12/1985 - 3239/19 md.) Satılan malların teslim tarihi ve irsaliye numarası, (Malın alıcıya teslim edilmek üzere satıcı tarafından taşındığı veya taşıtırıldığı hallerde satıcının, teslim edilen malın alıcı tarafından taşınması veya taşıtırılması halinde alıcının taşınan veya taşıtırılan mallar için sevk irsaliyesi düzenlemesi ve taşıtta bulundurulması şarttır. Malın, bir mükellefin birden çok iş yerleri ile şubeleri arasında taşındığı veya satılmak üzere bir komisyoncu veya diğer bir aracıya gönderildiği hallerde de, malın gönderen tarafından sevk irsaliyesine bağlanması gereklidir. Bu bentte yazılı irsaliyeler hakkında fiyat ve bedel ile ilgili bilgiler hariç olmak üzere, bu Madde hükmü ile 231 inci Madde hükmü uygulanır. İrsaliyelerde malın nereye ve kime gönderildiği ayrıca belirtilir. Şu kadar ki nihai tüketicilerin tüketim

Faturayı kesin fatura ve geçici fatura olarak ikiye ayırmak mümkündür.

Kesin faturadan; tartısı veya miktarı yükleme anında belli olan mallar için düzenlenen fatura anlaşılmaktadır³⁰⁰.

Geçici faturadan; malların kısım kısım yüklenmiş olması veya tartı üzerinden ödeme veya tahminen, katiyen muayyen miktar üzerinden satılmış mallar için düzenlenen fatura anlaşılmaktadır. Ödemenin mal karşılığı yapılması durumunda alıcının mal bedelinin büyük bir kısmını geçici fatura karşılığında ödediğine, bakiyeyi kesin fatura düzenlendikten sonra tamamladığına ve kesin faturada da bedelin tamamının tahsil edildiğinin belirtildiğine rastlanılmaktadır³⁰¹.

3. Menşe Şahadetnamesi

Satıcı, alıcının talebinin bulunması durumunda masrafı alıcıya ait olmak üzere menşe şahadetnamesini vermekle yükümlüdür³⁰². Bu belge düzenlenmesi zorunlu belgelerden değildir³⁰³.

Bu belgeyle malların kaynağı, yani malın hangi ülkede yetiştirildiği ve üretildiği hususları belli olmaktadır. Söz konusu belge malların belli bir ülkeye ait olması gerektiği hususunun kararlaştırılmış olması durumlarında önem arz etmektedir. Şayet mallar sözleşmede kararlaştırılan ülkeye ait değilse, bu durumda sözleşmeye aykırılık oluşacaktır. Bazı ülkeler, menşe

amacıyla perakende olarak satın aldıkları malları kendilerinin taşıması veya taşıttırması halinde bu mallara ait fatura veya perakende satış fişinin bulunması şartıyla sevk irsaliyesi aranmaz.)

³⁰⁰ Erdem, **CIF**, s.155.

³⁰¹ Erdem, **CIF**, s.155.

³⁰² Haage, **Ablade**, s.177; Erdem, **CIF**, s.158; Çağlar, **a.g.m.**, s.77-78; Eryürek, **a.g.e.**, 27; Haage, **Vertragsklauseln**, s.49.

³⁰³ Menşe şahadetnamesinde şu bilgilere yer verilmektedir: Gönderici, Alıcı, Malın cinsi, özelliği, Ambalaj şekli, Koli adedi, Kolilerin marka ve numarası, Malın net ve brüt ağırlığı, Malın ünite fiyatı, Malın değeri, Malın yüklendiği aracın ismi ve hareket tarihi, Yükleme limanı veya yükleme yeri. Mal Türkiye’de geçirdiği değişiklik dolayısı ile Türk menşeli sayılıyorsa bu özelliklerin belirtilmesi de ayrıca gerekmektedir.

şahadetnamelerinin kendi mahalli konsoloslukları tarafından tasdik edilmesini şart koşturmaktadır. Bu belgeyle gümrük vergilerinin de belirlenmesi mümkün olabilmektedir. Menşe şahadetnameleri, gümrük beyannameleri ekinde gümrük idarelerine ibraz edilmekte olup, 5590 sayılı Kanunun 5/d maddesi uyarınca Ticaret ve Sanayi Odaları tarafından verilmektedir³⁰⁴. Menşe şahadetnamesinin onaylanması sırasında ilgili ticaret odası tarafından ihracata konu malların Türkiye menşeli olduğunu kanıtlayıcı belgelerin ibrazı istenmektedir. Ülkeler tercihli ve tercihsiz ticarete farklı menşe kuralları uygulamakta ve bu nedenle farklı ülkeler için farklı menşe belgeleri düzenlenebilmektedir.

4. Vasıf ve Tartı Şahadetnamesi

Taraflar aralarında yaptıkları sözleşmede, vasıf ve tartı şahadetnamesinin alıcıya teslimini kararlaştırabilirler.

Şahadetname, malların teslimi sırasında ortaya çıkabilecek olan kalite ve miktarlara ilişkin tartışmaları önemli ölçüde azaltmaktadır. Alıcılar veya alıcıları temsil eden bankalar, malların kalite ve miktarının FOB sözleşmeye uygunluğunun denetlenmesi amacıyla bu belgeyi talep edebilmektedirler. Söz konusu belge genellikle uluslararası veya ulusal bir gözetim şirketi tarafından yapılan denetim, gözetim ve ekspertiz sonucunda düzenlenmektedir ve Survey/Inspection Report³⁰⁵ (Gözetim Raporu) adını almaktadır. Taraflar bu gözetim raporu ile belgeye kesin delil özelliği vermektedirler³⁰⁶. Gözetim raporunda şu asli bilgiler yer almaktadır: 1- Sigorta poliçesinin düzenlenmesine ve tarafların teşhis edilmesine yönelik bilgiler (Gemi, Alıcı, Numara, Marka ve taşınan malların içeriği) 2- Güvence koşullarına yönelik

³⁰⁴ Erdem, **CIF**, s.158; Çağlar, **a.g.m.**, s. 78.

³⁰⁵ Survey Report eşyaların gördüğü zararı tanımlayan ve sigorta acentesi tarafından verilen detaylı bir rapordur. Bkz. Çalış, http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

³⁰⁶ Erdem, **CIF**, s.157; Çağlar, **a.g.m.**, s. 77.

bilgiler (Seyahat tarihi, yükleme biçimi, şehir ve hasar tespitinin yapıldığı gün gibi) 3- Zararın oluş şekli, türü, tamir masrafı vb. bilgiler³⁰⁷.

5. Konsolosluk Tasdiki

Satıcı, alıcının istemesi durumunda masrafı alıcıya ait olmak üzere alıcıya konsolosluk tasdiki vermekle yükümlüdür³⁰⁸.

Mallara ilişkin fatura, alıcının bağlı olduğu devletin yükleme ülkesindeki konsolosluğu tarafından tasdik edilmektedir. Böylece o satıcının gerçekte var olduğu ve faturanın geçerli olduğu konsolosluk tarafından onaylanmaktadır³⁰⁹.

6. Bitki Sağlık Sertifikası

Söz konusu belge Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Zirai Karantina Müdürlüğü tarafından düzenlenmekte olup, tarım ürünlerinde belli hastalıklarının olup-olmadığını, yapılan ilaçlamanın şeklini ve kullanılan ilacın türünü göstermektedir³¹⁰.

7. Kontrol Belgesi

Kontrol belgesi Başbakanlık DTM Dış Ticarete Standardizasyon Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenmektedir. Bu belge TSE tarafından

³⁰⁷ Hans Jürgen Puttfarcken, **Seehandelsrecht**, 4.neuarbeitete Auflage, Hamburg, Verlag C.H. Beck München, 2000, s.380.

³⁰⁸ Haage, **Ablade**, s. 177; Erdem, **CIF**, s.159; Çağlar, **a.g.e.**, s.79; Haage, **Vertragsklauseln**, s.49.

³⁰⁹ Erdem, **CIF**, s. 159; Çağlar, **a.g.m.**, s.79; Haage, **Ablade**, s.177.

³¹⁰ Erdem, **CIF**, s.159.

standardı düzenlenen malların standartlara uygunluğunu saptama amacına yönelik olup, ihracatta gümrüğe ibraz edilmektedir³¹¹.

8. Yükleme Ordinosu

Yükleme ordinosu yükün gemiye yüklenmek üzere teslim alındığını belirlemeye yaramaktadır. Belge, yükleme öncesinde yükleyiciye verilmektedir. Yükün gemiye yüklenmesinden sonra konişmento ordinosunun yerini almaktadır. Yükleme ordinosu da konişmento gibi bir tür güvence belgesi niteliğini taşımaktadır³¹².

9. Manifest (Manifesto)

Manifest, geminin varma limanlarına göre, gemideki yükün tüm özelliklerinin yazıldığı bir dökümandır. Söz konusu belge yükleme limanındaki acente tarafından konişmentonun içeriğine göre hazırlanmaktadır³¹³.

H. Diğer Borçlar

Tarafların aralarında yapmış oldukları satım sözleşmesine asli edimlerin dışında bazı yan edimler öngörmeleri de mümkündür. Yan edimler, tarafların sözleşmede öngörmüş oldukları asli edimlere doğrudan bağlı olup asıl edimin tamamlanmasına yardım etmektedirler. Yan edimlere örnek

³¹¹ Erdem, **CIF**, s.159.

³¹² Çalış, http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

³¹³ Çalış, http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

olarak satıcının malları teslim borcunu yerine getirene kadar bakım, koruma ve saklama yükümlülüklerini vermek mümkündür³¹⁴.

Satıcının alıcıya teslim etmesi gereken zorunlu belgeler dışındaki belgeleri alıcıya teslim etmesi de bu kapsamda değerlendirilebilecektir.

Satıcının diğer borçları arasında değerlendirilebilecek olan en önemli borcu ise genişletilmiş FOB sözleşmelerde malları sigortalamak, taşıma sözleşmesi yapmak, gemiyi tayin etmek ve mülkiyeti alıcıya geçirmektir. Aşağıda bu borçlar incelenmiştir.

1. Malların Sigortalanması Borcu

FOB teslim şeklinde satıcının malları sigortalama borcu bulunmamakla birlikte, genişletilmiş FOB teslim şeklinde satıcının malları sigortalaması söz konusu olabilmektedir³¹⁵.

INCOTERMS 2000 Kurallarında sadece CIF ve CIP terimlerinde satıcının sigorta yükümlülüğünden bahsedilmiş olup, FOB teriminde satıcının malları sigortama yükümlülüğü bulunmamaktadır.

TTK m.1339 uyarınca geminin ve yükün denizcilik rizikolarını salimen geçirmesinde para ile ölçülebilir menfaati olan bir kimsenin bu menfaatini sigorta ettirebileceği hususu belirtilmiştir. TTK m.1340'da³¹⁶ da sigorta ettirilebilen menfaatler belirtilmiştir.

³¹⁴ Çağlar, **a.g.e.**, s. 80.

³¹⁵ Tekil, **a.g.e.**, 374.

³¹⁶ TTK m. 1340: Sigorta ettirilebilen menfaatler bilhassa aşağıda yazılı mevzulara taalluk edenlerdir: 1. Gemi; 2. Yapılmakta olan gemi; 3. Navlun ve yolcu taşıma ücretinden doğan alacaklar; 4. Yük; 5. Deniz ödücü paraları; 6. Müşterek ve hususi avarya paralarıyla ödetilmeleri için gemi, navlun, yolcu taşıma ücreti veya yükün karşılık teşkil ettiği diğer alacaklar; 7. Yükün gönderildiği yere ulaşmasıyla elde edileceği umulan kar; 8. Kazanılacak komisyon; 9. Sigortacının üzerine aldığı riziko. Bunlardan birinin sigorta ettirilmesiyle diğerleri sigorta ettirilmiş sayılmaz.

Sigorta edilebilecek menfaatten söz edilebilmesi için, bu menfaatin sahibinin, rizikonun gerçekleşmesi sonucunda zarara uğraması veya zarar görme ihtimalinin bulunması gerekmektedir³¹⁷.

FOB teslim şeklinde satıcının malları sigortalama yükümlülüğünün bulunmaması, onu CIF teslim şeklinden farklı kılmaktadır.

Alıcılar genişletilmiş FOB teslim şeklinde malların denizcilik rizikolarına karşı sigortalanması hususunda satıcılara genellikle yetki vermektedir. Denizcilik rizikoları, denizde seyrüseferle mahal olarak veya ekonomik bakımından ilgisi olan her türlü rizikolardır³¹⁸. Satıcı bu durumda temsil yetkisine dayanarak alıcı ad ve hesabına temsilci sıfatıyla sigorta sözleşmesi yapmaktadır³¹⁹. Satıcı genellikle alıcının veya onun göstereceği bir başka kişinin menfaatini sigorta ettirmektedir³²⁰.

Satıcının malları sigorta yaptırıp buna yönelik primleri ödemesi durumunda iki ayrı fatura tanzim ettiğine rastlanmaktadır. Söz konusu faturada malın FOB değerinin de gösterilmesi gerekmektedir. Burada sigorta sözleşmesine ilişkin masraflar satış fiyatı içerisinde gösterilmemektedir³²¹.

³¹⁷ Kender, Çetingil, **a.g.e.**, s. 253.

Inglis v. Stock davasında alıcının denizde kaybolan mallara yönelik sigorta edilebilir bir menfaate sahip olduğu kabul edilmiş olup, söz konusu kayıp için sigortacıya başvurulabileceği hususu belirtilmiştir. Sigorta sözleşmesi bu durumda kayıp olarak değil, aksine tazminat için gereken bir sözleşme olarak değerlendirilmektedir. Geniş bilgi için bkz. Spurin, <http://www.nadr.co.uk/articles/published/shipping/003CHAPTERTHREETRADE3.pdf>, (30 Ekim 2009.)

³¹⁸ Kender, Çetingil, **a.g.e.**, s. 254.

³¹⁹ Erdem, **FOB**, s.69.

TTK m. 1342'de denizcilik sigortalarına karşı sigortada menfaat sahipleri belirtilmektedir. Geniş bilgi için bkz. Tekil, **a.g.e.**, s. 374.

³²⁰ TTK m. 1342/c.2'de sigorta ettiren kimsenin 3.bir şahsın menfaatini sigorta ettirebileceği hususu belirtilmiştir. Bu durumda menfaat sahibinin poliçede gösterilmesi gerekmektedir. Geniş bilgi için bkz. Kender, Çetingil, **a.g.e.**, s. 253.

Sigortalının, sigorta sözleşmesinde kimliği gösterilmeden –mesela CIF taşınan mallar hakkında konişmentonun yetkili hamili olarak (kıyasen FOB taşınan mallarda), zikredilmesi durumunda özellikle çok sık el değiştiren ticari mallar için kimin olacaksa onun hesabına sigorta avantaj sağlamaktadır. Geniş bilgi için bkz. Mertol Can, **Türk Özel Sigorta Hukuku (Ders Kitabı)**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3.B., Ankara, İmaj Yayınevi, 2009, s.35.

³²¹ Tekil, **a.g.e.**, s. 374.

Satıcının, malların yükleme limanına kadar yapılan taşıma esnasında ve yükleme limanında yüklerin geminin küpeştesini aşmasına kadar olan safhada (yükün mavnalarla gemiye taşınması sırasında meydana gelen zararlar ve vinçle yapılan yükleme sırasında yükün denize düşmesi zararları dâhil olmak üzere) menfaati bulunmaktadır. Satıcı bu durumda yükün geminin küpeştesini aşmasına kadar olan safhayı kendisi hesabına sigorta ettirebilmektedir. Ayrıca depodan depoya ve kimin olaksa onun hesabına sigortanın kararlaştırıldığı bir sigorta sözleşmesinde satıcının söz konusu safhaya kadar sigorta edilebilir bir menfaate sahip olduğu varsayılmaktadır. Malların gemi küpeştesini aşmasından önce mallara gelebilecek olan hasarlardan dolayı alıcı sigorta sözleşmesine başvuramayacaktır. Bunun nedeni mülkiyetin hâlâ satıcıda olmasından kaynaklanmaktadır. Alıcı bu durumda ödediği satış bedelini geri isteyebileceği gibi, satıcıdan aynen ifa talebinde de bulunabilecektir. Alıcı menfaatini ayrı bir sigorta sözleşmesine, esas itibarıyla de kredi sigortasına konu edebilmektedir³²².

Deniz yolu taşımacılığında Londra Enstitüsü sigorta terimlerinden C³²³, B ve A türü klotlar uygulanabilmektedir. Satıcı ve alıcı yaptıracakları

³²² Zehra Şeker, **Deniz Yoluyla Yük Taşınmasında Sigorta Himayesinin Kapsamı**, İstanbul, Beta Basım A.Ş., 2001, s. 93-94.

³²³ C Klotu satıcının alıcıya sağlaması gereken minimum riziko çeşidinin yer aldığı bir klotdur. Dar teminat olarak bilinen C Klotu tam ziya rizikosunda dâhil olmak üzere şu rizikoları da koruma altına almaktadır: Yangın, infilak, geminin batması, oturması, karaya vurması, alabora olması, geminin sudan başka bir nesne ile çarpışması, çatması, tehlike limanında yükün boşaltılması, makul olarak yüklenebilen ziya veya hasarı, müşterek avarya fedakârlığı, denize mal atılması. “C” klot teminatından yükleme, boşaltma ve aktarma rizikoları kapsam dışında tutulmaktadır. B Klotu, C klotuna ek olarak deprem, volkanik hareketler, gemiden suya düşülmesi, göl suyuna girilmesi gibi rizikoları da kapsamaktadır. A Klotu ise All Risk klotu, yani tam ziya durumunu kapsamaktadır. Bu klot türü, diğer klotlara göre daha çok rizikoyu kapsamaktadır. A Klotu taşınan emtiayı yolculuk sırasında dıştan gelebilecek olan ani ve beklenmedik, tesadüfi bir olayın gerçekleşmesi neticesinde oluşabilecek olan hasarlara karşı güvence altına almaktadır. Aşınma ve yıpranma gibi beklenen bir süreç içinde oluşan kaçınılmaz olaylar, malın ayıbı veya fiziksel özellikleri gibi malın içinde oluşan olaylar ise teminat kapsamı dışında tutulmaktadır. Ezilme, çizilme, kırılma, olağandışı akma, yağmur veya deniz suyu ile ıslanma eksik teslim, teslim edilmeme, hırsızlık, ambar buğusu ve diğer yüklerle temas durumları A klotunun himayesi kapsamındadır. Savaş, grev, lokavt, karışıklık ve halk hareketleri teminatında ise taşıma işinin yapılacağı bölgelerde bu gibi nedenlerden doğabilecek risklerin meydana gelmesi durumunda söz konusu teminat koruma sağlamaktadır.

Geniş bilgi için bkz. Bergami, **a.g.m.**, s.240–241; Çalış, http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

sigortanın derecesini, malların taşıma sırasında karşılaşılabilecekleri rizikolara göre belirlemektedirler³²⁴.

Satıcı sigorta yaptırmaması durumunda, masrafları kendisine ait olmak üzere sigorta poliçesini temin ederek poliçenin bir nüshasını veya başka bir dökümanı alıcıya iletmekle yükümlüdür. Ticari teamüller en dar kapsamlı olan sigortanın (yangın/çalınma/hasar gibi) yaptırılmasını öngörmektedir. Ancak alıcının talep etmesi durumunda, satıcı masrafı alıcıya ait olmak üzere daha geniş kapsamlı sigorta poliçesi de (savaş/kitlesel hareket/grev...) tanzim edebilmektedir.

Emtia nakliyat sigortaları bir yerden başka bir yere taşınmakta olan her türlü yük taşınması sırasında karşılaşılabilecek tehlikelere karşı teminat sağlamaktadır. Söz konusu sigorta türünde olağan akma, fire, aşınma veya yıpranmadan kaynaklanan hasarlar, malların kendi kusuru veya ambalaj yetersizliğinden kaynaklanan hasarlar kapsam dışında tutulmaktadır. Savaş, grev, kargaşalık ve halk hareketleri gibi rizikolar ayrıca sigorta edilebilmektedir. Emtia nakliyat sigortası sefer esası ile yapılmakta, sürekli sevkiyat yaptıran sigortalılar için nakliyat sigortalarında abonman poliçeleri yapılmakta ve her seferin bildirilmesi, geç bildirim, unutulma gibi olumsuzluklar ortadan kaldırılmaktadır. Emtia nakliyat sigortasında sigortalı, tedbirli davranmak ve naklettirdiği malların korunması için kendine düşen önlemleri almakla yükümlüdür. Ayrıca, taşınacak mallarla ilgili olarak sigortacıya verilecek bilgilerin taşıma belgelerindeki bilgilerden farklı olmaması gerekmektedir.

Tam ziya klotunda ise sadece taşımayı yapan geminin tamamen batması ve yok olması sebebi ile taşınan emtianın da tam ziya olması koruma altına alınmaktadır.

³²⁴ Bergami, **a.g.m.**, s. 241.

INCOTERMS dar kapsamlı sigorta yaptırılmasını öngörmektedir³²⁵. Fakat dar kapsamlı sigortaların malların tam hasara uğraması durumunda yeterli himayeyi sağlayamaması nedeniyle tarafların daha geniş kapsamlı sigorta³²⁶ yaptırmaları da mümkündür³²⁷.

Günümüzde deniz sigorta sözleşmelerinde sıklıkla geniş kapsamlı teminat için "Institute Time Clauses Hulls" veya "International Hull Clauses", dar kapsamlı teminat için "Institute Time Clauses-Hulls total Loss, General Average and ¾'s Collision Liability- Including Salvage, Salvage Charges and Sue and Labour", "Institute Time Clauses Hulls-Restricted Peril Clauses vb." klozları kullanılmaktadır³²⁸.

Burada satıcının dikkat etmesi gereken önemli bir husus da sigorta süresinin kapsamının FOB teriminin ifade ettiği süre ile sınırlı olması ve sigorta bedelinin satış sözleşmesinde (ya da fatura ve/veya gümrük beyannamesinde) belirtilen mal bedelinden %10 fazla olması gerektiği hususudur³²⁹.

2. Taşıma Sözleşmesi Yapma Borcu

Taşıma sözleşmesi INCOTERMS kuralları çerçevesinde satıcının ücret karşılığında malın ulaşımını sağlayarak mülkiyetini alıcıya geçirdiği sözleşmedir³³⁰. Bu sözleşme ile taraflardan biri (taşıyan) deniz yoluyla eşya

³²⁵ Dar kapsamlı sigortalara örnek olarak yangın/çalınma/hasar durumlarının verilmesi mümkündür.

³²⁶ Taraflar geniş kapsamlı sigorta yaptırılması konusunda anlaşılırsa, bu durumda oluşabilecek olan ek prim masrafı alıcı tarafından karşılanacaktır.

³²⁷ Bergami, **a.g.m.**, s. 243.

³²⁸ Diğer klozlar için bkz. Kender, Çetingil, **a.g.e.**, s. 250.

³²⁹ Çalış, http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

³³⁰ Charlesworth, **a.g.e.**, s.132;

Çalış, http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

taşımayı, diğer taraf (taşıtan) ise malların taşınması karşılığında ücret ödemeyi taahhüt etmektedir³³¹.

FOB teslim şeklinde gerek INCOTERMS 2000 Kuralları uyarınca, gerekse de TTK uyarınca satıcının taşıma sözleşmesi yapma yükümlülüğü bulunmamaktadır³³². Ancak tarafların aralarında yapacakları sözleşme ile taşıma sözleşmesini satıcının yapacağı hususunu kararlaştırmaları mümkündür.

FOB teslim şeklinde taşıma sözleşmesi kural olarak alıcı tarafından yapılmaktadır. Fakat taşıma sözleşmesinin alıcı tarafından verilen yetkiye dayanılarak risk ve masrafları alıcıya ait olmak şartıyla, satıcı tarafından yapılması da mümkündür. Bu durumda FOB satıcı, taşıma sözleşmesini satıcı sıfatı ile değil, vekil sıfatı ile yapmaktadır. Satıcı burada alıcının temsilcisi sıfatıyla hareket etmekte olup, sözleşme ise alıcının ad ve hesabına sonuçlarını doğurmaktadır. Satıcının taşıma sözleşmesi yapması durumunda, alıcının artık taşıma sözleşmesi yapma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Taşıma sözleşmelerine ilişkin masraflar satış fiyatı içerisinde gösterilmemektedir³³³.

Uygulamada satıcının taşıma sözleşmesini bazen temsilci sıfatıyla değil de, bizzat yaptığına ve satış bedelinin, taşıma bedelini de kapsayacak

³³¹ Taşıma sözleşmesinin unsurları deniz yoluyla taşıma, eşya taşınması, gemi ile taşıma, yükün taşıyanın zilyetliğine geçmesi ve karşılığında taşıma bedelinin ödenmesidir. Geniş bilgi için bkz. Tahir Çağa, Rayegân Kender; **Deniz Ticareti Hukuku II**, Gözden Geçirilmiş 10.B., İstanbul, XII Levha Yayınları, 2010, s.1. (Deniz II); Schmitthoff, Sarre, **a.g.e.**, s.132.

³³² Tekil, **a.g.e.**, s.374.

CTF standart sözleşmelerinde ise kahvenin FOB olarak teslim edilmesinin kararlaştırıldığı durumlarda, satıcının gemiyi tayin etme yükümlülüğünün bulunduğu ve kahveyle ilgili yüklemeye yönelik tüm hususların yer alması gerektiği ibaresine yer verilmektedir. Standart sözleşmede ayrıca kuru yemişin ve kabuklu yemişlerin FOB teslim şekli ile tesliminin kararlaştırıldığı durumlarda satıcının gemi tayin etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Geniş bilgi için bkz. Digenopoulos, **a.g.e.**, s. 211.

³³³ Tekil, **a.g.e.**, s.374.

şekilde yapıldığına rastlanmaktadır. Ancak bu durumda FOB teslim şekli yerine CFR teslim şeklinden bahsedilebilecektir³³⁴.

Taşıma sözleşmelerinde genel olarak taşınacak mal ile bilgiler, malın kap adedi sayısı³³⁵, brüt ağırlık, taşıyan araç, geminin adı, taşıma süresi³³⁶ ve bazı durumlarda bayrağı, yükleme ve boşaltma yeri, yükleme tarihi ile ilgili bilgiler yer almaktadır³³⁷.

3. Gemiye Tayin Etme Borcu

INCOTERMS 2000 Kuralları ve TTK uyarınca satıcının gemiyi tayin etme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ancak taraflar aralarında yapacakları sözleşme ile gemiyi tayin etme borcunun satıcıda olduğu hususunu kararlaştırabilir. Tarafların gemiyi satıcının tayin edeceği hususunu kararlaştırmaları durumunda, alıcının gemiyi tayin etme borcu ortadan kalkmaktadır.

Yükleme süresinin kısa olması ve alıcının özel nitelikte veya milliyette bir gemiye ihtiyacının bulunmaması durumunda, satıcı gemiyi genellikle kendisi tayin etmektedir³³⁸.

³³⁴ Erdem, **FOB**, s. 68.

³³⁵ Malın kap adedi, her elleçlemede tek başına hareket eden mal veya onun paketi anlamına gelmektedir.

³³⁶ Çalış, http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

Uluslararası taşıma sözleşmeleri ve konferanslarda, geminin bir günde yol alacağı mesafe belirlenmemiştir. Ancak sözkonusu bölge koşullarında münsaip görülen müddet belirlenmiştir. Bu süre yaklaşık olarak, geminin bir saatlik hızının 24 ile çarpılması ile belirlenmektedir. Deniz yolu taşıyıcı birlikleri ve gemi armatörleri, taşıma bölgelerine kendi aralarında Konferans adı verilen kurallar koyarak uygulayabilmektedirler.

³³⁷ Geniş bilgi için bkz. Çalış,

http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

³³⁸ Todd, <http://ourworld.compuserve.com/homepages/pntodd/intr/history/history.htm>, (21 Ekim 2008.)

4. Mülkiyetin Geçirilmesi Borcu

Mülkiyet eşya üzerinde en geniş yetki sağlayan aynı hak anlamına gelmektedir³³⁹.

Konunun dışına çıkılmaması amacıyla burada sadece FOB sözleşmelere özgü durumlar incelenmiştir. Mülkiyetin geçirilmesi borcu genel bir borç olup, bu konuda INCOTERMS 2000 Kurallarında özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Mülkiyetin geçişi konusu farklı devletlerde, farklı hükümlere bağlandığından dolayı INCOTERMS mülkiyetin geçişine yönelik hükümlere yer vermemektedir³⁴⁰.

FOB teslim şeklinde BK m. 182 uyarınca satıcı, sattığı malın mülkiyetini alıcıya geçirmek durumundadır. Menkul mallarda mülkiyet teslim ile birlikte geçmekle, buradaki teslimden zilyetliğin devri anlaşılmaktadır³⁴¹.

TTK m. 1140/son uyarınca konişmentonun alıcıya usulüne uygun olarak devredilmesiyle birlikte malların mülkiyeti de alıcıya geçmektedir³⁴². Bu durumda emtiayı temsil eden kıymetli evrakın teslimi ile birlikte, kazanan kimseye malın dolaylı zilyetliği de geçmektedir³⁴³.

³³⁹ MK m. 683: Bir şeye malik olan kimse hukuk düzeninin sınırları içinde, o şey üzerinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarrufta bulunma yetkisine sahiptir.

³⁴⁰ Erdem, **INCOTERMS**, s.192-193.

³⁴¹ Zilyetlik TMK m.973'ten çıkarılan anlam uyarınca "Bir şey üzerinde fiili hâkimiyet olarak tanımlanmaktadır". Zilyetliğin devri, malın zilyetliğinin zilyet kılınacak olan kişiye fiili hâkimiyetin sağlanması yani o kişinin dolaysız zilyet kılınması ile veya ona bir dolaylı zilyetlik sağlanması ile olmaktadır. Geniş bilgi için bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 49 vd.; Şeref Ertaş, **Eşya Hukuku**, 8.Gözden Geçirilmiş Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008, s.74.

³⁴² TTK m.1140/son: Satıcıya düşen teslim borcunun ifa yeri malın yüklendiği yerdir. Şu kadar ki; malın mülkiyetinin alıcıya geçmesi onu temsil eden konişmentonun ciro ve teslimi ile olur.

TTK m. 1104: Mallar, kaptan veya taşıyanın diğer bir temsilcisi tarafından taşınmak üzere teslim alınca konişmentonun, konişmento gereğince yükü tesellüme salâhiyetli olan kimseye teslimi, 1105 ve 1106 ncı maddeler mahfuz kalmak şartıyla, Medeni Kanunun 871 ve 893 üncü maddelerinde yazılı hukuki neticeleri doğurur.

MK m. 893: Bir nakliyeciyeye tevdi edilmiş olan emtiayı temsil eden kıymetli evrakın teslimi, o emtianın teslimi demektir.

³⁴³ Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.76; Lale Sirmen, **Eşya Hukuku Dersleri**, Ankara, Savaş Yayınevi, 1995, s.66.

Mallar için konişmentonun düzenlendiği durumlarda mülkiyet ve zilyetlik konişmentonun alıcıya teslimi ile geçmektedir³⁴⁴.

Mallar için konişmentonun düzenlenmediği durumlarda ise satıcı teslim borcunu zilyetliğin havalesi³⁴⁵ yoluyla ifa etmektedir. Satıcının malı taşıyana teslim etmesi durumunda kendisi vasıtalı zilyet³⁴⁶, taşıyan ise vasıtasız zilyet³⁴⁷ konumuna geçmektedir. Satıcı ile malı iktisap eden alıcı anlaşarak, alıcının malların zilyetliğini bu şekilde kazandığını ve satıcının mülkiyeti geçirme borcunu yerine getirmiş olduğunu kararlaştırabilir. Taşıyanın mülkiyetin bu durumda geçmesi için rızası gerekmemektedir. Mülkiyetin devrinin bu şekilde hüküm doğurması için zilyetliğin havalesinin alıcı tarafından bildirilmesi gerekmektedir³⁴⁸. Mülkiyetin satıcıdan alıcıya ne zaman geçtiği hususu malların yangında veya diğer kazalarda tahrip olması sonucunda hangi tarafın zararı üstleneceği ve satıcı veya alıcının iflası durumunda malların iflas dairesine geçip-geçmeyeceği hususunda da önem taşımaktadır³⁴⁹.

³⁴⁴ Schmitthoff, **a.g.e.**, s.110.

³⁴⁵ Zilyetliğin havalesi yolunda, dolaylı zilyet durumunda olan kişi bu zilyetliğini, tarafların anlaşması ile zilyetliği kazanacak olan kişiye devretmektedir. Geniş bilgi için bkz. Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.73; Ertaş, **a.g.e.**, s.86 vd.

³⁴⁶ Bir kimse mal üzerinde ancak başkasının aracılığıyla hâkimiyet sahibi ise, o kişi vasıtalı zilyet durumundadır. Bu duruma dolaylı zilyetlik adı da verilmektedir. Geniş bilgi için bkz. Sirmen, **a.g.e.**, s.50; Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s. 62; Ertaş, **a.g.e.**, s.80.

³⁴⁷ Bir kimse mal üzerinde başka bir kişi araya girmeksizin hâkimiyet sahibi ise, bu durumda o kişi vasıtasız zilyet konumundadır. Bu duruma dolaysız zilyetlik adı da verilmektedir. Geniş bilgi için bkz. Sirmen, **a.g.e.**, s.50; Oğuzman, Seliçi, Oktay-Özdemir, **a.g.e.**, s.61 vd.; Ertaş, **a.g.e.**, s.80.

³⁴⁸ Erdem, **FOB**, s. 72.

³⁴⁹ Charlesworth, **a.g.e.**, s. 141.

II. ALICININ HAK VE BORÇLARI

FOB teslim şeklinde alıcının borçları satıcıya nazaran daha fazla olup, söz konusu borçlar aşağıda incelenmiştir.

A. Ödeme Borcu

Ödeme borcunun kapsamına malların satım bedelinin ve masrafların ödenmesi girmektedir. Konu aşağıda bu sebeple ikili ayrım yapılarak incelenmiştir.

1. Malların Satım Bedelinin Ödenmesi Borcu

FOB teslim şeklinde alıcının asli borcu, satıcı ile aralarında yapmış oldukları sözleşmede kararlaştırılan satım bedelini satıcıya ödemektir. FOB teslim şeklinde mal bedelinin ödenmesi için malları temsil eden belgenin teslim edilmesi ön şart niteliğinde değildir³⁵⁰.

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m. B1'de alıcının satım sözleşmesinde kararlaştırılan semeni ödemesi gerektiği hususu belirtilmiştir. TTK' da ise bu konuda hüküm bulunmamakla birlikte, BK'nın satım sözleşmesi için getirmiş olduğu hükümler FOB sözleşmelerde de uygulama alanı bulacaktır³⁵¹.

³⁵⁰ Erdem, **FOB**, s.73.

³⁵¹ BK m. 182/1 ve BK m. 208/1 uyarınca satım sözleşmesinde mal bedelini ödeme borcu, alıcının asli yükümlülüğüdür.

FOB teslim şeklinde satım bedeli CIF sözleşmelerden farklı olarak taşıma bedeli ve sigorta ücretini içermeyip, sadece mal bedelini içermektedir³⁵².

a. Ödeme Şekli

Ödeme şeklini taraflar genellikle aralarında yaptıkları sözleşmede kararlaştırmaktadır. Taraflar ödeme şekli olarak vesaik mukabili ödeme, mal mukabili ödeme, akreditif veya peşin ödeme şekillerinden birini tercih edebilirler. Tez konumuzun sınırının dışına çıkılmaması amacıyla ödeme şekilleri incelenmemiştir.

Tarafların mal bedelini Türk parası veya yabancı para üzerinden ödemeleri mümkündür³⁵³.

b. Ödeme Zamanı

Ödeme zamanı konusunda taraflar sözleşmeye genellikle hüküm koymaktadır³⁵⁴. Ödeme, genellikle yükleme belgesinin alıcıya teslimi karşılığında yapılmaktadır.

Aksi kararlaştırılmadıkça, alıcının ödeme borcu satıcının malı taşıyıcıya teslim etmesi durumunda muaccel olmaktadır³⁵⁵.

³⁵² İngiliz gümrük ve ihracat uygulamasında ise FOB terimi teslim şeklinden daha çok satış bedelinin saptanma biçimi olarak kabul edilmektedir ve teslim şekli ne olursa olsun FOB bedel olarak saptanmaktadır. Clive Schmitthoff; **Schmitthoff's Export Trade, The Law and Practice of International Trade**, 9.B., Londra, 1990, s.98 (naklen Erdem, **FOB**, s. 73.)

³⁵³ BK m.83: Akit tediye mahallinde kanuni rayici olmayan bir para üzerine varit olmuş ise akdin harfiyen icrası "aynen ödemek" kelimeleri veya buna muadil sair tabirat ile şart edilmiş olmadıkça borç vadenin hulülü günündeki rayici üzerinden memleket parasiyle ödenebilir.

³⁵⁴ Erdem, **FOB**, s.73; Sassoon, **FOB**, s.69.Ödeme zamanı konusunda; görüp beğenme şartına bağlı olarak yapılan ödeme, bir kısım belgelerin ibrazı karşılığında ödeme, gümrükten çektikten sonra ödeme gibi örneklerin verilmesi mümkündür.

Aksine âdet veya sözleşme bulunmadıkça satıcı ile alıcı borçlarını aynı zamanda yerine getirmekle yükümlüdür³⁵⁵. Satıcının malları teslim etmesi ile birlikte, alıcının da mal bedelini satıcıya ödemesi gerekmektedir.

2. Masrafların Ödenmesi Borcu

Alıcının yapacağı masrafları; taşıma ve boşaltma sırasında yapılacak olan masraflar ve ithalat sırasında ödenecek olan vergiye, resme ve harca yönelik masraflar olarak ayırmak mümkündür.

a. Taşıma ve Boşaltma Sırasında Yapılacak Olan Masraflar

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m. B6'da alıcının, malların belirlenen yükleme limanında gemi küpeştesini aştıkları andan itibaren mallara ilişkin bütün masraflara katlanacağı hususu belirtilmiştir.

TTK m. 1138/3 uyarınca da konişmento masraflarıyla taşıma bedeli ve hasarın alıcıya geçmesinden itibaren mallara binecek olan tüm masraflara alıcının katlanacağı belirtilmiştir.

Alıcının taşıma ve boşaltma sırasında yapacağı masraflara örnek olarak malların aktarılması borcunu, malların antrepo masraflarını, ambalajlama borcunu, yeniden istifleme masraflarını, limana sığınma masraflarını, malların varış limanı öncesi transit geçişleri ile iskele masrafları

³⁵⁵ Erdem, **FOB**, s.73.

³⁵⁶ BK m.182: Beyi bir akittirki onunla bayi, satılan malı müşterinin iltizam ettiği semen mukabilinde müşteriye teslim ve mülkiyeti ona nakleylemek borcunu tahammül eder.

Hilafına âdet veya mukavele mevcut değil ise bayi ile müşteri borçları aynı zamanda ifa etmekle mükelleftirler.

Hale göre tayini mümkün olan semen, tesmiye edilmiş hükmündedir.

dâhil olmak üzere malların rıhtıma çıkarılması için lüzumlu olan masrafları vermek mümkündür³⁵⁷.

Uygulamada malların gemi küpeştesine kadar olan masrafların ayırt edilmesinde zorluklar yaşandığına rastlanmaktadır. Bunun nedeni malların gemiye yüklenmesi işleminin ve malların istiflenmesi işleminin aynı kuruluşlar tarafından yapılmasıdır. Bu durumda malların gemide teslimine kadar yapılan masrafların istifleme masraflarından ayrılması zordur. Paylaşım, tarafların kendi aralarında sözleşmede kararlaştırdıkları gibi yapılacaktır. Sözleşmede hükmün bulunmaması durumunda ise yükleme yeri teamülleri devreye girecektir³⁵⁸.

b. Vergi, Resim ve Harçları Ödeme Borcu

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m. B6 uyarınca alıcı malların ithali ve diğer ülkelerden transit geçişi için ödenmesi gereken resimleri, vergileri, harçları ve gümrükleme işlemlerine ilişkin masrafları ödemekle yükümlüdür.

c. Diğer Masraflar

INCOTERMS FOB m. B10 uyarınca satıcının, alıcının talebi doğrultusunda malların ithali ve diğer ülkelerden transit geçişi için gerekli olan birtakım masraflar yapması muhtemeldir. Satıcının aynı zamanda malların sevk edildiği veya asıl çıkış kaynağı olan ülkede verilmiş olan belgelerin veya eşdeğer mesajların sağlanması sırasında ortaya çıkabilecek masrafları da üstlenmesi mümkündür. Satıcının yaptığı masraflar alıcının yararına olduğu için, satıcının yapmış olduğu masrafları alıcı tazmin etmekle yükümlüdür.

³⁵⁷ Çağlar, **a.g.e.**, s. 94; Erdem, **FOB**, s.73-74; Erdem, **CIF**, s.179; Charlesworth, **a.g.e.**, s.158; Brändle, **a.g.e.**, s.50.

³⁵⁸ Erdem, **FOB**, s.74; Çağlar, **a.g.e.**, s. 95; Erdem, **CIF**, s.180.

Alicının satıcıdan menşe şahadetnamesini, yükleme veya menşe ülkesinde verilip malların ithali veya üçüncü bir ülkeden transit olarak geçmesi için gerekli belgeleri istemesi durumunda, kendisi belgelerin tercüme veya tasdik masraflarına da katlanmalıdır³⁵⁹.

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m. B6 uyarınca alıcının geminin adını, yükleme noktasını, talep edilen teslim tarihini satıcıya ihbar etmemesi durumunda, kendisi tarafından tayin edilen geminin zamanında gelmemesi veya malları teslim alacak durumda olmaması veya yük almayı durdurması nedeniyle oluşabilecek olan ek masrafları ödemekle yükümlü olur³⁶⁰. Ancak bu durumun oluşması için alıcının söz konusu malları sözleşmeye konu olan mallar olduklarını belirtecek şekilde ayırmış olması gerekmektedir.

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m. B9 uyarınca alıcı, ihraç ülkesi yetkililerinin emrettiği muayene masrafları hariç, yükleme öncesi muayene masraflarını da ödemekle yükümlüdür.

Alicının sözleşmede öngörerek veya kendi arzusu dışında tayin edilen gemi yerine başka bir gemi tayin etmesi durumunda söz konusu masraflara da kendisinin katlanması gerekmektedir³⁶¹.

Alıcı konişmentonun temini için tüm masrafları ödemekle yükümlü olup, malları sigortalatmak istemesi durumunda bu masraflara da katlanmakla yükümlüdür³⁶². Alıcı ayrıca sigorta primini ve malların transit giderlerini ödemekle yükümlüdür³⁶³.

³⁵⁹ TTK m. 1146/II: Alıcı tarafından istihsalı talep olunduğu takdirde, menşe şahadetnamesiyle yükleme veya menşe memleketinde verilip malları varma yerine ithal veya malların üçüncü devlet ülkesinden transit tarikiyle geçmesi için alıcıya lüzumlu olabilecek vesikaların masrafları ve bunların tercüme ve tasdiki için sarf edilen harç ve sair masraflar alıcıya aittir.

³⁶⁰ Lehr, **a.g.e.**, s.219.

³⁶¹ Tayin edilen geminin taşıyan tarafından reddedilmesi veya başka bir nedenle tayinin hükümsüz olması durumunda alıcının olabildiğince çabuk ve bundan doğan ek masraflar kendisine ait olmak üzere, bir ikam gemi tayin etmesi gerekmektedir. Geniş bilgi için bkz. Erdem, **FOB**, s. 77.

³⁶² Erüreten, **a.g.e.**, s. 292; Holden, **a.g.e.**, s.4.

³⁶³ Holden, **a.g.e.**, s.4.

Alıcı tarafından yapılacak olan önemli diğer masrafların başında da sürastarya ücreti gelmektedir³⁶⁴. Sürastarya ücreti, taşıyana gemisini sürastarya süresi³⁶⁵ içinde yüklemeye (boşaltmaya) hazır durumda bekletmesi karşılığında ödenen para anlamına gelmektedir. FOB teslim şeklinde sürastarya ücretinin borçlusu alıcıdır. Satıcı, eğer alıcı tarafından kendisine bildirilmiş olan teslim süresi içerisinde malların yüklenmesini gerçekleştiremezse ve alıcının sürastarya ücreti ödenmesine sebep olursa, alıcı satıcıya ayrı bir fatura ile rücu edebilecek ve yüklemedeki sürastarya ücretinden dolayı satıcıyı sorumlu tutabilecektir³⁶⁶.

FOB sözleşmelerde sürastarya ücretini kimin ödeyeceği konusunda tarafların aralarında anlaşmaları da mümkündür. Bu durumda taraf iradeleri önem arz etmektedir³⁶⁷.

Uygulamada ise satım sözleşmesine konulan bir hükümle satıcının yüklemedeki sürastaryadan sorumlu olacağı, boşaltmadaki sürastaryadan ise alıcının sorumlu olacağı kararlaştırılmaktadır³⁶⁸.

B. Taşıma Sözleşmesi Yapma ve Gemiye Tayin Etme Borcu

INCOTERMS 2000 Kuralları m. B3 uyarınca alıcı, malların belirtilen yükleme limanından taşınması için, masrafları kendisine ait olmak üzere

³⁶⁴ Sürastarya ücreti niteliği itibarıyla Türk ve Alman hukukunda taraflarca sözleşme ile ödenmesi kabul edilmiş bir ücret olup, tazminat veya cezai şart niteliğinde değildir. Ancak Belçika, İtalya ve İngiltere’de bu ücretin tazminat niteliğinde olduğu kabul edilmektedir. Bkz. Çağa, Kender, **Deniz II**, s.48-49.

³⁶⁵ Sürastarya süresi, tarafların yüklemenin belli yükleme süresi içinde bitirilememesi ihtimalinden ötürü geminin beklemekte, devam etmesi için kararlaştırılan ek süre anlamına gelmektedir. Bu süre sözleşme ile belirlenebileceği gibi, sadece sürastarya ücretinden bahsedilip sürastarya süresi belirlenmemişse, bu durumda sürastarya süresi yükleme süresinin yarısıdır. Geniş bilgi için bkz.TTK m.1031; Çağa, Kender, **Deniz II**, s.48.

³⁶⁶ Erdem, **FOB**, s.64.

TTK m. 1079: Malları teslim etmiş olan taşıyan, gönderilene karşı haiz olduğu alacakların (m.1069) ödenmesini taşıtandan istiyemez. Ancak taşıtanın, taşıyanın zararına olarak, haksız mal iktisabında bulunduğu nispette rücu caizdir.

³⁶⁷ Taylor, **a.g.m.**, s.58.

³⁶⁸ Erdem, **FOB**, s. 74.

taşıma sözleşmesi yapmakla yükümlüdür³⁶⁹. Geminin alıcı tarafından tayin edilebilmesi için alıcı tarafından taşıma sözleşmesi yapılmalıdır. Gemiye bulma ve yük için yer ayırtma görevi alıcıya aittir. Bunun devamı olarak alıcı varma limanına kadar olan taşıma için taşıma sözleşmesi yapmakla da yükümlüdür³⁷⁰.

Gemiye tayin etme borcu FOB teslim şekillerinin türüne göre değişiklik göstermektedir.

Gerçek FOB teslim şeklinde alıcının taşıma sözleşmesi yapma ve gemiyi tayin etme borcu bulunmaktadır. Satıcı geminin yükleme limanına gelmesi durumunda, alıcı hesabına olmak kaydıyla, taşıyanla taşıma sözleşmesi yapmakta ve satım sözleşmesine uygun olarak malı gemide teslim etmektedir³⁷¹.

Gerçek olmayan FOB teslim şeklinde ise satıcı gemiyi alıcının vekili sıfatıyla tayin etmektedir³⁷².

Genişletilmiş FOB teslim şeklinde alıcının gemi tayin etme ve taşıma sözleşmesi yapma yükümlülüğü bulunmamaktadır³⁷³. Burada satıcının taşıma borcu sözleşmesel borç niteliğini taşımaktadır³⁷⁴.

Tam FOB teslim şeklinde ise taşıma sözleşmesi ilişkisine, taşıyanla doğrudan doğruya alıcı girmektedir. Alıcı taşıma sözleşmesinde bizzat veya

³⁶⁹(Erişim),http://www.reedsmith.com/db/documents/08-018_ETCShipment_Delivery_Laycan_periods_in_FOB.pdf, (30 Ekim 2009.)

Deniz yolu taşımalarının yoğun olduğu yerlerde sürekli ve düzenli yer yapan nakliye firmaları ile gemi armatörleri, Konferans Tarifeleri adıyla herhangi bir bölgeye yapılacak veya o bölgeden yüklenecek deniz yolu taşımalarında, sabit taşıma ücretleri uygulamaktadırlar. Sabit taşıma ücret tarifesi geminin genel kargo gemisi, konteyner gemisi veya Ro-Ro gemisi olmasına göre değişmektedir. Geniş bilgi için bkz. Çalış,http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

³⁷⁰ Erdemol, **a.g.e.**, s.42.

³⁷¹ Çağlar, **a.g.e.**, s.83.

³⁷² Haage, **Vertragsklauseln**, s.50.

³⁷³ Erdem, **FOB**, s.77; Çağlar, **a.g.e.**, s.84.

³⁷⁴ Haage, **Vertragsklauseln**, s.50.

yükleten adına malın taşınması ile ilgili işlemleri yapmakta, geminin tamamını veya bir kısmını kiralamakta, gümrük ve diğer belgelerin teminini sağlamakta dolayısıyla aracı vasıtasıyla taraf olmaktadır. Bu teslim şeklinde alıcı gemiyi tayin etmekte ve taşıma sözleşmesini yapmakta, satıcı ise yüklemeyi gerçekleştirmektedir³⁷⁵.

Alıcı tarafından tayin edilecek olan geminin³⁷⁶ denize, yola³⁷⁷ ve taşınacak yüke elverişli olması gerekmektedir³⁷⁸.

Alicının gemiyi tayin edeceği zaman genellikle satıcı ile aralarında yapmış oldukları sözleşmede belirtilmektedir. Şayet taraflar bu konuda anlaşmamışlarsa gemi yükleme için öngörülen tarihten önce tayin edilmelidir. Tayinin en geç satıcının malları yüklemesine imkân verecek olan makul sürede yapılması gerekmektedir³⁷⁹.

³⁷⁵ Çağlar, **a.g.e.**, s.84.

³⁷⁶ TTK m. 816'da geminin tanımı verilmiştir. Buna göre; Tahsis edildiği gayeye uygun olarak kullanılması, denizde hareket etmesi imkânına bağlı bulunan ve pek küçük olmıyan her türlü tekne "Gemi" sayılır.

Ticaret gemisi ise m.816/2 tanımlanmıştır. Bu m. uyarınca; Denizde kazanç elde etme maksadına tahsis edilen veya fiilen böyle bir maksat için kullanılan her gemi, kimin tarafından ve kimin nam ve hesabına kullanılırsa kullanılsın, "Ticaret gemisi" sayılır.

³⁷⁷ TTK m.817 uyarınca; Tekne, umumi donatım, makine, kazan gibi esas kısımları bakımından yapacağı yolculuğun (Tamamiyle anormal tehlikeler hariç) deniz tehlikelerine karşı koyabilecek durumda olan bir gemi "Denize elverişli" sayılır.

Denize elverişli olan gemi, teşkilatı, yükleme durumu, yakıtı, komanyası, gemi adamlarının yeterliği ve sayısı bakımlarından yapacağı yolculuğun (Tamamiyle anormal tehlikeler hariç) tehlikelerine karşı koyabilmek için gerekli vasıfları haiz bulunduğu takdirde "Yola elverişli" sayılmaktadır.

³⁷⁸ Ayrıca deniz taşımacılığında kullanılan Genel Yük ve Ro-Ro gemileri ile ilgili ayrıntılara Lloyd's Kayıt Kütüğünde yer verilmektedir. Burada, geminin boyutu ve istihap haddi, ambar kapaklarının sayısı vb. hakkında bilgilere yer verilmektedir. Alıcı ve satıcı gemi boyutunun, ambarın ve güvertenin, taşınacak eşyanın boyutları ve ağırlığı için yeterli olması gerektiği hususuna dikkat etmelidirler. Geniş bilgi için bkz. Çalış,

http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, (12 Ekim 2009.)

³⁷⁹ Erdem, **FOB**, s.76.

C. Malları Teslim Alma Borcu

Gerek INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m. B4, gerekse de TTK m.1155/l uyarınca alıcı malların varma limanına ulaşması durumunda malları teslim almakla yükümlüdür.

Malların nerede ve nasıl teslim alınacağı hususu sözleşmeye konulacak olan hükümlerle belirlenmektedir. Şayet ortada bir sözleşme yoksa söz konusu husus esasa uygulanacak olan hukuk ve yükleme yeri teamüllerine göre belirlenecektir³⁸⁰.

Satılan malın alıcı tarafından teslim alınması hukuki bir yükümlülük olup, söz konusu yükümün yerine getirilmemesi durumunda, satıcı alıcının temerrüdü hükümlerine dayanabilecektir³⁸¹. Taşıma belgesinin alıcı tarafından taşıyana sunulmaması durumunda, satıcı da malları alıcıya teslim etmemelidir.

D. Hasarların Üstlenilmesi Borcu

Söz konusu borç satıcının hasarları üstlenmesi borcu başlığı altında³⁸² ayrıntılı olarak incelenmiş olduğundan dolayı, bu konu başlığı altında tekrar incelenmemiştir.

E. Gerekli İzinleri Alma ve Formaliteleri Yerine Getirme Borcu

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m. B2 uyarınca alıcı, hasar ve masrafları kendisine ait olmak üzere, her türlü ithal iznini veya diğer resmi

³⁸⁰ Erdem, **CIF**, s.184.

³⁸¹ Aral, **a.g.e.**, s.169.

³⁸² Bu kısım tezimizin ikinci bölümünün, alıcının hak ve borçları başlığı altında, hasarların üstlenilmesi borcu alt başlığı altında incelenmiştir.

izinleri almakla ve uygulandığı ölçüde, malların ithali ve gerekliyse başka ülkeden transit geçişi için tüm gümrük işlemlerini tamamlamakla yükümlüdür³⁸³.

F. İhbar Borcu

İhbar borcunu yüklemeye yönelik ihbarlar ve muayeneye yönelik ihbarlar şeklinde ikiye ayırmak mümkündür.

1. Yüklemeye Yönelik İhbar Borcu

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m. B7 uyarınca alıcı satıcıya yüklemeden yeterli bir süre öncesinde, yüklemenin yapılacağı geminin adını, yükleme limanını ve yükleme tarihini bildirmekle yükümlüdür³⁸⁴. TTK'da ise bu konu hakkında herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Yüklemeye yönelik ihbar borcu gerçek FOB teslim şeklinde mevcuttur. INCOTERMS uyarınca alıcının bu ihbarıyla birlikte satıcı malları zamanında ve kararlaştırılan şartlar dairesinde malların teslim edilebilmesi için gerekli hazırlıkları yapabilecektir³⁸⁵. Malların yükleneceği liman alıcı tarafından genellikle satım sözleşmesinde belirlenmektedir. Alıcının satım sözleşmesinde kararlaştırılan şekilde yükleme limanını seçmemesi veya satıcıyla kararlaştırılan süre de ihbar etmemesi durumunda sözleşmeyi ihlal etmiş sayılacaktır.

Yeteri kadar süreden, ihbarın teslim tarihinden uygun bir süre öncesine kadar yapılması gerektiği sonucuna varılabilmektedir. Bu sürenin makul olanı yüklemeden önceki 15 gündür. Yapılan ihbar gerçekleri

³⁸³ Geniş bilgi için bkz. Çağlar, **a.g.e.**, s. 81.

³⁸⁴ Sellman, **a.g.e.**, s. 29.

³⁸⁵ Çağlar, **a.g.e.**, s.86.

yansıtmıyorsa bu durumda borca aykırılık meydana gelecektir. Alıcının kusuru olmaksızın gerçekleri yansıtmayan bir ihbar yapması durumunda, hatalı olarak yaptığı ihbarı düzeltmesi mümkündür³⁸⁶.

Alıcı tarafından satıcıya yapılacak olan ihbar amacına göre telefon, faks, teleks, telgraf veya mektup ile yapılabilmektedir. Burada önemli olan husus, yapılacak olan ihbarın satıcıya ulaşması gerektiğidir. Alıcının ihbarı göndermesinden sonra ihbarın kaybolması durumunda alıcı ihbarı hem tekrar yapmakla, hem de bu nedenle oluşan zararları tazmin etmekle yükümlüdür³⁸⁷.

Alıcının, satıcı ile kararlaştırılan şartlarla bağdaşmayan bir yükleme ihbarı yapması durumunda, alıcının yapmış olduğu ihbar sözleşmenin tadiline yönelik bir icap olarak kabul edilecektir. Satıcının bu ihbarı kabul etmesi durumunda sözleşme yeni şartlara göre tadil edilmiş sayılır. Satıcının söz konusu ihbarı kabul etmemesi durumunda ise borca aykırılık oluşacaktır³⁸⁸.

Alıcının malları zamanında teslim almaktan kaçındığı ve yüklenecek geminin adını zamanında ihbar etmediğine rastlanılmaktadır. Alıcı genellikle dış firmanın gönderme tarihinde mal fiyatlarında dış piyasalardaki düşüklük meydana geldiğinde zamanında yüklenecek gemiyi bildirmemektedir. Satıcının alıcı ile yapacağı sözleşmeye yükleme tarihinden makul bir süre önce gemiyi ve yükleme talimatını bildirmesi, aksi durumda satıcının dilediği gemiye yükleme yapabileceği şartı konularak veya teminat alınarak bu gibi sorunların önüne geçilmesi mümkün hâle gelecektir³⁸⁹.

³⁸⁶ Çağlar, **a.g.e.**, s. 86.

³⁸⁷ Çağlar, **a.g.e.**, s.86; Erdem, **CIF**, s.90.

³⁸⁸ Erdem, **FOB**, s. 91.

³⁸⁹ Erüreten, **a.g.e.**, s. 292.

2. Malların Muayene Edilerek İhbar Edilmesi Borcu

INCOTERMS 2000 Kurallarında ve TTK'da alıcı bakımından malların muayene edilerek ihbar edilmesi konusunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. BK m. 198/l'de muayene borcuna yönelik düzenleme yer almakla birlikte, düzenleme uyarınca alıcı kabz ettiği satılanın halini örf ve âdete göre imkânı hasıl olur olmaz muayene etmekle yükümlüdür.

Alıcı söz konusu ihbar ile birlikte satıcıya satılанда vaad edilen veya varsayılan niteliklerin bulunmadığını satıcıya bildirmektedir. Ayıp ihbarında ayıbın çeşidi somut olarak belirtilmeli ve satılanın kabul edilmediği açıkça ifade edilmelidir. Genel ifadeyi içeren ayıp ihbarı ise yeterli görülmemektedir³⁹⁰.

Muayenenin kapsamı satılan malların niteliğine ve çevredeki mutad uygulamaya göre belirlenmektedir³⁹¹.

Şayet alıcı maldaki ayıbı ihbar etmezse, bu durumda malı aynen kabul etmiş sayılır ve ayıba karşı tekeffülden doğan haklarını kaybeder³⁹².

a. Muayeneyi Yapabilecek Olan Kimseler

Alıcının muayeneyi bizzat yapması mümkün olduğu gibi 3. kişi vasıtasıyla yani temsilci, acente veya gözetme şirketi vasıtasıyla yaptırması da mümkündür. Muayenenin gözetme şirketi tarafından yapılması durumunda, gözetme şirketi muayene sonucunu gözetme raporunda açıklamaktadır³⁹³.

³⁹⁰ Aral, **a.g.e.**, s.125.

³⁹¹ Aral, **a.g.e.**, s. 122.

³⁹² Aral, **a.g.e.**, s.126.

³⁹³ Erdem, **FOB**, s.79.

TTK m.1065³⁹⁴ uyarınca malların kaptan aracılığıyla hâl ve durumu, ölçü, sayı ve tartısını tespit ettirmek amacıyla onları mahkeme veya yetkili diğer makamlara veya bu konu hakkında resmen tayin edilmiş eksperlere, diğer tarafın huzurunda muayene ettirmesi mümkündür. Bu tespitle de ileride açılacak olan tazminat davaları için delil temin edilmektedir³⁹⁵.

b. Muayene Yeri

Alıcı muayeneyi malların varma limanında veya malların yükleme limanında da yapabilmektedir³⁹⁶. BK m.198/I uyarınca muayenenin satılanın alıcıya teslim edildiği yerde yapılacağı belirtilmiştir.

Alicının muayene külfeti satım konusu malların alıcı tarafından fiilen ve doğrudan teslim alınması ile doğmaktadır. Malların taşıyana teslimi malları temsil eden emtianın alıcıya verilmesi veya malların ayırt edilmesi muayene borcunun doğması için yeterli değildir³⁹⁷.

c. Muayene Süresi

Muayene süresi konusunda taraflar sözleşmeye veya faturaya hüküm koymuş olabilirler. Ancak alıcının kararlaştırılan süre zarfında malları muayene edebilmesinin mümkün olmadığını ispatlaması durumunda sözleşmede veya faturada öngörülen süreden başka bir süre zarfında da malları muayene etmesi mümkündür³⁹⁸. Muayene süresinin taraflarca

³⁹⁴ TTK m.1065: Gönderilen malları teslim almadan, kaptan veya gönderilen malların hal ve vaziyetini, ölçü, sayı ve tartısını tesbit ettirmek maksadiyle onları mahkemeye veya salahiyyetli diğer makamlara yahut bu husus için resmen tayin olunmuş eksperlere muayene ettirebilir. Mümkün oldukça diğer taraf da hazır bulundurulur.

³⁹⁵ Çağlar, **a.g.e.**, s. 89.

³⁹⁶ Erdem, **FOB**, s.79.

³⁹⁷ Erdem, **FOB**, s. 79.

³⁹⁸ Erdem, **FOB**, s. 79.

kararlaştırılmadığı durumlarda, muayene süresi satılan malın cinsine, niteliğine ve teamüllere göre deđiřmektedir³⁹⁹. BK m.198/l uyarınca alıcı satın almış olduğu malların niteliklerini örf ve âdete göre imkân hâsıl olur olmaz incelemekle yükümlüdür. TTK m. 25/3 uyarınca tacirler arasındaki ticari satımlarda, emtianın ayıplı olduğu, teslim sırasında açıkça belli olmazsa, alıcı malı teslim aldığı tarihten itibaren 8 gün içinde malı muayene etmekle yükümlüdür⁴⁰⁰.

Muayene süresi satılan malın alıcıya, vekiline veya temsilcisine teslim edilmesi ile başlamakta olup, muayenenin gecikmeye yer vermeden yapılması gerekmektedir⁴⁰¹.

d. İhbar Süresi

Taraflar genellikle ihbar süresine yönelik aralarında düzenlemiş oldukları sözleşmeye hüküm koymaktadırlar⁴⁰².

BK m. 198/l uyarınca alıcı malda görmüş olduğu açık ayıplarda ayıbı derhal satıcıya ihbar etmekle yükümlüdür.

³⁹⁹ Çabuk bozulabilecek olan mallarda muayene süresi daha kısa olmaktadır. Örneğin etlerde muayene süresi 8 gün, portakallarda ise 9 gündür. Pamuk gibi bazı mallarda, malı muayene edebilmek için onun işlenmesinin beklenmesi gerekmektedir. Geniş bilgi için bkz.Aral, **a.g.e.**, s. 123 vd.

⁴⁰⁰ BK m. 25/b 3: Emtianın ayıplı olduğu teslim sırasında açıkça belli ise alıcı iki gün içinde keyfiyeti satıcıya bildirmeye mecburdur. Açıkça belli değilse alıcı emtiayı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde muayene etmeye veya ettirmeye ve bu muayene neticesinde emtianın ayıplı olduğu ortaya çıkarsa, haklarını muhafaza için keyfiyeti bu müddet içinde satıcıya bildirmeye mecburdur. Diğer hallerde Borçlar Kanununun 198 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları tatbik olunur.

⁴⁰¹ Aral, **a.g.e.**, s.124.

⁴⁰² Bazı mallar için özel ihbar süreleri öngörölmüştür.. Örn: Hamburg Borsası tarafından baklagil satışları için hazırlanan 1 Ağustos 1994 tarihli “Hamburg Contract for Pulses” uyarınca, gizli ayıplar hariç, boşaltmanın tamamlanmasından itibaren en geç 3 gün içerisinde alıcının teleks ile malın kalite veya diğer hususlar açısından mallardaki sözleşmeye uygunsuzluk halini satıcıya bildirmekle yükümlü olduğu hususu bildirilmiştir. Gizli ayıpların bulunması durumunda ise, alıcı durumu derhâl, fakat en geç boşaltmanın tamamlanmasından itibaren bir ay içerisinde teleks ile satıcıya bildirmekle yükümlüdür. Bkz. Erdem, **CIF**, s.186.

Tacirler arasındaki ticari satımlarda, alıcı TTK m. 25, f. 3 uyarınca teslim sırasında açıkça belli olan ayıplarda teslimden itibaren 2 gün içinde; açıkça belli olmayıp muayene sonunda ortaya çıkan ayıplarda ise teslimden itibaren 8 gün içerisinde ayıbı ihbar etmelidir. Gizli ayıplarda⁴⁰³ ise alıcı 6 ay içinde, hileli ayıplarda ise süresiz olarak TTK m. 25, f. 3 ve f. 4 uyarınca ihbarda bulunabilmektedir.

Malda gizli ayıbın olması durumunda alıcının zamanaşımı süresine dikkat ederek, ayıp ortaya çıktıktan hemen sonra satıcıya ihbarda bulunması gerekmektedir⁴⁰⁴.

G. Belgeleri Teslim Alma Borcu

INCOTERMS 2000 Kuralları FOB m. B8 uyarınca alıcı, malların m.A4 uyarınca teslim edildiğini gösteren teslim kanıtının kendisine verilmesi üzerine, bunu kabul etmekle yükümlüdür.

Burada önemle belirtilmesi gereken husus belgelerin alınması için TTK m. 1153 uyarınca malın satım bedelinin ödenmesi gerektiği hususudur.

H. Diğer Borçlar

Tarafların satım sözleşmelerinde, TTK'da veya INCOTERMS'te öngörülen asli edim borçları yanında bazı yan edimler öngörmeleri de mümkündür. Alıcı bu durumda yan edimleri de yerine getirmekle yükümlüdür.

Alıcının malları sigortalatması da bu kapsamda değerlendirilmektedir.

⁴⁰³ Gizli ayıp, normal bir muayeneyle ortaya çıkamayacak olan ayıp anlamına gelmektedir.

⁴⁰⁴ Aral, **a.g.e.**, s.125.

SONUÇ

INCOTERMS kuralları, ICC tarafından uluslararası ticarete sık olarak kullanılan ticari terimlerin tacirler arasında yeknesak bir biçimde yorumlanmasını sağlamak üzere oluşturulmuştur. INCOTERMS kuralları günün ihtiyacına göre güncellenmekte, son olarak 2000 yılında 560 sayılı Broşür ile güncelleştirilmiştir.

INCOTERMS 2000 kuralları ile birlikte ticari terimler E-F-C ve D terimi olmak üzere dört grupta toplanmıştır. Tez konumuzu oluşturan FOB terimi, gemi bordasında yükleme limanı belirtilmek suretiyle teslim anlamına gelmekte olup, F grubu içerisinde yer almaktadır.

Tarafların yürürlükte bulunan INCOTERMS kurallarına göre FOB teslim şekline atıfta bulunmaları durumunda, aralarında yapacakları sözleşmeye, ileride uyuşmazlık çıkmaması açısından FOB (yükleme limanı) INCOTERMS 2000 kaydını eklemeleri gerekmektedir.

FOB teslim şekli; günümüzde özellikle alıcı ve satıcının uyruklarının aynı olduğu, döviz kısıtlamalarının olduğu, taşıma ücretinin teslim anıyla birlikte ödendiği durumlarda (özellikle petrol taşımacılığında), malın niteliği gereği alıcının özel nitelikte bir gemiye ihtiyacı olması durumunda ve alıcının gemi kiralaması durumunda CIF teslim şekline tercih edilmektedir.

FOB teslim şekli uluslararası ticarete sıklıkla tercih edilen bir teslim şekli olmasına rağmen, TTK'da sadece tek bir maddede düzenlenmiştir. TTK m. 1138 ise günümüz uluslararası ticaretinin gerisinde kalmış olup, tarafların hak ve yükümlülükleri ve diğer hususlar açıkça düzenlenmemiştir.

Kaldı ki TTK'daki düzenleme klasik FOB teslim şekline ve tam FOB teslim şekline uygun olmakla birlikte gelişmiş FOB teslim şekline uygun değildir.

TTK Tasarısının 23. maddesinde, TTK'nın aksine, CIF ve FOB başta olmak üzere denizaşırı teslim şekillerine yer verilmediği açıkça belirtilmiştir. Gerekçe olarak ise; CIF ve FOB teslim şekline yönelik hükümlerin INCOTERMS hükümlerinden alındığı ve günümüzde INCOTERMS 2000 kurallarının uygulanması gösterilmiştir. Bu maddede ayrıca INCOTERMS'in sürekli değiştiği hususuna değinilerek, INCOTERMS 2000 Kurallarının bu sebeple TTK'ya konulmasının gerekli olmadığı hususu belirtilmiştir. Madde gerekçesinde ise bu hükmün kaldırılmasının ve düzenlemenin BK'ya bırakılması görüşünün pek taraftar bulmadığı ifadesine yer verilmiştir⁴⁰⁵.

Kanımca FOB teslim şekline yönelik düzenlemeye Tasarıda yer verilmemesi uygun olmuştur. FOB ve diğer teslim şekillerine yönelik düzenlemeler, INCOTERMS 2000 kurallarında ayrıntıları ile ele alınmıştır. İleride gerektiği zaman yeni INCOTERMS kurallarının ihdas edilmesi durumunda, bu kurallar taraflarca uygulanabilecektir. Aksi durumda yeni INCOTERMS kurallarının ihdas edilmesi durumunda TTK'nın yine ticari hayatın gerisinde kalması ihtimali oluşacaktır.

FOB teslim şeklinde önemli bir konu da hasarın geçiş anı noktasıdır. INCOTERMS 2000 Kurallarında genel olarak FOB m.B5'te alıcının malların belirlenen yükleme limanında gemi küpeştesini aştıkları andan itibaren o mallara ilişkin bütün zıya ve hasarı üstlenmesi gerektiği hususu belirtilmiştir. Buna rağmen bazı yazarlar gemi küpeştesi kavramının günümüz modern liman tesislerinde yetersiz kaldığını ve hasarın, malların güverteye salimen yüklenmesinden itibaren alıcıya geçmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Ancak INCOTERMS 2000 Kurallarındaki açık düzenleme karşısında hasarın geminin küpeştesinden farklı bir noktada alıcıya geçeceğinin ileri sürülmesi hatalıdır. Hasarın geçiş noktasının değiştirilmesi durumunda ticari hayatta karışıklıkların meydana gelmesi ve uyuşmazlıkların artması muhtemeldir.

⁴⁰⁵ <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss96.pdf>, (5 Eylül 2009)

KAYNAKÇA

AKINCI, Ziya; **Milletlerarası Tahkim**, 2.B., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2007.

AKINTÜRK, Turgut; **Satım Akdinde Hasarın İntikali**, Ankara, AÜHF Yayınları, Sevinç Matbaası, No:212, 1966.

ARAL, Fahrettin; **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Genişletilmiş 8.B., Ankara, Yetkin Yayınevi, 2010.

BAĞRIAÇIK, Atila; **Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri**, Gözden Geçirilmiş 8 B., İstanbul, Bilim Teknik Yayınevi, 2004.

BERGAMI, Roberto; "The Importance of Defining the Level of Cargo Insurance Coverage in International Contracts Under INCOTERMS 2000", **The Vindobona Journal of International Commercial Law and Arbitration**, No: 2, Vol.6, Melbourne, 2002, s.229-244.

BIGG, W.W., PENFOLD, R.D.; **Ranking, Spicer and Pegler's Mercantile Law : Incorporating Partnership Law and the Law of Arbitration & Awards Mercantile Law**, London, H.F.L. Ltd., 11.Edition, 1960.

BİLGİNER, Mesut, CANITEZ, Murat, ERDOĞAN, Bülent, İLKER, Alaaddin, KABACAN Mustafa, TÜMER, Güçlü, ZENGİN, B.Ali; **Uygulamalı İhracat-İthalat İşlemler ve Dökümantasyon**, Ed.Kasım Karahan vd., 2.B., Ankara, Gazi Yayınevi, 2008.

BOZTAŞ, İsmail, AKSOY, Ziya, KOCAMAN, Ahmet; **İngilizce Çeviri Kılavuzu**, 13.B., Ankara, Hacettepe-Taş, 2000.

BRÄNDLE, Josef; **Die Überseekaufklauseln CIF und FOB Unter Berücksichtigung der Deutschen, Englischen und Fransözischen Rechtsprechung**, Bern, Verlag von Stämpfli&Cie., 121.Heft, 1936.

CAMACHO, F.Javier Garcia; “Delivery in International Sale of Goods Contracts”, **Structuring International Contracts**, Ed. Dennis Campbell, 1.Edition,1996, London-The Hague-Boston, Kluwer Law International, s.254-263.

CAN, Mertol; **Türk Özel Sigorta Hukuku (Ders Kitabı)**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3.B., Ankara, İmaj Yayınevi, 2009.

CHARLESWORTH, John; **The Principles of Mercantile Law**, 7.Edition, London, Steven&Sons Limited, 1951.

CHENG, Chia-Jui; **Basic Documents on International Trade Law**, 2.revised Edition , London, Martinus Nijhoff Publishers/ Graham&Trotman Ltd., 1989.

ÇAĞA, Tahir, KENDER, Rayegân; **Deniz Ticareti Hukuku I**, Gözden Geçirilmiş 16.B., İstanbul, XII Levha Yayınları, 2010. (Deniz I)

ÇAĞA, Tahir, KENDER , Rayegân; **Deniz Ticareti Hukuku II**, Gözden Geçirilmiş 10.B., İstanbul, XII Levha Yayınları, 2010. (Deniz II)

ÇAĞLAR, Murat; “Yargıtay Kararları Işığında FOB Teslim Şekli”, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, T.C.Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.

ÇALIŞ, Asım; “İhracatta Teslim Şekilleri&Nakliyat INCOTERMS (International Commercial Terms) Taşıma-Sigorta”, Ankara, **İGEME**, 2007, http://www.akib.org.tr/akib/UserFiles/File/pratikbilgiler/Teslim_Sekilleri.pdf, 12 Ekim 2009.

ÇELİK, Kenan, KALAYCI, Cemalettin, SANDALCILAR, A.Rıza; **Dış Ticaret İşlemleri Yönetimi**, 3.B., Murathan Yayınevi, 2008, (Erişim), <http://www.kenancelik.com/documents/dtiyob.pdf>, 06 Ekim 2009.

ÇINAR, Hakan; **Pratik İthalat İhracat İşlemleri ve Dış Ticarete Finansman Teknikleri**, 2.B., İstanbul, Arc Yayınları, No:4, 2000.

DIGENOPOULOS, Vassilios; **Die Abwandlung der CIF-und FOB Geschäfte im modernen Überseekaufrecht**, Hamburg, Alfred Metzner Verlag GMBH, Nr.91,1978.

DOĞAN, Vahit; “Uluslararası Ticari Satımda Kullanılan Teslim Şekilleri-Sınırları Kaldıran Uluslararası Ticarete Hukuki Perspektiften Bakış”, **Türk Hukuk Dergisi**, Ankara, 100.Sy., Temmuz, 2005. s.11-16. (Teslim)

DOĞAN, Vahit; “**Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif**”, Gözden Geçirilmiş 2.B., Ankara, Seçkin Yayınevi, 2005. (Akreditif)

DOĞAN, Fatih; “INCOTERMS 2000 Tarihi Gelişimi-Geçerlilik Kaynağı-Münferit Klotlar-Son değişiklikler”, **Prof.Dr.Ömer Teoman’a 55.Yaş Günü Armağanı**, yay.haz.: Abuzer Kendigelen, İstanbul, Beta Basım A.Ş., Cilt I, 2002, s.337-365.

DOĞANAY, İsmail; **Ticari Alım-Satım Akdi ve Nevileri**, Genişletilmiş 2.B., Ankara, Adalet Yayınevi, 2003.

EISEMANN, Frederic; **Die INCOTERMS im internationalen Warenkaufrecht**, Heft:30, Stuttgart, Ferdinand Enke Verlag, 1967.

EKŞİ, Nuray; **Uluslararası Ticaret Hukuku**, 2.B., İstanbul, Arık Yayınevi, 2006.

ERDEM, H.Ercüment; “Denizaşırı Satış Olarak FOB Satış”, **BATİDER**, Ankara, C.XVIII, Sa.4, 1996. s. 35-87. (FOB)

ERDEM, H.Ercüment; “INCOTERMS 2000”, **Prof.Dr.Hayri Domaniç’e 80.Yaş Günü Armağanı**, yay.haz.:Abuzer Kendigelen, İstanbul, Cilt I, Beta Basım A.Ş., 2001. s.179-217. (INCOTERMS)

ERDEM, H.Ercüment; **Sif Satışlar CIF Sales**, İstanbul, Beta Basım A.Ş., 1999. (CIF)

ERDEMOL, Haluk; **Bankalarda Dış Ticaret İşlemleri ve Uygulama**, 2.B., İstanbul, Akbank Ekonomi Yayınları, 1990.

ERTAŞ, Şeref; **Eşya Hukuku**, 8.Gözden Geçirilmiş Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2008.

ERÜRETEN, Bahir Mazhar; **Dış Ticaret Hukuku İhracat Sözleşmeleri ve Tatbikatı**, 1.B., İstanbul, Beta Basım A.Ş.,1991.

ERYÜREK, Şenay; **Uluslararası Bankacılık İçin İlk Tanımlar ve INCOTERMS**, İstanbul, Anadolu Bankası Eğitim Yayınları 1, 1987.

GABRIEL, Henry; “The International Chamber of Commerce INCOTERMS 1990-A Guide to their Usage”, **Vindobona Journal of International Commercial Law and Arbitration**, Moot Alumni Association, No:1, Volume:3, 1999, s.61-70.

GORTON, Lars, IHRE, Rolf, SANDEVÄRN, Arne.; **Shipbroking and Chartering Practice**, London, Lloyd’s of London Pres Ltd., 2.Edition, 1984.

HAAGE, Hans; **Das Abladegeschäft**, Hamburg, Cram, De Gruyter&Co., 1958. (Ablade)

HAAGE, Hans; **Die Vertragsklauseln cif FOB ab Kai unter Berücksichtigung der Trade Terms**, Heidelberg, Verlagsgesellschaft Recht und Wirtschaft, Heft:1,1956. (Vertragsklauseln)

HÄBERLE, Siegfried Georg; **Handbuch für Kaufrecht, Rechtsdurchsetzung und Zahlungssicherung im Außenhandel**, München, Wien, R.Oldenbourg Verlag, 2002.

HOLDEN, J.Milnes; **Payne's Carriage of Goods By Sea**, 6.Edition, London, Butterworth&Co.Ltd., 1954.

INCOTERMS 2000, ICC, MTO Yayınları , çev.H.Ercüment Erdem, 2000.

INCOTERMS 2000, ICC, ICC Publication No:560, Paris 1999.

INCOTERMS 1990, ICC, ICC Publication No:460, Paris 1999.

INCOTERMS 1980, ICC, ICC Publication No:350, Paris 1980.

INCOTERMS 1974, ICC, ICC Publication No: 274, Paris 1974.

INCOTERMS 1953, ICC, ICC Brochure No:166, Paris 1953.

INCOTERMS 1936, ICC, ICC Brochure, No:92, 4.Edition, Paris 1936.

JUNG, Peter; **Handelsrecht**, München, C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1998.

KALPSÜZ, Turgut; **Denizaşırı Satışlar (Giriş-Boşaltmada Satışlar)**, Ankara, BTHAE, No:65, 1967.

KARAN, Hakan, KARAN, Gülay; **Deniz Ticareti Mevzuatı**, 2.B., Ankara, Turhan Kitabevi, 2001.

KENDER, Rayegân, ÇETİNGİL, Ergon; **Deniz Ticaret Hukuku (Takip Hukuku ve Deniz Sigortaları ile Birlikte)**, 9.Tıpkı Bası, İstanbul, Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd.Şti, 2007.

KILIÇOĞLU, Ahmet M.; **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Genişletilmiş 13.B., Ankara, Turhan Kitabevi, 2010.

LEHR, Wolfgang; **Optimierung des Exportgeschäfts-Chancen nutzen und Risiken minimieren durch erfolgreiche Gestaltung des internationalen Liefervertrags**, 2.Auflage, Köln, Berlin, Bonn, München, Carl Heymanns Verlag KG, 2001.

MACLINTYRE, Ewan; **Business Law**, 3.Edition, Great Britain, Pearson Longman Education Limited, 2007.

NİŞANCI, Dilaver; Tahkim ve Milletlerarası Tahkim Kanununun Uygulama Alanı,(Erişim)

http://www.deik.org.tr/Pages/TR/DEIK_HukukcuGozuyleDetay.aspx?idDetId=2&IKID=10, 23 Eylül 2009.

OĞUZ, Arzu; **Lex Mercatoria**, Ankara, Yetkin Yayınları, 2004.

OĞUZMAN, Kemal, SELİÇİ, Özer, OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe; **Eşya Hukuku**, 12.B., İstanbul, Filiz Kitabevi, 2009.

ONURSAL, Erkut; “Uluslararası Ticari Kayıtları Doğru Kullanabiliyor Muyuz?”, **Dış Ticaret Dergisi**, Temmuz, 2000, (Çevrimiçi)
<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/ticari.doc>, 10 Mayıs 2009.

ONURSAL, Erkut; “Dış Ticarete Satış Sözleşmesi Kuralları”, (Erişim)
<http://www.musiad.org.tr/dislliskiler/detay.asp?haberID=108&dik=7>, 12 Ekim 2009.

ONURSAL, Erkut; Hakem mi? Hakim mi? Ticari Uyuşmazlıkların Çözümü Size Bağlı, (Erişim)
<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyonDb/hakem.doc>, 23 Eylül 2009.

ÖZDEMİR, Didem; “Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk Olarak Lex Mercatoria”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Ankara, Cilt:VII, Sy:1-2, Haziran-Aralık 2003.

ÖZTAN, Fırat; **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara, Turhan Kitapevi, 16.B., 2009.

PUTTFARKEN, Hans-Jürgen; **Seehandelsrecht**, Heidelberg, Recht und Wirtschaft Verlag, 1997.

RABE, Dieter, PRÜSSMANN, Heinz; **Seehandelsrecht**, 4.neuarbeitete Auflage, Hamburg, Verlag C.H.Beck München, 2000.

REITHMANN, Christoph, MARTINY, Dieter; **Internationales Vertragsrecht- Das internationale Privatrecht der Schuldverträge**, 7.Auflage, Köln, Verlag Dr.Otto Schmidt, 2010.

SASSOON, David M.; **C.I.F. and F.O.B. Contracts**, 2.Edition, London, Stevens&Sons, 1975. (CIF)

SASSOON, David M.; **F.O.B.Contracts**, London, Stevens&Sons Limited, XXIII, 1960. (FOB)

SCHMITTHOFF, Clive M.; **The Sale of Goods**, London, Stevens&Sons Limited, 1951. (Sale)

SCHMITTHOFF, Clive M., SARRE, David A.Godwin; **Charlesworth's Mercantile Law**, 9.Edition, London, Stevens&Sons Limited, 1960. (Mercantile)

SELLMAN, Pamela; **Law of International Trade**, 4.Edition, London, Old Bailey Press, 2004.

SİRMEN, Lale; **Eşya Hukuku Dersleri**, Ankara, Savaş Yayınları, 1995.

SPURIN, Corbett Haselgrove; "The Law of International Trade and Carriage of Goods", (Erişim)

<http://www.nadr.co.uk/articles/published/shipping/003CHAPTERTHREETRADE3.pdf>, 30 Ekim 2009.

ŞANLI, Cemal, EKŞİ, Nuray; **Uluslararası Ticaret Hukuku**, 2.B., İstanbul, Beta Basım A.Ş., 2003.

ŞEKER, Zehra; **Deniz Yoluyla Yük Taşınmasında Sigorta Himayesinin Kapsamı**, İstanbul, Beta Basım A.Ş., 2001.

TAYLOR, Michelle; “Cargo Interests in Australia: Standing on the Edge- Imbalances that Permeate International Sale Contracts, Carriage Contracts and Recovery Rights”, **Australian and New Zealand Maritime Law Journal**, Murdoch, Volume 22, No 1, 2008, s.56-75.

TEKİL, Fahiman; **Deniz Hukuku**, 6.B., İstanbul, Alkım Yayınevi, 2001.

Trade Terms, ICC, Document No:68, Paris, 1929.

Trade Terms, ICC, Document No:16, Paris, 1923.

TODD, Paul; “History of international sales contracts”, (Erişim) <http://ourworld.compuserve.com/homepages/pntodd/intr/history/history.htm>, 10 Şubat 2009.

TODD, Paul; “Pyrene v.Scindia Navigation Co.Ltd.” Aralık 1998 , Our World Database, (Erişim) http://ourworld.compuserve.com/homepages/pntodd/cases/cases_p/pyrene.htm, 21 Ekim 2008.

TÜRKSEVER, Murat, “Uluslararası Ticarete Kullanılan Teslim ve Ödeme Şekilleri”, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 1996.

VALIOTI, Zoi; “Passing of Risk in International Sale Contracts: A Comparative Examination of The Rules on Risk Under The United Convention on Contracts for the International Sale of Goods (Vienna 1980) and INCOTERMS 2000”, **Nordic Journal of Commercial Law**, 2004#2, 2004, s.2-51.

VAN HOUTTE, Hans; **The Law of International Trade**, 2.Edition, London, Sweet&Maxwell, 2002.

VON BERNSTORFF, Christoph Graf; **Vertragsgestaltung im Auslandgeschäft**, 5.Auflage, Frankfurt am Main, Fritz Knapp Verlag, 2002.

VON HOFFMANN, Bernd; "Passing of Risk in International Sales of Goods", International Sales of Goods:Dubrovnik Lectures, New York, Oceana Publications, Petar Sarcevic&Paul Volken eds., 1986, (Erişim) <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/vonhoffmann.html>, 15 Ekim 2009.

YAşAR, T.Okta; "Denizaşırı Satım Sözleşmelerinde Uluslararası Ticari Kayıtların (INCOTERMS) Önemi", **Deniz Hukuku Dergisi**, Yıl 3, Sy. 3-4, Eylül-Aralık 1998, s.69-79.

ZARITSKI, Joseph; (Erişim) <http://www.export61.com.au/export-tutorials.asp?ttl=tict>, 23 Eylül 2009.

ZELLER, Bruno; "Is the Ship's Rail Really Significant?", **Nordic Journal of Commercial Law**, Melbourne, 2005#2, 2005. s.2-10.

www.fakontislaw.com/International%20sales%20transactions.pdf, 10 Ağustos 2008.

http://www.gumruknet.net/UserFiles/File/Gumruk_yonetmeligi/DTS/Yonetmeli gi/EK3_DTS_YONETMELIGI.pdf, 13 Ekim 2009.

www.igeme.org.tr/tur/SSS/Bolum_VII.pdf, 4 Aralık 2007.

<http://www.ihracat112.com/images/ticari50.gif>, 13 Ekim 2009.

<http://www.ihracat112.com/ticari24.gif>, 13 Ekim 2009.

[http://www.kazanci.com/cgi-bin/highlt/ibb/highlight.cgi?file=ibb/files/11hd-1987-5569.htm&query="FOB"#fm](http://www.kazanci.com/cgi-bin/highlt/ibb/highlight.cgi?file=ibb/files/11hd-1987-5569.htm&query=), 2 Ekim 2009.

[http://www.kazanci.com/cgi-bin/highlt/ibb/highlight.cgi?file=ibb/files/11hd-1994-732.htm&query="FOB"#fm](http://www.kazanci.com/cgi-bin/highlt/ibb/highlight.cgi?file=ibb/files/11hd-1994-732.htm&query=), 2 Ekim 2009.

http://www.kkqm.gov.tr/images/bitki_sag_sertif.jpg, 13 Ekim 2009.

www.kobigaranti.com/wps/themes/html/GbTheme/pdf/dis_ticaret_mevzuat/1f01060101_Dis_Ticarette_Teslim_Sekilleri.pdf, 18 Kasım 2007.

<http://www.mentorgumruk.com/mevzuat/html/M.jpg>, 14 Ekim 2009

http://www.metalstraders.com/Iron_and_Steel_Scrap_Inspection_Reports_files/image011.jpg, 13 Ekim 2009.

http://mevzuat.garanti.com.tr/img/ornekler/ornek01_72k.gif, 13 Ekim 2009

http://www.reedsmith.com/db/documents/08-018_ETC-Shipment_Delivery_Laycan_periods_in_FOB.pdf, 30 Ekim 2009.

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss96.pdf>, 5 Eylül 2009.

EKLER

EK-1: TİCARİ FATURA ÖRNEĞİ

CRAFT CERAMICS LTD* Unit 5c, Ashnew Industrial Estate Ashnew, County Wicklow, Ireland [1] Telephone: (01)4 12 34 56 Facsimile: (01)4 12 78 90 Telex: 12345 CCER EI [2] VAT Registration No. 4561388[3]		INVOICE NO. 1321 DATE 1 July 20..	
Invoice to: Kaufstadt AG[4] Central Purchasing 1293 Am Werhaam Düsseldorf 4000 Germany VAT Registration No. 11223344[6]		Consing to: [5] Kaufstadt AG Central Warehouse Reference MG/17963 Karlsruhe Germany	
Customer's Order No. MG/17963 [7]			
Quantity	Description	Unit price	Total value
[8]	IRISHCRAFT POTTERY[9]	US \$[10]	US \$[11]
	TARIFF REFERENCE 6912 00 500 00		
100 pieces	teacups valley green	7.00	700.00
100 pieces	teacups stone grey	7.00	700.00
100 pieces	teacups peat brown	7.00	700.00
100 pieces	saucers valley green	5.00	500.00
100 pieces	saucers stone grey	5.00	500.00
100 pieces	saucers peat brown	5.00	500.00
160 pieces	plates 19 cm valley green	10.00	1,600.00
160 pieces	plates 19 cm stone grey	10.00	1,600.00
160 pieces	plates 19 cm peat brown	10.00	1,600.00
80 pieces	plates 26 cm valley green	15.00	1,200.00
80 pieces	plates 26 cm stone grey	15.00	1,200.00
80 pieces	plates 26 cm peat brown	15.00	1,200.00
	TOTAL VALUE EX WORKS		12,000.00
	CARRIAGE TO WATERFORD PORT & LOADING		
	TOTAL VALUE FOB WATERFORD [12]		75.00
	FREIGHT CHARGES WATERFORD/ KARLSRUHE [13]		12,075.00
	INSURANCE ASHNEW/ KARLSRUHE [14]		925.00
	TOTAL VALUE CIF KARLSRUHE		150.00
			13,150.00
	Shipped by: Bell Lines via Hamburg [15] on: 2 July 20..		
	Signed : ----- [16] Date : 1 July 20..		

Kaynak: <http://www.ihracat112.com/ticari24.gif>, (Erişim) 13 Ekim 2009.

EK-2: DENİZ KONİŞMENTOSU ÖRNEĞİ

MARINE BILL OF LADING
(Deniz Konşimentosu)

CARRIER : (X) SHIPPING LTD.- VALLETTA/MALTA

Consignee: TO THE ORDER OF
(X) BANK LTD.

Notify Address: (X) METAL PRODUCTS
ISRAEL.

Shipper: (X) İTHALAT İHRACAT VE TİCARET A.Ş.
TURKEY

Vessel: M/V FAHD Z Port of loading: AĞRI BAY TURKISH PORT Port of discharge: ASHDOD PORT

Shipper's description of packages and contents: 5,239.950 M/TONS OF STEEL BILLETS Gross Weight: 5,239.950 M/TONS
826 BUNDLES

INCOTERMS 2000 : CFR LO ASHDOD PORT

L/C NUMBER 406-1-0007002X7

(of which NON on dock at Shipper's risk; the Carrier not being responsible for loss or damage howsoever arising)

CLEAN ON BOARD
08/10/2002

Freight Payable at					SHIPPED at the Port of Loading in apparent good order and condition on board the Vessel for carriage to the Port of Discharge or to any other port as the be delivered in the like good order and condition at the aforesaid port of discharge into consignees or their assigns, they paying freight as per note on the margin plus other expenses incurred in accordance with the provision contained in this Bill of Lading, whether written or printed, in which provisions the Shippers or Receivers expressly agree in accepting this Bill of Lading. Otherwise subject to the terms and conditions stated overleaf. Weight, measure, quality, quantity, condition, contents and value are Known. IN WITNESS whereof the Master or Agent of the said Vessel has signed The number of Bills of Lading indicated below all of this tenor and date, Any one of which being accomplished the others shall be void.
FREIGHT PREPAID					

Number of Original B/L	Place of issue	Date of issue
3/3	İZMİR	08/10/2002

Signed (for the master) by
NAME OF MASTER :
OLEKSANDR V BEZRODN
AS MASTER

Kaynak: http://mevzuat.garanti.com.tr/img/ornekler/ornek01_72k.gif,
(Erişim) 13 Ekim 2009.

EK- 3: SİGORTA BELGESİ ÖRNEĞİ

INSURANCE COMPANY OF MONGERRAT 28 Abbey Street Hightown, Abbeyville, Mongerrat	
ORIGINAL.	
[1] 15 September 2004	
THIS IS TO CERTIFY that this Company has insured the goods specified hereunder, under open policy, on behalf of:	
Mongerrat Producers Cooperative, Abbeyville Avenue Hightown, Abbeyville, Mongerrat [2]	
Description of goods insured, including marks and numbers 500 jute sacks each containing 25 kg Class I new potatoes (totalling 12,500 kg)[3] labelled with full address and numbered 1-500 [4]	
Voyage Abbeyville/Miami/ New York [5]	Vessel/conveyance "Sea Trader" [6] Insured value US\$ 3,916.00 [7]
Conditions of insurance Goods must be packed in new jute sacks and packed on pallets of 20 sacks per pallet Adequately banded. Shrink wrapping may not be used. [8] Subject otherwise to the conditions and terms of the original policy.	
IMPORTANT: With a view to facilitating the settlement of any claims for loss or damage hereunder, the insured are advised to take the following steps:	
CARRIERS' LIABILITY Consignees are reminded that should any loss or damage be apparent, they, or their agents, should without delay arrange for immediate joint survey with the Carriers before delivery is taken. Should any such survey show actual loss or damage, a claim should be at once lodged with the Carriers. In no circumstances should "clean" receipts be given goods are discharged in bad order except under written protest. In case of loss or damage not apparent at the time of taking delivery, notice in writing should be given to the Carriers within three days of delivery, and prompt arrangements made for a survey to be held. The consignees or their Agents should claim on the Carriers for any packages which cannot be found, or on the Port Authorities if the missing packages have been discharged from the vessel. The consignees or their Agents are recommended to make themselves familiar with the Regulations of the Port Authorities in force at port of discharge. In the event of damage which may involve a claim under this Certificate, immediate notice of such damage should be given to:	
Bob Kopolski [9] Kopolski & Reinhart, 2342 5 th Avenue, New York, N.Y. 66554 Who has/have been authorized to adjust and to settle claims under this Policy for and on behalf of the Corporation. This Certificate represents and takes the place of original Policy and will, for the purpose of collecting any claims, be accepted as showing that the holder is entitled to the benefit of such policy to the extent set forth herein.	
(Signed) [10] For the Insurance Company of Mongerrat	

Kaynak: <http://www.ihracat112.com/images/ticari50.gif>, (Erişim) 13 Ekim 2009.

EK- 4: MENŞE ŞAHADETNAMESİ ÖRNEĞİ

1. Exporter (name, address, country) Exportateur (nom, adresse, pays) İhracatçı (ismi, adresi, memleketi) İhracatçı Firmasının Ünvanı Açık Adresi TURKEY	2. No A 544893 CERTIFICATE OF ORIGIN CERTIFICAT D'ORIGINE MENŞE ŞAHADETNAMESİ A BOŞ BIRAKINIZ.	
3. Consignee (name, address, country) Destinataire (nom, adresse, pays) Alıcı (ismi, adresi, memleketi) İthalatçı Firmasının Ünvanı Açık Adresi Yerleşik Olduğu AB Ülkesi	BOŞ BIRAKINIZ.	
4. Particulars of transport (where required) Renseignements relatifs au transport (le cas échéant) Nakliye ile ilgili malumat (küzumu halinde) BY		
5. Marks & Numbers, Number and kind of packages; Description of the goods Marques et numéros; Nombre et nature des colis; Désignation des marchandises Marka ve numara, Koli sayısı ve cinsi, Malların tanfı NIL GRAY CERAMIC TILES 12 Pallets WHITE CERAMIC TILES 10 Pallets TOTAL 22 Pallets Belgede bulunması istenebilecek akreditif bilgileri vb. açıklamaları da bu kutuya yazdıktan sonra yatay bir çizgi çekip, altında kalan boşluğu da çapraz bir çizgi ile kapatınız.	6. Gross weight Poids brut Brüt ağırlık 5.700 Kgs	
ÖRNEK		
8. Other information - Autres renseignements Diğer malumat ODA TASDİĞİ İÇİN KULLANILMAKTADIR. LÜTFEN BOŞ BIRAKINIZ. Stamp - Timbre - Mühür CERTIFYING BODY ORGANISME AYANT DELIVRE LE CERTIFICAT İŞBU VESİKAYI TANZİM EDEN TEŞEKKÜL MERSİN CHAMBER of COMMERCE and INDUSTRY Place and date of issue - Lieu et date de delivrance Tanzim yeri ve tarihi MERSİN, 17/01/2000 FİRMA KAŞESİ, YETKİLİ İMZA Authorised signature - signature autorisée Yetkili İmza		

Kaynak: <http://www.mentorqumruk.com/mevzuat/html/M.jpg>, (Erişim) 13 Ekim 2009.

EK- 5: BİTKİ SAĞLIK SERTİFİKASI ÖRNEĞİ

MINISTRY OF AGRICULTURE AND RURAL AFFAIRS			
1 - Name and Address of exporter		2 - PHYTOSANITARY CERTIFICATE NO : EEC/TR	
		Original	
3 - Declared name and address of consignee		4 - Plant Protection Organization of Turkey to Plant Protection Organization(s) of	
		5 - Place of origin	
6 - Declared means of conveyance		TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI	
7 - Declared point of entry		Reg. No	
		Prod. Code	
8 - Distinguishing marks; number and description of packages; name of the product; botanical name of plants		9 - Quantity declared	
Specimen-not valid			
10 - This is to certify that the plants or plant products described above - have been inspected according to the appropriate procedures and - are considered to be free from quarantine pests and practically free from other harmful organism; and that they - are considered to conform with the current phytosanitary regulations of the Importing country.			
11 - Additional declaration			
DISINFESTATION AND/OR DISINFECTION TREATMENT		18 - Place of issue	
12 - Treatment		Date	
13 - Chemical (Active ingredient)	14 - Duration and Temperature	Name and signature of the authorized officer	
15 - Concentration	16 - Date		
17 - Additional information		Stamp of the Organization	

Yasal Uyarı: Bitki Sağlık Sertifikasını sahte olarak düzenleyen, başkalarını aldatarak şekilde değiştiren veya kullanan kişiye 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu 204. Maddesine göre iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
Legal Notification: The person who arrange fraudulent Phytosanitary Certificate or Change or use the Phytosanitary Certificate in such a way to deceive other people shall be punished with penalty of imprisonment up to from two and to five years in accordance with Article 204 of Turkish Penal Code numbered 5237.

Kaynak: http://www.kkgm.gov.tr/images/bitki_sag_sertif.jpg, (Erişim) 14 Ekim 2009.

EK-6: GÖZETİM RAPORU ÖRNEĞİ

BSI
INSPECTORATE

Draught Survey Report

Date : 19 April, 2004
 Client : Transmet Ltd. / Switzerland
 Inspectorate Reference : JTR 81140D
 Country : RUSSIA
 Vessel : Sornovskiy 36
 Port of Registry, Flag : Taganrog, Russian Federation
 Cargo : Iron & Steel Scrap
 Owner : Mariste Navigation Co.
 Master : Mr. V. Reshetkov
 Port of Loading : ~~XXXXXXXXXX~~ Port/Russia
 Destination to : ~~XXXXXXXXXX~~ NEMRUT BAY, ALLAGA, IZMIR/TURKEY
 Receiver : ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
 Berthed : 07.45 16.04.04
 Commenced Loading : 18.00 16.04.04
 Completed Loading : 12.30 19.04.04
 Gross Register Tonnage : 2466,000
 Net Register Tonnage : 1065,000
 Length between Perpendiculars : 119,15 m
 Light Ship : 1271,000 mt

Draughts		
	Arrival	Departure
Forward Port	0,500 m	3,700 m
Forward Starboard	0,500 m	3,700 m
Forward Mean	0,500 m	3,700 m
Distance Forward P.P.	4,300 m	-0,010 m
Correction Forward P.P.	0,065 m	0,000 m
Corrected Forward Mean	0,435 m	3,700 m
Aft Port	2,495 m	3,930 m
Aft Starboard	2,540 m	3,930 m
Aft Mean	2,518 m	3,930 m
Distance Aft P.P.	6,800 m	6,800 m
Correction Aft P.P.	0,178 m	0,040 m
Corrected Aft Mean	2,696 m	3,970 m
Fore & Aft Mean	1,566 m	3,835 m
Midship Port	1,250 m	3,650 m
Midship Starboard	1,280 m	3,650 m
Midship Mean	1,265 m	3,650 m
Distance midsh. P.P.	-0,540 m	-0,540 m
Correction midsh. P.P.	-0,011 m	-0,001 m
Corrected Midship Mean	1,254 m	3,649 m

Page 1 of 4

We warrant to be based personnel to an inspection carried out within the scope of the principal instructions and with due care and skill conforming with the Quality Standards of Inspectorate. Errors in respect of this certificate will be considered only if based upon gross failure to take due care given by the principal. We warrant to be based personnel to an inspection carried out within the scope of the principal instructions and with due care and skill conforming with the Quality Standards of Inspectorate. Errors in respect of this certificate will be considered only if based upon gross failure to take due care given by the principal. We warrant to be based personnel to an inspection carried out within the scope of the principal instructions and with due care and skill conforming with the Quality Standards of Inspectorate. Errors in respect of this certificate will be considered only if based upon gross failure to take due care given by the principal.

Kaynak: http://www.metalstraders.com/Iron_and_Steel_Scrap_Inspection_Reports_files/image011.jpg, (Erişim) 14 Ekim 2009.

EK-7: KONTROL BELGESİ ÖRNEĞİ

1.İhracatçının Unvanı, Vergi No (Exporter's name, tax no.)		OECD Rejimi OECD Scheme		 KONTROL BELGESİ CONTROL CERTIFICATE	
İşbu belge sadece Kontrol Dairelerince kullanılır. (This certificate is for the exclusive use of control services.)		T.C. BAŞBAKANLIK DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI (REPUBLIC OF TURKEY, PRIME MINISTRY, UNDERSECRETARIAT OF FOREIGN TRADE) BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ (..... REGIONAL DIRECTORATE) DTS Denetmenleri Grup Başkanlığı (..... Group of Inspectors of Standardization for Foreign Trade)			
2.Parti No (Lot no)		3.Kayıt No (Registration no)		Seri No (Serial no)	
4.Ambalaj Üstünde Görülen Ambalajcı veya İmalatçı Firma (ihracatçıdan farklı ise) * (Producer or packer as indicated on packing) (if other than exporter)		5.Menşe Ülke ve Şehir (Country and city of origin)		6.Gideceği Ülke (Country of destination)	
7.Nakıl Vasıtası * (Identification of means of transport)		8.İlgili Ulusal Mevzuat (Space reserved for the related national regulations)			
9.Çıkış Gümrüğü * (Customs office of departure)					
10.Ürünün Türü ve Çeşidi (Nature and variety of product)		11.Kalite Sınıfı (Quality class)		12.Ambalaj Çeşidi ve Sayısı (Number and kind of packages)	
				13.Partinin Ağırlığı Net/Brüt (Total weight in kg gross/net)	
14.Örnekleme suretiyle yapılan kontrolde, yukarıda vasıfları yazılı partinin, kontrol anında yürürlükte olan standartlara uygun bulunduğu tasdik olunur. (It is certified that on the basis of the inspection by sampling, the consignment referred to above conforms with the standards in force at the time of inspection.)					
15.Bu Kontrol Belgesi:/...../200.. tarihi bitimine kadar geçerlidir. (This Control Certificate is valid until/...../200..)					
16.Kontrol Tarihi:/...../200.. (Date of inspection:/...../200..)					
17.Kontrolü Yapanlar:..... (Inspected by:.....)					
Kaşe, İmza, Mühür (Stamp-Signature-Seal)					
* İhtiyari (optional)					

Kaynak:http://www.gumruknet.net/UserFiles/File/Gumruk_yonetmeliği/DTS/Yonetmeliği/EK3_DTS_YONETMELİĞİ.pdf, (Erişim), 14 Ekim 2009.

ÖZET

KARAKAYA GÜL, Gökçe. Uluslararası Ticari Teslim Şekilleri (INCOTERMS) 2000 Kurallarına Göre FOB Teslim Şekli, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010.

Dış ticaret sürecinde mallar genellikle farklı ülkelere taşınmakta olup, ticari ilişki içerisine giren taraflar birbirini tanımamaktadır. Dolayısıyla da taraflar arasında pek çok muhtelif sorunlarla karşılaşılması muhtemeldir. İşte bu gibi sorunların önüne geçilebilmesi amacıyla ICC tarafından ticari terimlerin açıklanması için INCOTERMS kuralları oluşturulmuştur. Söz konusu sözleşme terimleri evrensel olarak standardize edilmiş kurallar bütünüdür.

INCOTERMS kuralları ticari hayatın gereğine uygun olarak sürekli olarak güncellenmiştir olup, en son 2000 yılında güncellenmiştir.

FOB teslim şekli de INCOTERMS kurallarının bir çeşidi olup, deniz aşırı teslim şekilleri arasında sık kullanılan teslim şekillerinden birisidir. FOB teslim şekli deniz veya iç su taşımacılığında kullanılmaktadır. INCOTERMS 2000 Kurallarının FOB teslim şeklinde uygulanabilmesi için tarafların aralarında yapacakları sözleşmeye açıkça FOB/(yükleme limanı) INCOTERMS 2000 kaydını koymaları gerekmektedir.

INCOTERMS kurallarının kullanılması tarafların hak ve borçlarını etkileyeceğinden dolayı ticari terimlerin içeriğinin anlaşılması ve taşımacılık şekline uygun olan ticari terimin kullanılması önem arz etmektedir.

FOB teriminde hasarın geçiş noktası olan geminin küpeştesi noktası büyük bir öneme sahip olup, satıcının ve alıcının sorumluluklarının sınırını da geminin küpeştesi noktası belirlemektedir.

INCOTERMS 2000'deki düzenlemeye ve söz konusu kuralların ticari hayatın gereğine uygun olarak değişmesine binaen TTK Tasarısında da FOB teslim şekline yer verilmemiş olup, tarafların INCOTERMS kurallarına atıf yapmakta olduğu veya INCOTERMS kurallarından ayrılan özel düzenlemeler getirmekte olduğu hususu belirtilmiştir.

Bu tez çalışmasında INCOTERMS 2000 kurallarına Göre FOB teslim şekli incelenmiştir. Çalışmamız iki ana bölümden oluşmakta olup, birinci bölümde genel olarak INCOTERMS ve FOB teslim şekli incelenmiştir. Bu kapsamda sınırlandırmaya tabi kalınarak TTK'daki ve TTK Tasarısındaki düzenlemelere de yer verilmiştir. Çalışmamızın ikinci bölümünde ise INCOTERMS 2000 kurallarına göre satıcı ve alıcının hak ve borçları incelenmiştir. Söz konusu konu başlığı kapsamında FOB teslim şeklinde önemli bir yeri bulunan hasarın geçişi konusu da ayrıntıları ile incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler

1. FOB
2. INCOTERMS 2000
3. ICC Kuralları
4. Uluslararası Ticaret
5. Deniz Ticareti Hukuku

ABSTRACT

KARAKAYA GÜL, Gökçe. FOB Delivery Term in Accordance with International Commercial Terms (INCOTERMS) 2000, Master Thesis, Ankara, 2010.

For the goods being carried from one country to another in foreign commerce process, parties who are in foreign commerce relation do not generally familiarize with one another. In consequence, it is possible that there may be numerous diverse cases between the parties. So as to be able to prevent cases such like mentioned above, INCOTERMS has been composed to interpret commercial terms by ICC. The said contract terms are universally standardized rules.

INCOTERMS are updated in accordance with the commercial life's demands and finally it has been updated in 2000.

FOB, being a sort of INCOTERMS, is one of the frequently preferred kind of overseas delivery terms. FOB delivery term is used in maritime or inland shipping. To be able to make INCOTERMS 2000 become applicable on FOB delivery terms, FOB (loading port) INCOTERMS 2000 clause must be clearly mentioned in the contract.

INCOTERMS being applied to the contracts may effect the parties' benefits and liabilities. For this reason, it is essential that commercial terms shall be clarified perfectly and the relevant commercial terms shall be applied to the contract.

Under the provisions of FOB, damage passes to the buyer when the goods passes the ship's rail and the seller's and the buyer's liabilities are set if the goods passes the ship's rail or not.

FOB delivery terms has not been mentioned in Turkish Commercial Code stage legislation. Because INCOTERMS 2000 and FOB delivery terms are updated in accordance with commercial business needs and requirements. It has only been mentioned that the parties referred to INCOTERMS 2000 or issued clauses apart from INCOTERMS.

In this thesis, FOB delivery terms is examined according to INCOTERMS 2000. This study consists of two independent parts. INCOTERMS and FOB delivery terms has been examined in the first part. Turkish Commercial Code regulations and Turkish Commercial Code Stage Legislation has been explicated by involving with INCOTERMS and FOB delivery term. Buyer's and seller's rights and liabilities in accordance with INCOTERMS 2000 have been mentioned in the second part of the study. In the scope of the headline, passing of the damage which is very important issue in FOB delivery term has been examined in detail.

Key Words

1. FOB
2. INCOTERMS 2000
3. ICC Rules
4. International Trade
5. Maritime Law